

Π Α Ν Δ Ω Ρ Α .

4 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, 1868.

ΤΟΜΟΣ ΙΗ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 429.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ. ⁽¹⁾

Ούτε τὴν θεωρίαν, οὔτε τὸν τύπον τοῦ καλοῦ παρήγαγεν ὁ ἀνατολικὸς κόσμος. Τὸ ἐνίοτε ἀποδιδόμενον αὐτῷ μεγαλεῖον ὑφίσταται μᾶλλον εἰς τὰς μεγάλας διαστάσεις καὶ τὴν συγκεχυμένην καθολικότητα τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἢ εἰς τὴν ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσωτερικὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῶν καλλονήν. Πάντα ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἀνατολῇ τὰ τε νοερά καὶ ἠθικὰ στοιχεῖα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἀλλὰ συγκεχυμένα καὶ ἀδιάκριτα· μία μόνη ἔννοια ἀποσπᾶται ἐκ τοῦ νεφώδους καὶ φλογεροῦ ἐκείνου ὀρίζοντος ὡς ἀκτὶς ἡλίου ἀνατέλλοντος, ζωογονοῦσα εἰσέτι διὰ τοῦ θρησκευτικοῦ φωτός καὶ ὀδηγοῦσα τὴν πορείαν τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰς τοῦτο νομίζομεν ὅτι δὲν ἐπέστησαν ἀρκούντως τὴν προσοχὴν οἱ καθ' ἑκάστην ἐκθειάζοντες τὸν ἀνατολικὸν κόσμον καὶ μὴ παρατηροῦντες ὅτι οὔτε τὸν τύπον τοῦ ἀληθοῦς, οὔτε τὸν τύπον τοῦ καλοῦ, οὔτε τὴν ἐπιστήμην, οὔτε τὴν τέχνην, οὔτε τὴν ἠθικὴν, οὔτε τὴν πολιτείαν ἔλαβον παρ' αὐτοῦ αἰ νεώτεροι κοινῶνται, καὶ ἐὰν ἡ ἀποκάλυψις τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου

Θεοῦ δὲν κατήρχετο φωτίζουσα κατὰ πρῶτον τὰ ὕψη ἐκείνη τῆς ἱστορίας καὶ δι' αὐτῶν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ὁλόκληρος ἡ ἐποχὴ αὕτη, ὅσα μεγάλη καὶ ἂν φαίνεται, ἤθελεν εἶσθαι πρὸς ἡμᾶς ὡς μὴ ὑπάρχουσα. Λέγομεν δὲ πρὸς ἡμᾶς, διότι τὰς πρὸς τὸν ἐπόμενον ἑλληνισμὸν παλυεῖδεις καὶ ἐπωφελεῖς σχέσεις αὐτῆς οὔτε ἀρνούμεθα, οὔτε παραγωγίζομεν, ὥστε ἐὰν ἀμέσως διὰ τῆς μονοθείας, ἐμμέσως διὰ τῶν ἄλλων στοιχείων αὐτῆς ἐπενήργησεν ἐπὶ τῆς προόδου τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ. Ἀπ' ἐναντίας, πλὴν τοῦ θρησκευμένου, πάντα σχεδὸν τὰ στοιχεῖα τοῦ ἰδίου πολιτισμοῦ, μετέδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ ἑλληνισμὸς, διότι πάντα ἦσαν πρὸς τὸν ἀληθῆ προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου σύμφωνα, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐξηυγένισαν, καὶ εἰς μοναδικὸν καὶ σχεδὸν ἀνέφικτον ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων μεγαλεῖον ἀνεβ.θασαν· ὅθεν ἐὰν ἡ ἀνατολὴ, ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρωπίνων παρεκτροπῶν, σαφῶς δεικνύει τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ὁ ἑλληνορωμαϊκὸς κόσμος εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔργον τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς ὁ νεὸς εἶναι γνήσιον τοῦ χριστιανισμοῦ προϊόν.

Ἐκ τούτου ἡδύνατό τις νέαν νὰ συλλάβῃ τῶν τριῶν ἐποχῶν τῆς ἱστορίας διαστολήν, καθ' ἣν ἐν μὲν τῇ πρώτῃ καθιερῶνται διὰ τῆς ἀποκάλυψως τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἐν δὲ τῇ δευτέρῃ ἀνεξάρτητος ἀναπτύσσεται ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐν τῇ

(1) Ἴδε Παγδ, τόμ. ΙΖ' σελ. 433 καὶ τόμ. ΙΗ' σελ. 345.

τρίτη σώζεται και συμπληρωται ὁ ἀνθρώπινος πολιτισμὸς διὰ τῆς θρησκείας, ἣν ἐθεμελίωσεν ὁ θεάνθρωπος.

§ 4.

Περιοριζόμενοι ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς παρούσης μελέτης, ὀφείλομεν νὰ δηλολογήσωμεν ὅτι ἡ θεωρία τοῦ καλοῦ καὶ ἡ πλήρης καλλιτεχνία εἶναι ἀμρότερα δῶρα τῆς ἑλληνικῆς μεγαλονοίας, καὶ καθὼς ὁ Ὀμηρὸς εἶναι ὁ πατὴρ πάσης ποιήσεως καὶ τέχνης, οὕτως ὁ Πλάτων εἶναι ὁ πρῶτος διδάσκαλος τῆς καλολογίας καὶ πάσης ἐπιστήμης.

Ἡ καλολογία τοῦ Πλάτωνος εἶναι στοιχεῖον ἀδιάσπαστον τῆς ὅλης φιλοσοφίας του. Διὰ τοῦτο αἱ περὶ καλοῦ ἀρχαὶ εὐρίσκονται διεσπαρμέναι εἰς πάντας σχεδὸν τοὺς διαλόγους αὐτοῦ, καὶ εἶναι ἀκατάληπτοι πρὸς τὸν ἀγνοοῦντα τὸ πνεῦμα, τὴν μέθοδον, τὰς βάσεις καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ὅλης διδασκαλίας του. Καὶ κυριωτάτη μὲν βᾶσις τῆς διδασκαλίας ταύτης εἶναι ἡ περὶ τῶν ἰδεῶν θεωρία, τῶν τελείων τουτέστιν ἐκείνων εἰδῶν καὶ παραδειγμάτων, ὧν τὰ ὄντα τοῦ κόσμου εἶναι ἀτελῆ ὁμοιώματα, καὶ ὧν ἄνευ εἶναι ἀδύνατον νὰ νοήσωμεν τὴν ἀληθῆ φύσιν τῶν ὄντων. Δὲν γινώσκουμεν τί εἶναι ἀληθὲς καὶ ἀγαθὸν καὶ καλὸν εἰς τὰ ἔργα τῆς φύσεως ἢ τῆς τέχνης, εἰς τὰς πράξεις καὶ διανοήματα τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὰ ἐπιτηδεύματα, τοὺς θεσμούς καὶ τὰ ἄλλα προϊόντα τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, εἰ μὴ διακρίνομεν πότερον τί εἶναι αὐτὸ τὸ ἀληθὲς καὶ ἑαυτὸ καὶ ἀγαθὸν καὶ καλὸν, ὧν τὰ ἐπὶ μέρους μάλλον ἢ ἥττον μεταλαμβάνουσιν. Καὶ ἡ διάκρισις καὶ σύλληψις τῶν πρωταρχικῶν τούτων ἐνοιῶν εἶναι ἔργον τῆς διαλεκτικῆς, τουτέστι τοῦ λόγου ἐφαρμοζομένου διὰ τῆς παρατηρήσεως καὶ ἀφαιρέσεως καὶ γενικεύσεως, καὶ διὰ τίνος ἀνωτέρας ἐπαγωγῆς εἰς τὴν μελέτην τοῦ κόσμου· ζητοῦντες δηλαδὴ τὴν ταυτότητα καὶ ὁμοιότητα ἐν μέσῳ τῆς διαφορᾶς καὶ ποικιλίας τῶν ὄντων, καὶ ταῦτα ἀνάγοντες εἰς τινὰς κατηγορίας ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον γενικὰς καὶ περιληπτικὰς, καὶ ἐκ τούτων εἰς ἄλλας ἀναβάνοντες ἔτι γενικωτέρας καὶ περιληπτικωτέρας φθάνομεν νὰ συλλάβωμεν ἐπὶ τέλους αὐτὸ τὸ ὄν καὶ ὄντως ὄν, ἐν ᾧ καὶ ἐξ οὗ πᾶσα ἀλήθεια καὶ ἀγαθότης καὶ καλλονὴ, καὶ τότε εἰς αὐτὸ ἐπαναπαύομεθα, διότι πρὸς αὐτὸ, εἴτε ἐν γνώσει εἴτε ἐν ἀγνοίᾳ, αἰετοτε τείνομεν, καὶ πρὸς αὐτὸ ὀφείλομεν ὅσῳ τὸ δυνατόν νὰ συμμορφωθῶμεν διὰ τῆς πράξεως. Τοῦτο εἶναι τὸ ἰδανικὸν οὐ ἐφίεται πᾶσα ψυχὴ, τοιοῦτο τὸ ἀντικείμενον τοῦ εἰλικρινοῦς καὶ θείου ἔρωτος, δι' οὗ ἀναπτέρομενοι ἀνυψούμεθα εἰς τὴν θεωρίαν τῶν οὐρανίων, καὶ οἰκειοποιούμεθα καὶ πραγματοποιοῦμεν ἐν ἡμῖν μὲν

διὰ τῆς πρὸς αὐτὸ ὁμοιώσεως, ἐκτὸς δὲ ἡμῶν, διὰ τῶν ἀγαθῶν καὶ καλῶν ἔργων, τὸ θεῖον πρωτότυπον.

Μάτην δὲ ἠθέλομεν ζητήσῃ παρὰ Πλάτωνι ὀρισμὸν τινὰ τοῦ καλοῦ. Τὸ καλὸν εἶναι μία τῶν πρωταρχικῶν ἐκείνων ἐνοιῶν, αἵτινες εἶναι οἱ τύποι τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ τί εἶναι αὐτὸ τὸ καλὸν, ποῖα τὰ στοιχεῖά του, ποῦ καὶ κατὰ τί διακρίνεται τῶν συγγενῶν ἐνοιῶν, πόσα τὰ εἶδη αὐτοῦ καὶ πῶς ὑπάγονται πάντα εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ γένος, περὶ τούτων οὐδὲν θετικὸν καὶ ὀρισμένον. Ὁ συνήθως ἀποδιδόμενος εἰς τὸν Πλάτωνα ὀρισμὸς, ὅτι τὸ καλὸν εἶναι ἡ λάμψις τοῦ ἀληθοῦς, οὐδαμῶς εὐρίσκεται τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, καὶ ἐὰν κατὰ τινὰ συνάδει πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς θεωρίας του, οὐχ ἥτινον εἶναι μετοφορικὴ ἔκφρασις οὐδόλως διαφωτίζουσα τὴν ὑπ' αὐτῆς ὀριζομένην ἐνοιαν. Ὁ Πλάτων ἀποδεικνύει κάλλιστα (Ἰππίας μείζων) τί δὲν εἶναι τὸ καλὸν, ὅτι δὲν εἶναι δηλαδὴ οὔτε τὸ δεῖνα ἢ δεῖνα καλὸν ἀντικείμενον, οὔτε τὸ πρέπον, οὔτε τὸ χρήσιμον, οὔτε τὸ ὠφέλιμον, οὔτε τὸ αἴτιον τοῦ ἀγαθοῦ, οὔτε τὸ ἡδὺ, οὔτε ὠφέλιμος ἡδονή· καὶ ἡ ἀπόδειξις αὕτη εἶναι καταπειστικὴ καὶ πλήρης, ὡς τε οὐδὲν σχεδὸν προσέθηκεν εἰς αὐτὴν ἡ βαθεῖα ἀνάλυσις τοῦ Καντίου. Ἀλλ' εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Ἰππίου ἔχοις ἂν εἰπεῖν τί ἐστὶ τὸ καλόν; οὐδεμία ῥητὴ ἀπάντησις δίδεται· καὶ ὁ Σωκράτης εἰς μάτην ἐκφωνεῖ οὐχ οἷός τε εἶ μεμνησθαι ὅτι τὸ καλὸν αὐτὸ ἡρώτων, ὁ παρτί, ᾧ ἂν προσγένηται ὑπάρχει ἐκείνῳ καλῶ εἶναι; καὶ λίθῳ, καὶ ξύλῳ, καὶ ἀνθρώπῳ, καὶ θεῷ, καὶ ἀπάσῃ πράξει, καὶ παρτί μαθήματι; αὐτὸ γὰρ ἔγω γε, ᾧ ἄνθρωπε, κάλλος ἔρωτῶ ὅτι ἐστὶ τὸ συμπέρασμα τοῦ διαλόγου εἶναι ὅτι χαλεπὰ τὰ καλὰ. Ἐν δὲ τῷ Συμποσίῳ, διὰ τῶν διαδοχικῶς λαλούντων προσώπων, ἰδίως δὲ διὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Σωκράτους ἀναφερομένου λόγου τῆς Διοτίμας, περιγράφει κάλλιστα τὴν πρὸς τὸ ἀπόλυτον καλὸν ἀνοδὸν τοῦ πνεύματος, καὶ ἦν ἀρχόμεθα ἀπὸ τῶν καλῶν σωμάτων, καὶ κατανοοῦμεν ὅτι τὸ κάλλος τὸ ἐπὶ ὄσῳ ὄν σώματι, τῷ ἐπὶ ἐτέρῳ σώματι ἀδελφόν ἐστὶ, καὶ ἐν καὶ ταῦτόν ἀναγνωρίζομεν τὸ ἐπὶ πᾶσι τοῖς σώμασι κάλλος... μετὰ δὲ ταῦτα, τὸ ἐν ταῖς ψυχαῖς κάλλος τιμωτέρον θεωροῦμεν τοῦ ἐν τῷ σώματι, καὶ ἀναγκαζόμεθα θεάσασθαι τὸ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι καὶ τοῖς νόμοις καλόν, καὶ τοῦτ' ἰδεῖν ὅτι πᾶρ αὐτὸ αὐτῷ ἔγγυρες ἐστὶ. Κατανοοῦμεν δηλ. τὴν ἐνότητα τῆς ἰδέας τοῦ καλοῦ ἐν μέσῳ τῶν διαφόρων στοιχείων ἐν οἷς δηλοῦται, καὶ μεθ' ὧν συνδυάζεται. Μετὰ δὲ τὰ ἐπιτηδεύματα, ἐπὶ τὰς ἐπιστήμας ἀγόμεθα καὶ ἐπὶ τὸ πολὺ πέλαρος τοῦ καλοῦ τρεπόμεθα, καὶ φθάνοντες εἰς τὸ τέλος τῶν ἐρωτικῶν αἴφνης ὀρώ-

μεν θαυμαστὴν τὴν φύσιν καλόν, τοῦτο ἐκεῖνο οὐδὲν ἔνεκα καὶ οἱ ἔμπροσθεν πάντες πόνοι ἦσαν· πρῶτον μὲν αἰεὶ ὄν, καὶ οὔτε γιγνόμενον, οὔτε ἀπολλύμενον, οὔτε ἀξαρτόμενον, οὔτε φθίνον, ἔπειτα οὐδὲ τῇ μὲν καλόν, τῇ δ' αἰσχροῦ ὡς τισὶ μὲν ὄν καλόν, τισὶ δὲ αἰσχροῦ· οὐδὲ θέλομεν φαντασθῆναι αὐτὸ τὸ καλὸν οἷον πρόσωπόν τι, οὐδὲ χεῖρες, οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ὧν σῶμα μετέχει· οὐδέ τις λόγος, οὐδέ τις ἐπιστήμη, οὐδέ που ὄν ἐν ἐτέρῳ κινεῖ, οἷον ἐν ζῳῳ, ἢ ἐν γῆ, ἢ ἐν οὐρανῷ, ἢ ἐν τῷ ἄλλῳ, ἀλλ' αὐτὸ καθ' αὐτὸ μεθ' αὐτοῦ μορσιδὲς αἰεὶ ὄν· τὰ δὲ ἄλλα πάντα καλὰ, ἐκείνου μετέχοντα τρόπον τινὰ τοιοῦτον, οἷον γιγνόμενον τε τῶν ἄλλων καὶ ἀπολλυμένων, μηδὲν ἐκείνῳ μηδὲ τι πλέον μήτε ἔλαττον γίγνεσθαι, μηδὲ πάσχειν μηδὲν. Τοιοῦτον εἶναι, κατὰ Πλάτωνα, τὸ ἀπόλυτον καλόν, εἰλικρινὲς, καθαρὸν, ἄμικτον καὶ μὴ ἀνάπλεων σαρκῶν τε ἀνθρωπίνων καὶ σωμάτων καὶ ἄλλης πολλῆς φλυαρίας θνητῆς, ἀλλ' αὐτὸ τὸ θεῖον καὶ μορσιδὲς, αὐτὸς δηλ. ὁ θεὸς τύπος τοῦ καλοῦ, ὅστις πραγματοποιεῖται διὰ τῶν ὄντων, καὶ ὅσῳ κατέρχεται πρὸς τὰ γήινα βαθμίδων ἀποβάλλει μέρος τῆς ἰδίας τελειότητος. Ὀπουδήποτε δὲ τῶν ἄλλων συγγραφῶν του ἐπανέρχεται, εἴτε εἰς τὸ περὶ ἐν γένει καλοῦ, εἴτε εἰς τὸ περὶ ποιήσεως καὶ καλλιτεχνίας ζήτημα, ὑπὸ τῆς αὐτῆς πάντοτε ἐμπνέεται ἰδέας. Καὶ, ἐπειδὴ ὅλος θεῖος ἐθεώρει τὴν οὐσίαν τοῦ καλοῦ, ὡς ὁμοίωμα Θεοῦ ἔπρεπε νὰ θεωρήσῃ τὴν σύστασιν τοῦ κόσμου, καὶ ὡς ἱερὸν τὸ ἔργον τῆς τέχνης, καὶ ὡς ἄνωθεν κατερχομένην τὴν ζωογονοῦσαν αὐτὴν ἐμπνευσιν. Τῶντι τοιαῦτα τινες ἰδέαι ἀναπτύσσονται ἐν τῷ Τιμαίῳ, ἐν τῷ Φαίδρῳ, ἐν τῷ Ἰονι καὶ ἐν ταῖς πολιτείαις καὶ τοῖς νόμοις.

Καὶ αὕτη ἡ λέξις κόσμος οὐδὲν ἕτερον ἐδήλου εἰμὴ τᾶξιν, συνδυασμὸν ἁρμονικὸν μέσων πρὸς τι τέλος, καὶ τὴν καθολικὴν ταύτην τᾶξιν τῆς φύσεως λίαν μεγαλοπρεπῶς περιγράφει ἐν τῷ Τιμαίῳ ἀπὸ τῶν πρώτων στοιχείων τῆς ὕλης ἀρχόμενος καὶ εἰς τὸν ἀνθρώπον τελευτῶν, καὶ πανταχοῦ ἐνδεικνύων τὰ ἔχνη τῆς πανσόφου ἐκείνης προνοίας, ἣτις ἀποβλέπουσα εἰς αἰδία παραδείγματα ὕσον ἡδύνατο πλειότερον τῆς ἰδίας ἀγαθότητος καὶ καλλονῆς μετέδωκεν εἰς τὰ πλάσματά της, ὅπου μὲν ὄν ἂν ὁ δημιουργὸς πρὸς τὸ κατὰ ταῦτά ἔχον βλέπων αἰε τοιοῦτόν τινι προσχρῶμενος παραδείγματι, τὴν ἰδέαν καὶ δόναμιν ἀπεργάζεται, καλὸν ἐξ ἀνάγκης οὕτως ἀποτελεῖσθαι πᾶρ... εἰ μὲν δὲ καλὸς ἐστὶν ὁ δὲ ὁ κόσμος, ὅτε δημιουργὸς ἀγαθός, δηλ. ὡς πρὸς τὸ ἀτίδιον ἔβλεπε... καὶ ἀγαθός ἦν, ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐθενὸς οὐδέποτε ἐγγίγνεται φθόρος· τούτου δ' ἐκτὸς ἂν πάντα ὅτι μά-

λιστα ἐβουλήθη γενέσθαι παραπλήσια αὐτῷ... θέμις δὲ οὐτ' ἦν οὐτ' ἐστὶ τῷ ἀρίστῳ δρᾶν ἄλλο πλὴν τὸ κάλλιστον. Καὶ ἐν τέλει ἐκφωνεῖ, καὶ δὴ καὶ τέλος περὶ τοῦ παρτὸς νῦν ἦδη τὸν λόγον φῶμεν ἡμῖν ἔχειν· θνητὰ γὰρ καὶ ἀθάνατα ζῶα λαβῶν, καὶ ἐνμυληρωθεὶς ὅδε ὁ κόσμος οὕτω ζῶον ὄρατόν, τὰ ὄρατὰ περιέχον εἰκῶν τοῦ ῥοητοῦ θεοῦ, αἰσθητός, μέγιστος καὶ ἀριστος, κάλλιστος τε καὶ τελειότατος γέγονεν, εἰς οὐρανὸς ὅδε, μοτογενῆς ὦν. Ἐὰν δὲ τοιαύτη ἡ φύσις τοῦ καλοῦ, καὶ ἡ πηγὴ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ καλλονῆς, ποῖα τις εἶναι ἡ πηγὴ τῶν καλῶν τῆς τέχνης; Οἱ ποιηταὶ οἱ ἀγαθοὶ, οὐκ ἐκ τέχνης, ἀλλ' ἐνθεοὶ ὄντες καὶ κατεχόμενοι πάντα ταῦτα τὰ καλὰ λέγουσι ποιήματα, καὶ οἱ μελοποιοὶ οἱ ἀγαθοὶ ὡσαύτως... οὐ γὰρ τέχνη ταῦτα λέγουσιν, ἀλλὰ θεῖα δυνάμει... καὶ ὁ θεὸς ἐξαιρούμενος τούτων τὸν ῥοῦν, τούτοις χρῆται ὑπηρέταις... ἵνα ἡμεῖς οἱ ἀκούοντες εἰδῶμεν ὅτι οὐχ οὕτοι εἰσιν οἱ ταῦτα λέγοντες, οὕτω πολλοῦ ἄξια, οἷς ῥοῦς μὴ πάρεστιν, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτὸς ἐστὶν ὁ λέγων, διὰ τούτων δὲ φθέγγεται πρὸς ἡμᾶς... ἵνα μὴ διστάζωμεν ὅτι οὐκ ἀνθρώπινά ἐστι τὰ καλὰ ταῦτα ποιήματα οὐδὲ ἀνθρώπων, ἀλλὰ θεῖα καὶ θεῶν, οἱ δὲ ποιηταὶ οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἐρμηνεῖς εἰσὶ τῶν θεῶν, κατεχόμενοι ἐξ ὅτου ἂν ἕκαστος κατέχεται (Ἴων). Καὶ τῶντι τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν γίγνεται διὰ μαρίας, θεῖα μὲν τοι ὁδοὶ διδομένης. Τοιαύτη ἡ μαντικὴ καὶ ἡ οἰωνιστικὴ· τρίτη δὲ ἀπὸ μουσῶν κατοχὴ τε καὶ μαρία λαβοῦσα ἀπαλήν καὶ ἄβατον ψυχὴν, ἐγείρουσα καὶ ἐκβαχεύουσα κατὰ τε ὠδὰς καὶ κατὰ τὴν ἄλλην ποίησιν, μυρία τῶν παλαιῶν ἔργα κοσμοῦσα τοὺς ἐπιγιγνόμενους παιδεύει· ὅς δ' ἂν ἄνευ μαρίας μουσῶν ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται, πεισθεὶς ὡς ἄρα ἐκ τέχνης ἱκανῶς ποιητὴς ἐσόμενος, ἀτελής αὐτὸς τε καὶ ἡ ποίησις ὑπὸ τῆς τῶν μαινομένων ἢ τοῦ σωφρονοῦντος ἡφαίσθη. Ἄπορον δὲ μετὰ ταῦτα, πῶς ἐν ᾧ τοσαύτην ἄξιαν ἀποδίδει εἰς τὴν ποίησιν καὶ θεῖον καταγωγὴν, ἀποστέλλει αὐτὴν ἀνηλεῶς ἐκ τῆς πόλεως. Καὶ τοῦτο, ὡς καὶ ἄλλα ἄτοκα τῆς ἰδανικῆς αὐτοῦ πολιτείας, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν ἢ ἀποδεχόμενοι ὅτι καθαρῶτατον τύπον ἀνθρωπίνης κοινωνίας συλλαβῶν, καὶ τὴν ἐν τῇ πόλει ἐνότητα τῶν ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων καὶ προσπαθειῶν πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ ἀγαθοῦ διὰ πάντων καὶ ὑπὲρ πάντα ἐπιδικῶν, ἤθελε ν' ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τῶν πολιτῶν πᾶν τὸ δυνάμενον ἢ νὰ δικαιῶσιν τὰς θελήσεις, ἢ νὰ ἐκθηλύνῃ καὶ μαλακίσῃ τὰς καρδίας, καὶ τὴν ποίησιν ἐπομένως, μὴ τοῦ ὄντως ὄντος σκοποῦσαν, ἀλλ' ὁμοίωμα τρόπον τινὰ ὁμοιώματος, καὶ μίμησιν μιμήσεως οὖσαν, καὶ διὰ τῆς ζωπρᾶς τῶν ἀνθρωπίνων

παθῶν καὶ ἀδυναμιῶν πρακτικῶς συγκινοῦσαν καὶ ἀδυνατίζουσιν τὰς ψυχὰς, ἐθεώρει ὡς ἐκ τούτου μὴ συντελεστικὴν εἰς ἀνθρώπων τῶν πνευμάτων καὶ μόρφωσιν τῶν εὐσταθῶν ἐκείνων χαρακτηρῶν οὐς ἀπαιτεῖ ἡ διηλεκτικὴ ἐκπλήρωσις τῆς δικαιοσύνης. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτοις ἡ ποίησις τῆς ἐποχῆς του, ταυτιζομένη τῇ μυθολογικῇ ἀνθρωπολατρεία, κατεβίβασε τὰ θεῖα εἰς πάντα τὰ αἴσχη τῶν ἀνθρωπίνων, καὶ διὰ τῆς μηχανῆς τῶν εἰκόνων καὶ τῆς χάριτος τοῦ ἐμμέτρου λόγου ἠδύνατο εἶναι μᾶλλον νὰ διαφθεῖρη τὰ ἦθη, διαδίδουσα ἰδέας ὅπως ἀντιθέτους πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς φιλοσοφίας του. Ἀνεφλέγε τῶντι ἡ θρησκεία καὶ ἡ ποίησις ἀντὶ νὰ κατασέσση τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρίστα τὸν φιλήδονον καὶ ἐμπαθεῖ βίον ἀντὶ τοῦ ἐγκρατοῦς καὶ σώφρονος, καὶ διὰ τοῦ παραδείγματός θεῶν καὶ ἀνθρώπων ὑπεγόρευεν. Καὶ περὶ ἀγροδισίων δὲ καὶ θυμῶν καὶ περὶ πάντων τῶν ἐπιθυμητικῶν τε καὶ λυπηρῶν καὶ ἠδέων ἐν τῇ ψυχῇ ἡ δὴ γὰρ μὲν πάση πράξει ἡμῖν ἐπιθεῖται, ὅτι τοιαῦτα ἡμῶς ἡ ποιητικὴ μίμησις ἐργάζεται τρέφει γὰρ ταῦτα ἄφρονος, δέον ἀρχοῦν καὶ ἀρχοῦντα ἡμῖν καθίστησιν, δέον ἀρχεσθαι αὐτὰ, ἵνα βελτίους τε καὶ εὐδαιμονεστέρους ἀντὶ χειρόνων καὶ ἀβλιωτέρων γιγνώμεθα... "Ὅταν, λοιπὸν προσθέτει, Ὀμήρου ἐπαιρέταις ἐντέλης, λέγουσιν ὡς τὴν Ἑλλάδα πεπαιδευκεν οὗτος ὁ ποιητής, καὶ πρὸς διοικήσιν τε καὶ παιδείαν τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων ἀξιὸν ἀγαλαβόρτι μαρθάνειν τε καὶ κατὰ τοῦτον τὸν ποιητὴν πάντα τὸν αὐτοῦ βίον κατασκευασάμενον ζῆν, φιλεῖν μὲν χρῆ καὶ ἀσπάεσθαι, ὡς ὄντας βελτίστους εἰς ὅσον δύνανται, καὶ ἐυχχωρεῖν Ὀμηρον ποιητικώτατον εἶναι καὶ πρῶτον τῶν τραγωδοποιῶν εἰδέσθαι δὲ ὅτι ὅσον μόνον ἕμιν θεοὶ καὶ ἐγκώμια τῆς ἀγαθῆς ποιήσεως παραδεκτέον εἰς πόλεις· εἰ δὲ τὴν ἠδυσμένην μουσικὴν παραδέξῃ ἐν μέλει, ἢ ἐπεισιν, ἠδονὴ σοὶ καὶ λύπη ἐν τῇ πόλει βασιλεύσει, ἀντὶ νόμου καὶ τοῦ κοινῆ δόξαντος ἀεὶ εἶναι βελτίστου λόγου (Πολιτ. 5). Καὶ τῶντι κατὰ τί δύνανται νὰ ὠφελήθωσιν οἱ νέοι ἐκ τῶν θρησκευτικῶν καὶ ποιητικῶν μύθων, ὅταν ἀκούσωσιν ὡς οὐρανός τε εἰργάσατο ἄφρησι δρᾶσαι αὐτὸν Ἡσίοδος, ὅτε ἄρ Κρόνος ὡς ἐτιμωρήσατο αὐτὸν, καὶ τὰ τοῦ Κρόνου ἔργα καὶ πάθη ὑπὸ τοῦ νείως, καὶ ὡς θεοὶ θεοῖς πολέμοισι τε καὶ ἐπιβουλεύουσι καὶ μάχονται, καὶ γιγαντομαχίας καὶ ἄλλας ἐχθρας πολέως καὶ παντοδαπὰς θεῶν τε καὶ ἠρώων πρὸς συγγενεῖς καὶ οἰκείους αὐτῶν;... "Ἦρας δὲ δεσμοῦς ἀπὸ νείως, καὶ Ἠφαίστου βίβησι ὑπὸ πατρός, μέλλοιτος τῇ μητρὶ τυπτομένη ἀμύγειν, καὶ θεομαχίας ὅσας Ὀμηρος πεποίηκεν οὐ παραδεκτέον ἐν

τῇ πόλει οὐτ' ἐν ὑπονοίαις (ἀλληγορίαις) πεποίημεν, οὐτ' ἄνευ ὑπονοίᾶν· ὁ γὰρ νέος οὐχ οἷός τε κρίνειν ὅτι τε ὑπόνοια, καὶ ὁ μὴ, ἀλλ' ἂν τῆ λικουδὸς ὦν λάβῃ ἐν ταῖς δόξαις δυσέκριτά τε καὶ ἀμετάστατα φιλεῖ γίγνεσθαι (Πολ. 6'). Ὡσαύτως περὶ τῶν τραγικῶν ποιητῶν ἐὰν τις ποιῇ ἐν οἷς... τὰ τῆς Νιόβης πάθη ἢ τὰ Πελοπιδῶν ἢ τὰ Τρωϊκὰ ἢ τε ἄλλα τῶν τοιούτων, ἢ οὐ θεοῦ ἔργα ἐατέον αὐτὰ λέγειν, ἢ, εἰ θεοῦ, ἐξευρετέον αὐτοῖς σχεδὸν ὅτι τῶν ἡμεῖς λόγον ζητοῦμεν· καὶ λεκτέον, ὡς ὁ μὲν θεὸς δικαίᾳ τε καὶ ἀγαθὰ εἰργάζετο, οἱ δὲ ὠνίαντο κολαζόμενοι. Ὡς δὲ ἄθλιον μὲν οἱ δίκην δίδόντες, ἢν δὲ ὁ δρῶν ταῦτα θεός, οὐκ ἐατέον λέγειν τὸν ποιητὴν· ἀλλ' εἰ μὲν ὅτι ἐδειθῆσαν κολάσεως λέγοισιν, ὡς ἄθλιοι, οἱ κακοὶ, δίδόντες δὲ δίκην, ὠφελούτω ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἐατέον· κακῶν δὲ αἴτιον γὰρ θεὸν τιτὶ γίγνεσθαι, ἀγαθῶν ὄντα, διαμαχητέον παρτὶ τρόπῳ, μήτε τιτὰ ταῦτα λέγειν ἐν τῇ αὐτοῦ πόλει, εἰ μέλλει εὐνομήσεσθαι, μήτε τιτὰ ἀκούειν, μήτε νεώτερον, μήτε πρεσβύτερον, μήτε ἐν μέτρῳ, μήτε ἄνευ μέτρου μυθολογοῦντα· ὡς οὐθ' ὅσα ἄρ λέγομεθα, εἰ λέγοιτο, οὐτε ξέμφορα ἡμῖν, οὐτε ξέμφορα αὐτὰ αὐτοῖς (αὐτόθι). Τοιοῦτοι οἱ σοφῶν λόγοι δι' οὓς, παραβιάζων τὴν εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν τοῦ πνεύματος ἀπκράϊτητον ἐλευθερίαν, ἐξώριζεν ὁ Πλάτων τοὺς ποιητὰς καὶ καλλιτέχνους τῆς πολιτείας του, ἢ ὑπέβαλλεν εἰς τὴν αὐστηρὰν τῶν νόμων ἐπιτήρησιν· καὶ εἰς μὲν τὴν μουσικὴν ἀπηγόρευε πάντα νεωτερισμὸν, εἰς δὲ τὴν ποίησιν μόνον θρησκευτικούς ὕμνους, καὶ τὰ ἐγκώμια τῆς ἀρετῆς ἐπέτρεπε, διότι ἔβλεπε τὴν τέχνην μολύνουσαν καὶ μαινοῦσαν τὰ θεῖα καὶ διὰ παντὸς ψεύδους καὶ αἰσχροῦτος εἰσάγουσαν τὴν ἠθικὴν διαφθορὰν εἰς τὰς καρδίας τῶν πολιτῶν καὶ πᾶσαν κοσμιότητα καὶ εὐνομίαν διαστρέφουσαν· ὥστε καὶ αὐτὴ αὐτὴ ἡ φαινομένη ἀντίφρασις ἀποδεικνύει πόσον ἀνώτερον τοῦ κοινῶν μέτρου τῆς τότε ἠθικότητος ἦτο, τὸ ἰδανικὸν τοῦ Πλάτωνος, καὶ κατὰ τὴν ποίησιν, καὶ πόσον ἐπλησιάζειν εἰς τὰς καθαρωτέρας ἰδέας τοῦ νέου θρησκευματος καὶ τῆς νέας φιλοσοφίας.

Ἔτερον ἔπρεπε νὰ ἦναι ἐξ ἀνάγκης τὸ ἰδανικὸν τοῦ Ἀριστοτέλους, διότι ἄλλην εἶχεν οὗτος περὶ τῆς πρώτης ἀρχῆς ἰδέαν, καὶ μεταξὺ τῶν ἐνοπιῶν τοῦ καλοῦ, τοῦ ἰδανικοῦ καὶ τοῦ ὑπερτάτου ὄντος ὑπάρχει ἐνδόμυχος σχέσις, ἢν καὶ ἡ θεωρία καὶ ἡ ἱστορία ἀποδεικνύουσι, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ θεῖα σοφία διὰ στόματος Σολομῶντος τὸν θεὸν γενεσιάρχην τοῦ κάλλους ὠνόμασε. (Σοφ. Σολ. γ'. 430.) Ὁ Ἀριστοτέλης εἶχε συγγράψῃ ἰδιαίτερον πόνημα περὶ καλοῦ, οὐ μόνον τὸ ὄνομα εὐρίσκειται ἐν τῷ παρὰ Διογένηι τῷ Λαερτίῳ καταλόγῳ τῶν συγγραμμάτων

αὐτοῦ, ἀλλὰ πολλαχοῦ τῶν σωζομένων καὶ ἰδίως ἐν τῇ Ποιητικῇ εὐρίσκειται τὰς καλλολογικὰς αὐτοῦ θεωρίας. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐθεώρει τὸν θεὸν ὡς τελικὸν μᾶλλον ἢ ὡς ποιητικὸν αἴτιον τοῦ παντός, ὡς τὸν πρὸς ὃν ὄρον τοῦ κόσμου, ὡς τὸ τέλειον ἐκεῖνο ὄν, πρὸς ὃ τείνουσιν ἡ φύσις καὶ ἡ ἀνθρωπότης διὰ τῆς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τελειότερας γνώσεως καὶ καθαρωτέρας ἀγάπης. Ἐντεῦθεν φυσικὸν ἦτο νὰ ἴδῃ τὸ καλὸν εἰς τὴν τάξιν πρὸ πάντων καὶ τὴν συμμετρίαν, δηλ. εἰς αὐτὴν τὴν ἐν τῇ ποικιλίᾳ ἐνότητά, δι' ἧς τὰ διάφορα τοῦ καλοῦ μόρια ἐκ μιᾶς ὑποστάσεως ἀπορρέουσι καὶ εἰς ἕνα σκοπὸν ἀφορῶσι καὶ ἰδανικὸν τινὰ τύπον τελειότητος ἐμφαίνουσι. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἰδανικεῦσιν καὶ ἐνότητά τῶν χαρακτηρῶν θεωρεῖ ὡς ἔργον ἴδιον τῆς τέχνης καὶ ἐν ταύτῃ τὴν ἐνότητά πρὸ πάντων παραγγέλλει, καὶ αὐτὸ τὸ καλὸν θέτει ὑπεράνω τοῦ ἀναγκαίου καὶ τοῦ ὠφελίμου, καὶ ἐνθεον ἀποκαλεῖ τὴν ποίησιν καὶ ὅπως ἀφιλοκερδῆ καὶ ἠθικοποιὸν καὶ καθαρτικὴν τὴν ἐκ τῆς τέχνης ἠδονὴν. Ἐκ τούτων δύνανται τις νὰ κατανοήσῃ διὰ τί καὶ κατὰ τί καὶ μέχρι τίνος αἱ καλλολογικαὶ τοῦ Ἀριστοτέλους θεωρίαι διαφέρουσι τῶν Πλατωνικῶν, καὶ πῶς διάφορος σύλληψις τῆς ἐνοίας, τῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ προορισμοῦ τῶν ὄντων, διάφορον παράγει ἐξ ἀνάγκης καὶ τὴν περὶ καλοῦ καὶ τέχνης διδασκαλίαν.

Καὶ ὁ μὲν Πλάτων ἐκ τοῦ ὕψους τῶν ἰδανικῶν, ὅπερ ἐκ τῶν καθαρῶν καὶ τελειῶν ἰδεῶν συνίσταται καὶ ἐν ᾧ πᾶν κείναι τὸ ἀληθές καὶ ἀγαθὸν καὶ καλὸν, κατέρχεται εἰς τὸν κόσμον, ἢ ἀπὸ τοῦ κόσμου διὰ τῶν εἰδῶν ὡς ἐπὶ πτερυγῶν ἀνίπταται εἰς τὴν καθαρὰν χώραν τῶν ἰδεῶν, καὶ ἐν τῷ κόσμῳ εὐρίσκει τὰ ἀτελῆ τῶν ἰδεῶν ὁμοιώματα, καὶ οἰοῖται ἀνάμνησιν θεωρεῖ τὴν ἐπισημν, καὶ μελέτην θανάτου τὴν φιλοσοφίαν, καὶ ὑψίστην ἀποδίδει εἰς τὴν τέχνην ἀποστολήν· ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐκ τῆς αὐστηρῆς παρατηρήσεως τῶν ὄντων ὀρμώμενος, καὶ εἰς τὴν παρατήρησιν ταύτην τὴν θαυμασίαν λογικὴν του δύναμιν ἐφαρμόζων, ἐν αὐτοῖς εὐρίσκει τὰς ἀρχὰς τῶν, τὸ ἐξ οὗ ἡ τὴν ὕλην, τὸ καθ' ὃ ἡ τὸ εἶδος, τὸ ὑφ' οὗ ἡ τὴν κίνησιν, τὸ πρὸς ὃ ἡ τὸ οὐκ ἔνεκα τῶν ὄντων. Καὶ διέκρινε μὲν ἀκριβῶς τοὺς αἰσθητοτέρους, οὕτως εἶπεν, χαρακτηρῶν τοῦ καλοῦ, ἀλλὰ τὸ αὐλον καὶ ἀπόλυτον καὶ τέλειον καλὸν δὲν διεῖδε, καὶ τὴν πνοὴν δὲν συνήθην τῆς θεῖας ἐμπνεύσεως, τὰ δὲ ἔργα τῆς τέχνης, οἷα παρεῖχεν ἡ τότε ἐποχὴ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ὡς τὰ προῖοντα τῆς φύσεως καὶ διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου, ἐμελέτησε, καὶ ἄριστα ἀνέλυσε τοὺς ὄρους τῆς ἐλλόγου αὐτῶν καλλοπῆς, καὶ μολονότι λίαν εὐγενῆ ἀνεγνώρισε τὴν φύσιν τοῦ καλοῦ καὶ τὴν ἀποστολήν τῆς καλλιτεχνίας, δὲν κατέδειξεν ὅμως, ὡς ὁ Πλάτων, ὑπεράνω τοῦ κόσμου τὴν πηγὴν τοῦ καλοῦ καὶ

ἐπέκεινα αὐτοῦ τὸν προορισμὸν τῆς καλλιτεχνίας, καὶ ταύτης σκοπὸν ἔθηκε τὴν μίμησιν καὶ ἀποτέλεσμα τὴν ἠδονὴν, ὡς τε οὔτε ψυχολογικῶς, οὔτε μεταφυσικῶς εἰσέδυσεν εἰς τὰς πρώτας καὶ μυστηριώδεις ἀρχὰς τῆς περὶ καλοῦ φιλοσοφικῆς ἐπισημν. Παρὰ τοὺς δύο τούτους μεγίστους διδασκάλους τρίτον εὐρίσκειται μεταξὺ τῶν ἀρχαίων τὸν Πλωτῖνον, κορυφαῖον ἐπονομασθέντα τῆς Ἀλεξανδρινῆς σχολῆς, ἦτις, ἐκ τῶν δογμάτων τοῦ Πλάτωνος ἐξελοῦσα, καὶ ταῦτα κατὰ τινὰ ἰδιαίτερον τύπον συνδυάσασα, κατέχει θέσιν σπουδαιοτάτην μεταξὺ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας, ἦτοι τῆς Χριστιανικῆς Φιλοσοφίας. Ἡ Ἀλεξανδρινὴ Φιλοσοφία εἶναι αὐτὸς ὁ Πλατωνισμὸς εἰς μυστικὸν τινὰ πανθεῖσμον ἀναχθεῖς, ἐν ᾧ καὶ τινὰ στοιχεῖα τῶν ἄλλων φιλοσοφικῶν δογμάτων, καὶ ἰδίως τῶν Πυθαγορείων, ἀνεμίχθησαν, ὡς τε δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς συγκεραλιώσις τῆς ὅλης ἑλληνικῆς φιλοσοφίας.

Ἡ περὶ τοῦ καλοῦ θεωρία τοῦ Πλωτῖνου ὑπάρχει ἐν τῷ λόγῳ Γ' τῆς Α' ἐννεάδος, καὶ μετέχει καὶ αὐτὴ τῆς φύσεως καὶ τοῦ πνεύματος τῆς ὅλης διδασκαλίας του. Στηρίζεται δὲ καὶ αὐτὴ κυρίως εἰς τὸ περὶ ἰδεῶν δόγμα τοῦ Πλάτωνος, καὶ τὰς ἰδέας θεωρεῖ ὡς ἀρχὰς οὐ μόνον τοῦ γινώσκειν, ἀλλὰ καὶ τοῦ εἶναι, καὶ ἐκ τίνος πρώτης καὶ ἐνιαίας ἀρχῆς ἀπορρέουσας καὶ πρὸς αὐτὴν ἀναγούσας τὸ πνεῦμα. Ἐντεῦθεν ἡ θεωρία τῶν ὑποστάσεων καὶ τῶν ἐκ τούτων ἀπορροῶν καὶ ἡ διὰ τῆς ἐκστάσεως καὶ ἐνώσεως καὶ θεωργίας ἀνοδος τοῦ πνεύματος εἰς τὴν ἀρχικὴν τῶν πάντων ἐνότητα. Ἡ ἐνότης αὕτη εἶναι ἡ πρώτη ὑπόστασις, ἐξ ἧς δευτέρα ἀπορρέει, ὁ λόγος, ἀρχὴ τῆς διπλάσεως τοῦ κόσμου καὶ ἐκ ταύτης τρίτη, τὸ πνεῦμα, τὸ ἐμψυχοῦν καὶ ζωογονοῦν τὰ πάντα. Τοιαῦτα ἢ τριάς τῶν Ἀλεξανδρινῶν, ἦν λίαν ἀτόπως τινὲς συνεταύτισαν μετὰ τὴν Χριστιανικὴν. Ἐκ τούτων δυνατὸν νὰ προῖη τις ποῖα θέλει εἶναι, κατὰ Πλωτῖνον, ἡ περὶ καλοῦ θεωρία. Καὶ ζητεῖ μὲν κατὰ πρῶτον ὁ Πλωτῖνος τί εἶναι τὸ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς καλὸν καὶ τὸ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι καὶ ταῖς πράξεσι καὶ ἐπιστήμασι καὶ ἀρεταῖς, καὶ ἀποκρούει τὴν γνώμην τῶν λεγόντων ὅτι τὸ καλὸν εἶναι συμμετρία τῶν μερῶν πρὸς ἄλλα καὶ τὸ ὅλον τῇ προσθήκῃ τῆς εὐχρησίας· διότι ἡ συμμετρία εἶναι σχέσις, καὶ τὸ καλὸν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ οὐ μόνον εἰς τὴν σχέσιν ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ σχετιζόμενα, σύμμετρα δὲ δύνανται νὰ ἦναι καὶ τὰ κακὰ, καὶ ἐν τοῖς ἠθικοῖς καὶ νοητοῖς οὔτε συμμετρία ἐγγωρεῖ οὔτε χρῶμα. Παρατηρεῖ δὲ ἀκολούθως ὅτι τὸ ἐν τοῖς σώμασι καλὸν βολῆ τῇ πρώτῃ αἰσθητῶν γίγνεται καὶ ἡ ψυχὴ ὡς περ συνείσα, λέγει, καὶ ἐπιγνοῦσα ἀποδέχεται, καὶ οἶον συναρμύττεται, ἀπὸ δὲ τοῦ αἰσχροῦ ἀποστρέφεται οὐ συμ-

Φωτοῦσα καὶ ἀλλοτριουμένη, διότι κρείττων οὐσα τῆς ἐν τοῖς οὐσίαις οὐσίας, ὅτι ἂν ἴδη συγγενὲς ἢ ἕχρος τοῦ συγγενεοῦς χαίρει τε καὶ διαπύεται, καὶ ἀναφέρει πρὸς ἑαυτὴν καὶ ἀναμιμνήσκειται ἑαυτῆς καὶ τῶν ἑαυτῆς. Ἐκ τούτου δὲ ἐξάγει ὅτι τὸ καλὸν μετοχῇ εἶδους γίνεται, διότι ἡ ψυχὴ εἶναι ἢ ἔδρα τῶν εἰδῶν καὶ αὕτη ἐκ θεοῦ ἀπορρέει καὶ οὕτω τὸ σῶμα ἀποβαίνει καλὸν διὰ τῆς κοινωνίας τοῦ ἐκ θεοῦ λόγου, πᾶν δὲ τὸ ἄμοιρον ὄν λόγου καὶ εἶδους, αἰσχροὺν καὶ ἐξω θεῖου λόγου, ὡς τε τὸ σωματικὸν κάλλος δὲν προκύπτει ἐκ τῆς συμμετρίας καὶ τῆς χροιάς, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ ἀρχῆς, ἥτις διὰ τῆς μορφῆς διαλάμπει, καὶ ἦν συναισθάνεται καὶ διορᾷ ἢ ψυχῇ. Τὸ εἶδος συνέχει, καὶ συγκρατεῖ, καὶ δικαιοσμεῖ τὴν ὕλην, καὶ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ διαμένει, καὶ τοὶ διαλυθείσης ἢ καὶ μὴ ὑπαρχούσης τῆς ὕλης, τὸ δὲ τῆς χροιάς κάλλος εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ φωτός, ἀσωμάτου καὶ λόγου καὶ εἶδους ὄντος, ὅθεν καὶ τὸ πῦρ αὐτὸ παρὰ τὰ ἀλλὰ σώματα καλὸν, ὅτι τάξις εἶδους παρὰ τὰ ἀλλὰ στοιχεῖα ἔχει. Περὶ δὲ τῶν προτέρω καλῶν, τουτέστι τῶν ἠθικῶν καὶ νοητῶν ἃ οὐκ εἶναι αἰσθησις ὄρα ἢ εἰληχε, ψυχῇ δὲ ἄνευ ὄρα ἢ λέγει, πρέπει πρὸ πάντων νὰ ἴδωμεν αὐτὰ καὶ ν' ἀναβῶμεν πρὸς αὐτὰ διὰ τοῦ καθαροῦ ἔρωτος, ἀναβαίνοντος δεῖ θεάσασθαι, καταλιπόντας τὴν αἰσθησιν κάτω περιμένειν, διότι ἄλλως δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν περὶ αὐτῶν, καὶ καθὼς οἱ τυφλοὶ περὶ τῶν ὄρατων, ὡσαύτως περὶ ἀρετῆς φέγγους δὲν δύνανται νὰ κρίνωσιν ὅσοι δὲν ἐφραντάσθησαν ὡς καλὸν τὸ τῆς δικαιοσύνης καὶ σωφροσύνης πρόσωπον, καὶ οὔτε ἔσπερος οὔτε ἔως οὕτω καλοὶ. Ὅθεν τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος εἶναι τὸ ἄυλον, καὶ καθαρὸν καὶ εἰλικρινές, ὅπερ μὲ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν συνταυτίζει. Καὶ οὕτω γίνεται ἡ ψυχὴ καθαρθεῖσα εἶδος καὶ λόγος καὶ πάντη ἀσώματος καὶ νοεῖα καὶ ὄλη τοῦ θεοῦ, ὅθεν ἡ πηγὴ τοῦ καλοῦ, καὶ τὰ συγγενῆ πάντα τοιαῦτα. Ὡς ἐκ τούτου τὸ καλὸν ταυτίζεται μὲ αὐτὸ τὸ ἀγαθόν, ταυτὸν ἀγαθὸν τε καὶ καλόν. Καὶ τὸ καθαρὸν εἶδος τοῦτο τοῦ καλοῦ εἶναι τὸ ἐμψυχοῦν πάντα τὰ ἄλλα καλὰ, τὰ τε ἐν ταῖς πράξεσι, τὰ τε ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι, καὶ δὴ καὶ τὰ σώματα, ὅσα οὕτω λέγεται, ψυχῇ ἢ δε ποιεῖ ἢ τε γὰρ θεῖον οὐσα, καὶ οἷον μοῖρα τοῦ καλοῦ, ὡς ἂν ὑπάγεται καὶ κρατῆ, καλὰ ταῦτα, ὡς δυνατὸν αὐτοῖς μεταλαβεῖν ποιεῖ. Καὶ εἰς τὸ θεῖον τοῦτο κάλλος ἀνερχόμεθα, διὰ τοῦ ἔρωτος τοῦ καθαροῦ καὶ θεοῦ ἀναβάνοντες πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐπιστρέφοντες καὶ ἀποδύμενοι ἢ καταβαίνοντες ἡμιέσμεθα οἷον ἐπὶ ἄγια τῶν ἱερῶν τοῖς ἀγίοις καθάρσεις τε καὶ ἱματίων ἀποθέσεις τὸ πῦρ, καὶ τὸ γυμνοῖς ἀμιεῖται, ἕως ἂν τις παρελθῶν ἐν τῇ ἀναβάσει

πᾶν ὅσον ἀλλότριον τοῦ θεοῦ, αὐτῷ μόνῳ αὐτὸ μόνον ἴδοι, εἰλικρινές, ἀπλοῦν, καθαρὸν, ἀφ' οὗ πάντα ἐξήρτηται, καὶ πρὸς αὐτὸ βλέπει, καὶ ἐστι, καὶ ζῆ, καὶ νοεῖ, ζωῆς γὰρ αἰτίον καὶ τοῦ καὶ τοῦ εἶναι, καὶ οὕτω πάντα τὰ γήινα καὶ ἀνθρώπινα ἀποστρεφόμεθα καὶ ἀηδιάζομεν, διότι πάντα ταῦτα εἶσιν εἰκόνας καὶ ἕχη καὶ σκιαί. Φεύγωμεν δὴ γίλην ἐς πατρίδα, ἐπιφωνεῖ ὁ Πλωτῖνος... πατρίς δὲ ἡμῶν ὅθεν περιήλθομεν καὶ πατὴρ ἐκεῖ. Ἡ δὲ πρὸς τὸ οὐράνιον καὶ ἀίδιον κάλλος ἀνοδος γίνεται βαθμηδὸν διὰ τῆς ἐξέως καὶ τῆς ἀσκήσεως καὶ διὰ τῆς ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ εἰς τὸ ἠθικὸν καὶ νοερόν, καὶ ἀπὸ τούτου εἰς τὸ θεῖον κάλλος ἀναβάσεως· ἐθισθῶν οὖν τὴν ψυχὴν αὐτῆν, πρῶτον μὲν τὰ ἔργα καλὰ βλέπειν ἐπιτηδεύματα· εἶτα ἔργα καλὰ, οὐχ ὅσα τέχναι ἐργάζονται, ἀλλ' ὅσα οἱ ἄνδρες οἱ λεγόμενοι ἀγαθοὶ· εἶτα ψυχὴν ἴδε τῶν τὰ ἔργα τὰ καλὰ ἐργαζομένων· πῶς ἂν οὖν ἴδῃ ψυχὴν ἀγαθὴν οἷον τὸ κάλλος ἔχει; ἄραγε ἐπὶ πάντων καὶ ἴδε καὶ μήπω πάντων ἴδῃ καλόν, οἷα ποιητῆς ἀγάλλματος ὃ δεῖ καλὸν γενέσθαι, τὸ μὲν ἀφαιρεῖ, τὸ δὲ ἀπέξεσε, τὸ δὲ λεῖον, τὸ δὲ καθαρὸν ἐποίησεν, ἕως ἔδειξε καλὸν ἐπὶ τῷ ἀγάλματι πρόσωπον, οὕτω καὶ σὺ ἀφαιρεῖ ὅσα περιττὰ καὶ ἀπεύθυνε ὅσα σκολιὰ, ὅσα σκοτεινὰ καθαίρων, ἐργάζου εἶναι λαμπρὰ, καὶ μὴ παύση τεκταίνων τὸ σὸν ἀγαθόν, ἕως ἂν ἐκλάμψῃς σου ἢ θεοειδῆς τῆς ἀρετῆς ἀγλαῖα... καὶ οὕτω κεκαθαρμένος θέλεις γίνῃ ὅπως αὐτὸς φῶς ἀληθινὸν μόνον, οὐ μετρίως μεμετρημένον, οὐδὲ σχήματι εἰς ἐλάττωσιν περιγραφῆν, οὐδὲ αὖ εἰς μέγεθος δι' ἀπειρίας ἀδήθηθῆν, ἀλλ' ἀμέτρητον πανταχοῦ, ὡς ἂν μεῖζον πάντος μέτρου καὶ παντὸς κρείσσον ποσοῦ. Τοῦτο εἶναι τὸ μέγα κάλλος τὸ ὅποιον δὲν βλέπει ἢ ψυχὴ μὴ καλῇ γενομένη, καὶ ὅστις θέλει ν' ἀπολαύσῃ τῆς οὐρανίας ταύτης θεωρίας γενέσθω δὴ πρῶτον θεοειδῆς πᾶς, καὶ καλὸς πᾶς, εἰ μέλλει θεάσασθαι θεὸν τε καὶ καλόν. Συγκεραλιῶν δὲ ἐν ὀλίγοις τὴν ὕλην θεωρίαν, προσθέτει ὁ Πλωτῖνος· ἥξει γὰρ πρῶτον ἀναβαίνων ἐπὶ τὸν νοῦν, κάκει πάντα εἴσεται καλὰ τὰ εἶδη, καὶ φήσει τὸ κάλλος τοῦτο εἶναι τὰς ἰδέας, πάντα γὰρ ταῦται καλὰ, τοῖς νοῦ γεννήμασι καὶ οὐσίαι, τὸ δὲ ἐπέκειρα τούτου, τὴν τοῦ ἀγαθοῦ λέγομεν φύσιν προβεβλημένον τὸ καλὸν πρὸ αὐτῆς ἔχουσαν· ὥστε ὁλοσχερεῖ μὲν λόγῳ, τὸ πρῶτον καλόν· διαιρῶν δὲ τὰ νοητὰ, τὸ μὲν νοητὸν καλὸν τὸν τῶν εἰδῶν φήσει τύπον, τὸ δὲ ἀγαθὸν τὸ ἐπέκειρα καὶ πηγὴν καὶ ἀρχὴν τοῦ καλοῦ, ἢ ἐν τῷ αὐτῷ τὸ ἀγαθὸν καὶ καλόν, πρῶτον θήσεται, πλὴν ἐκεῖ, τὸ καλόν. Ἡ ἀναγωγή τοῦ ὕλικου κάλλους εἰς τὸ νοητὸν ἢ εἰς τὰς ἰδέας, καὶ ἢ τούτων ἀναγωγή εἰς αὐτὸ τὸ ἀγαθόν, πηγὴν πρῶ-

την καὶ τοῦ νοητοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ καὶ τοῦ ὕλικου καλοῦ, ὃ ἐστὶν ἢ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀπόρροια τοῦ καλοῦ καὶ ἢ εἰς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἀνάβασις τοῦ ἀνθρώπου, τοιαύτη ἢ καθαρὰ καὶ μεγαλοπρεπὴς τοῦ Πλωτῖνου θεωρία, ἥτις εἶναι ὡς παράτασις καὶ ἀντανάκλασις τῆς πλατωνικῆς, πανθεϊστικῆν περιβεβλημένη μορφήν, εἰ καὶ φωτιζομένη ἤδη ἐκ τῶν πρώτων ἀκτίνων τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας.

§ 6.

Μετὰ τοὺς ἀρχαίους πρῶτον περὶ καλοῦ φιλοσοφῆσαντα ἀπαντῶμεν τὸν περὶ τὰ μέσα τῆς Δ' ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος γεννηθέντα καὶ τὰ πλατωνικὰ δόγματα πρὸς τὰς χριστιανικὰς ἀληθείας θαυμασίως συμβεβάσαντα ἱερὸν Αὐγουστίνον. Καὶ ἐν γένει μὲν περὶ καλοῦ συνέγραψε πραγματεῖαν ἀπολεσθεῖσαν, ὡς αὐτὸς λέγει, ἰδίως δὲ περὶ μουσικῆς σώζεται πόνημα αὐτοῦ ἄξιον λόγου, ἐξ οὗ καὶ ἐκ τῶν πολλαχῶς τῶν ἄλλων ἔργων αὐτοῦ διεσπαρμένων ἰδεῶν δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ποῖα ἔπρεπε νὰ ἦναι ἢ καλολογικὴ αὐτοῦ διδασκαλία, διότι καὶ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τοῦ Πλάτωνος παρεδέχθη καὶ ἐφήρμοσε, καὶ τὰς πλείστας τῶν θεωριῶν αὐτοῦ ἠσπάσθη ὡς συναδούσας πρὸς τὸ χριστιανικὸν δόγμα, οὐ ἐγένετο εἰς ἐκ τῶν πρώτων διερμηνέων, νέαν ἐγκαινίσας σχολὴν χριστιανικῆς φιλοσοφίας, ἥτις ἀπ' αὐτοῦ ἀρχεται καὶ διὰ λαμπρᾶς διαδοχῆς ἐξαισίων πνευμάτων καὶ ψυχῶν ἐναρέτων διέρχεται ὕλον τὸν μεσαιῶνα, καὶ παρατείνεται μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Τὸ καλὸν ἦτο, κατ' αὐτὸν, συνδυασμὸς τις ἐνόητος καὶ ποικιλίας, ἀρμονία καὶ ἀναλογία καὶ τάξις ἔχουσα τὴν πηγὴν αὐτῆς ἐν αὐτῇ τῇ θεῖᾳ φύσει, ἥτις τὰ πάντα διεκόσμησεν ἐν μέτρῳ καὶ ῥυθμῷ καὶ ἀρμονίᾳ, εἴτε ἐν τῇ ὕλικῃ κτίσει εἴτε ἐν τῷ ἀνθρώπινῳ ὄντι, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς δημιουργίας, καὶ οὕτως ὁ ἱερὸς Αὐγουστίνος συνήρμοσεν, ὡς λέγει ὁ κ. Λευέκιος, τὸ ἰδανικὸν τῆς ἑλληνικῆς διανοίας μὲ τὸ ἰδανικὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Προγενέστερος τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου ὑπῆρξεν ὁ Λογγίνος, ὃ περὶ ὕψους συγγράψας, οὐ τὸ πόνημα καὶ τὴν σήμερον τιμώμενον καὶ οὐχὶ εὐκαταφρονήτους παρατηρήσεις περὶ τινῶν στοιχείων τοῦ καλοῦ, περιέχον, εἰς τὴν ῥητορικὴν μᾶλλον ὑπάγεται ἢ τὴν καλολογίαν.

Πλὴν τούτων οὐδὲν παρήγαγεν ἢ μεσαιωνικὴ φιλοσοφία καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν περὶ καλοῦ θεωρίαν. Καὶ ὅτε μεταξὺ τῆς ΙΓ' καὶ ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος ἢ φιλοσοφία ἀνεγεννήθη διὰ τοῦ Βάκωνος καὶ Καρτεσίου, οὐδὲν ἐπίσης κατέλιπον οἱ μεγάλοι οὗτοι διδάσκαλοι, δυνάμενον νὰ θεωρηθῆ ὡς φιλοσοφικὴ τοῦ καλοῦ ἐπιστήμη. Ἡ ποίησις κατὰ τὸν

πρῶτον οὐδὲν ἕτερον εἶναι ἢ προῖον τῆς φαντασίας, ἱστορίᾳ κατ' ἀρέσκειαν ἐπινοουμένη πρὸς ἡδονὴν καὶ τέρψιν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐκ δὲ τῆς σχολῆς τοῦ Καρτεσίου προήλθον ὁ Κρουζῆς καὶ ὁ Ἰησοῦτις Ἄνδρας, οἵτινες ἀμφοτέροι τὴν αὐτὴν τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου διδασκαλίαν ἠσπάσθησαν, τὸ καλὸν ἀναγαγόντες εἰς τὴν ἐνόητον, τὴν ποικιλίαν καὶ τὴν ἐκ τούτων ἀρμονίαν. Ἀλλ' ὁ μὲν πρῶτος, συγκεχυμένως ἔχων ἰδέας, εἶναι πολὺ κατώτερος τοῦ δευτέρου, ὅς τις καὶ λεπτόν αἰσθημα τοῦ καλοῦ φαίνεται ἔχων καὶ ἐπιστημονικώτερον νοῦν. Ἐὰν δὲ ἐν Γαλλίᾳ ἀκολουθήσωμεν τὴν ἀπὸ Καρτεσίου διαδοχὴν φθάνομεν εἰς τὰς κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα φιλοσοφικὰς περὶ καλοῦ θεωρίας τοῦ Διδερότου, τοῦ Μοντεσκίου καὶ τῶν ἐγκυκλοπαιδιστῶν, καὶ εἰς τὰς φιλολογικὰς τοῦ Βοκλῶ, τοῦ Βαττεῦ καὶ τοῦ Ασαρπού. Ἐν πᾶσι δὲ ἐπικρατεῖ ἡ ἰδέα ὅτι ἡ τέχνη εἶναι μίμησις τῆς ὡραίας φύσεως, καὶ ὅτι τὸ καλὸν ἀνάγεται ἐπὶ τέλους εἰς τὸ εὐάρεστον. Καὶ τῶνόντι ἡ ὑγιὴς περὶ καλοῦ θεωρία δὲν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἐκ τῆς σχολῆς τῶν αἰσθησιολόγων καὶ ἐκ τῆς πενιχρᾶς φιλοσοφίας ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, διότι τὸ καλὸν ἔχει ἀρχὴν ἄυλον, εἶναι ἀπαύγασμα τοῦ πνεύματος, ὕλικὸν ἐκτύπωμα εἰλικρινοῦς ἐννοίας, ἔχει νόμους καὶ χαρακτήρας καθολικοῦ καὶ ἀναγκαίου, τοὺς ὁποίους οὐδέποτε παρέχουσι τὰ μερικά καὶ ἐνδεχόμενα προϋόντα τῆς αἰσθήσεως. Ὅθεν ἵνα ἀναφανῆ νέα περὶ καλοῦ διδασκαλία ἀξία τοῦ ὑποκειμένου, καὶ τὴν πηγὴν καὶ τοὺς νόμους αὐτοῦ ἀποκαλύπτουσα, ἔπρεπε ν' ἀναδράμῃ ἢ φιλοσοφία εἰς τὰ καθαρὰ νάματα τῆς πλατωνικῆς διδασκαλίας· καὶ τοῦτο ἐγένετο ἐν Γαλλίᾳ διὰ τοῦ Δεβιρᾶν, τοῦ Ρουεκολλάρδου καὶ τοῦ Λαρομιγιέρου, οἵτινες προητοίμασαν τὴν σωτήριον ἀνεγερσιν τῆς πνευματικῆς φιλοσοφίας, ἥς ἀρχηγῆς ἐγένετο περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος ὁ περικλεῆς Κουσίνοσ, ὁ ἐμπνεύσας καὶ διευθύνσας ὀλόκληρον σχολὴν, ἀνεγείρασαν μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὸν οὐσιωδέστατον τοῦτον κλάδον τῶν φιλοσοφικῶν μαθήσεων. Αὐτὸς ὁ Κουσίνοσ, ὁ Ἰουφροᾶς, ὁ Λαμενναῖος καὶ πρὸ πάντων ὁ κ. Α. Λευέκιος, ὁ ἐκ τῆς ἐνταῦθα Γαλλικῆς σχολῆς ἐξεληθὼν καὶ τὸ ἀξιολογώτερον καλολογικὸν πόνημα ἐκδούς, ὅπερ καὶ δικαίως ὑπὸ τριῶν Ἀκαδημιῶν ἐβραβεύθη, οὗτοι εἶναι μετ' ἄλλων ὑποδεστέρων οἱ ἀνακαινίσαντες ἐν Γαλλίᾳ τὰς καλολογικὰς μελέτας. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς σωτηρίου ἐν τῇ χώρᾳ τῶν θεωριῶν μεταβολῆς νέα τέχνη προήχθη, νέαι ποίησις, νέα φιλολογία, αἵτινες ὑπὸ τῆς πνοῆς τοῦ πνεύματος ζωογονοῦνται, καὶ λαμπρὰν ἤδη συγκροτοῦσιν ἐποχὴν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἱστορίᾳ. Τί δὲ πρεσβεύουσιν οἱ διάσημοι οὗτοι καλολόγοι περὶ τῆς θεμελιώδους ἐννοίας, ἥς τὴν ἱστορικὴν γένεσιν ἀνελίττομεν, θέλομεν ἐκθέσει ὅταν δια-

λάβωμεν περί τῶν διαφόρων τοῦ καλοῦ ὀρισμῶν ἐν τῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ τῆς παρούσης πραγματείας. Πρακτικώτερον δὲ ἐν τοσούτῳ ὅτι καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, ἐνθα οὐκ ἦν καὶ ἡ ποίησις καὶ ἡ τέχνη περιφανῶς ἤκμασαν ἀπὸ τῆς Π' μέχρι τῆς παρούσης ἑκκτονταετηρίδος, αἱ περὶ καλοῦ φιλοσοφικαὶ μελέται δὲν ἀπέδωκαν καρποὺς ὁπωσοῦν ἀξίους λόγου εἰμὴ μετὰ τὴν ἐμφάνισιν πνευματικῆς καὶ χριστιανικῆς φιλοσοφίας διὰ τοῦ Ροσμίνα καὶ τοῦ Γιοβέρτη, οὗ τὸ ἐμβριθές καὶ σοφὸν περὶ καλοῦ πόνημα κατὰ τὴν βῆσιν αὐτοῦ θέλομεν ἐπίσης ἐξετάσει.

Πρῶτος ἐν Ἀγγλίᾳ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐπελήφθη τοῦ καλλοιογικοῦ προβλήματος ὁ καὶ ἰδρυτὴς τῆς Σκωτικῆς σχολῆς Ἰτζεσον, καὶ δι' αὐτοῦ ὅτι ὑπάρχει ἐν ἡμῖν ἰδιαιτέρως αἰσθησις δι' ἧς ἀμέσως ἀντικαμυθόμεθα τοῦ καλοῦ καὶ τὸ ἀναγνωρίζομεν καὶ διακρίνομεν, ὡς χαρακτηρῶν δὲ αὐτοῦ ἐθῆκεν ὅτι ἡ εἰς αὐτοῦ ἡδονὴ εἶναι ἀμεσῶς, ἀφιλοκερδῆς καὶ καθολικὴ, καὶ οὐσίαν παντὸς καλοῦ εἶρε τὴν ἐν τῇ ποικιλίᾳ ἐνότητι. Ἰλικωτέραν τρόπον τινὰ θεωροῦν ἐπενόησεν ὁ Βύρκιος, τὸ μὲν καλὸν ἀναγαγὼν εἰς τὴν ἡδονὴν, τὸ δὲ ὑψηλὸν εἰς τὴν φοίτην καὶ τὸν τρόμον. Ἄλλ' ὁ ἀκριθέστερον καὶ βαθύτερον τῶν ἄλλων τῆς αὐτῆς σχολῆς ἐρευνήσας τὰ καλλοιογικὰ ζητήματα εἶναι ἀναντιρρήτως ὁ καὶ ἐνδοξότερος, ὁ Θ. Ρεϊδης, οὗ τὰς καλλοιογικὰς καὶ τὰς ἄλλας θεωρίας πρὸ πολλοῦ ἤδη ἀνεπτύξαμεν ἐν τῷ περὶ πρώτων ἰδεῶν καὶ ἀρχῶν Δοκιμίῳ (Κερκύρα 1851, σελ. 122—126.)

Ἐν δὲ Γερμανίᾳ ἐνθα αἱ φιλοσοφικαὶ μελέται καὶ βαθύτερον εἰσέδυσαν εἰς τὰ μυστήρια τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας καὶ τολμηρότερον ἐπελήφθησαν τῶν ὑψηλοτέρων προβλημάτων καὶ μεγίστας λαβούσαι διαστάσεις καὶ πλουσιωτάτας ἀναπτύξεις, πάντα ἀνεκίνησαν τὰ ζητήματα, εἰς ὧν αὐτὴ συνίσταται ἡ οὐσία τῆς τιμιωτάτης τῶν ἀνθρωπίνων μαθησέων. Πρῶτος ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Λειπτικίου φέρεται ὁ καὶ τὴν ἐπιστήμην τοῦ καλοῦ αἰσθητικῆν λίαν ἀκύρως ἐνομάσας, καὶ ἐπὶ τῆς αἰσθήσεως πρὸ πάντων στηρίζας τὴν θεωρίαν αὐτοῦ Βουμγάρτενος. Τὸ καλὸν ὑφίσταται κατ' αὐτὸν εἰς τινὰ τριπλῆν συμφωνίαν μεταξὺ τῶν νοημάτων, ἢ μεταξὺ τούτων καὶ τῶν ἀντικειμένων αὐτῶν, ἢ μεταξὺ τῶν νοημάτων καὶ τῶν ἐξωτερικῶν αὐτῶν σημείων, καὶ ἐν τῇ συμφωνίᾳ ταύτῃ καίτι καὶ τῆς αἰσθητικῆς γνώσεως ἐντέλεια, ἐν ᾗ τὸ καλόν. Ἄλλ' ἡ θεωρία αὕτη ὑλοποιήσασα, ὡς οὐδεμία ἄλλη, τὸ εὐγενέστερον τοῦ πνεύματος προῖον, καὶ τὴν ἰδέαν τοῦ καλοῦ ὡς ἐσωτερικὴν τινὰ τάξιν τοῦ πνεύματος ὑπεμφαίνουσα, εὐκόλως ἀνάγεται εἰς ἄλλας ὁμοειδεῖς, καθ' ἃς τὸ καλὸν οὐδὲν ἕτερον εἶναι οὐσιωδῶς ἢ τὸ εὐάρεστον τῇ αἰσθησίᾳ. Καὶ ἑτέρους καλλολόγους προήγαγεν ἡ το-

σοῦτῳ γόνιμος γερμανικὴ φιλοσοφία, ἐν οἷς διέπρεψεν ὁ Μέιδελσον, ὁ Σόλζερ, ὁ Ἐβεράρδος καὶ ὁ Βουτερβέκκιος, ὑφ' ὧν τὸ καλὸν ἢ εἰς τὴν ἐν τῇ ποικιλίᾳ ἐνότητι, ἢ εἰς τὸ ἡδὺ καὶ εὐάρεστον, ἢ εἰς τὴν ἰδανικέυσιν τῆς φύσεως καὶ τὴν ἠθικὴν τελειότητα ἐπίσημα ἀνάγεται, μέχρις οὗ διὰ τῶν θαυμασιῶν ἔργων τοῦ Οὐίγγελμάνου, τοῦ Λεοίγγου καὶ τοῦ Κλοπστοκίρου νέε καὶ ἐνδοξος γραμματολογικὴ ἐποχὴ ἀνέτειλεν ἐν Γερμανίᾳ καὶ νέε φιλοσοφία ἐνιδρύθη διὰ τῆς ἐπαναστάσεως, ἣν καθ' ὅλας τὰς φιλοσοφικὰς ἐπιστήμας ἐπέφερε περὶ τὰ τέλη τῆς ἑκκτονταετηρίδος ὁ περικλεῆς Κάντιος.

Καὶ τοῦ φιλοσόφου τούτου ἡ περὶ καλοῦ θεωρία εἶναι συνεπὴς πρὸς τὸ γενικὸν πνεῦμα τῆς ψυχολογικῆς καὶ μεταφυσικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας, ἐχούσης πρὸ πάντων ὑποκειμενικὸν χαρακτήρα. Παραπέμποντες εἰς τὴν ἐν τῷ ἡμετέρῳ δοκιμίῳ ἐκθεσιν καὶ ἀνάλυσιν τῆς διδασκαλίας ταύτης (σελ. 71—110) περιοριζόμεθα ἐνταῦθα νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι καὶ ἡ περὶ καλοῦ κρίσις, οὐχὶ ἐκ τῆς γνώσεως ἀλλ' ἐκ τῆς αἰσθήσεως πρὸ πάντων ἐξαρτωμένη, εἶναι, κατὰ Κάντιον, ὑποκειμενικὴ. Ἄριστα δὲ διαστέλλει τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ ὠφελίμου, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ τελείου, ἀναγνωρίζων ὅτι ἡ περὶ καλοῦ κρίσις εἶναι ἀφιλοκερδῆς, ἀπλῶς θεωρητικὴ, καθαρὰ καὶ ἀνεξάρτητος πάσης ἰδέας ὠφελείας ἢ ἀγαθότητος, εἰς οὐδὲν ἀντικειμενικὸν τέλος ἢ σκοπὸν ἀποβλέπουσα, καθολικὴ δηλ. εἰς πάντας ἐξ ἴσου ἐπιβαλλομένη, καὶ κατ' ἀνάγκην, καθὼς προκύπτουσα ἐκ τινῶν ὄρων ἀπαραιτήτων καὶ εἰς πάντας κοινῶν. Παρομοίως ὡς πρὸς τὸ ὑψηλόν, ὅπερ διαστέλλει εἰς μαθηματικὸν καὶ δυναμικόν, ἀναλύει τὰ ἐπὶ τοῦ πνεύματος ἀποτελέσματα αὐτοῦ, δι' ὧν ἀνυψούμεθα ἐνταυτῷ καὶ τραχυτόμεθα ἀποδίδοντες τὸν χαρακτήρα τούτον εἰς τινὰ ἀνωτέραν δύναμιν καὶ ἀρχὴν, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ὁ ὑποκειμενισμὸς δὲν ἐκλείπει, καὶ τοῦτο εἶναι καὶ τῶν καλλοιογικῶν καὶ τῶν ἄλλων θεωριῶν αὐτοῦ τὸ κυριώτερον ἔλλειμμα. Ἐπὶ ὑποκειμενικώτερον ὑπῆρξε τὸ σύστημα τοῦ Φίχτου, τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἰδανιστοῦ, ὅστις πάντα ἐθεώρει ὡς ἀπόρροιον τοῦ ἐγῶ, ὅπερ θέτει ἐκυτὸ, καὶ πρὸς ἐκυτὸ ἀντιθέτει τὸ οὐκ ἐγῶ, καὶ ἐν ἀμφοτέροις βλέπει τὴν ἰδανικὴν καὶ ἀπόλυτον ταυτότητα, πρῶτος ἐπινοήσας τὴν μέθοδον, ἣν ἔπειτα εἰς τὸν πανθεισμὸν ἐφάρμοσεν ὁ Ἐγγελος. Ὁ Φίχτης ὑποτάσσει τὸ καλὸν εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ τὰς τέχνας θεωρεῖ ὡς προπαρασκευαστικὰ μέσασ τῆς ἠθικῆς τελειότητος. Ἐκ δὲ τοῦ ὑποκειμενικοῦ τούτου ἰδανισμοῦ προήλθον καὶ τινὲς καλλοιογικαὶ θεωρίαι τοῦ Ρίχτερου καὶ Σολγέρου διὰ τινος σαρκαστικῆς εἰρωνείας τὸ καλὸν χαρακτηρίζουσαι. Ἄλλ' ὁ ὑποκειμενικὸς οὗτος ἰδανισμὸς δὲν ἐδύνατο νὰ ἦναι ἡ ὀριστικὴ κατὰστασις τῆς φιλο-

σοφίας, καὶ μάλιστα καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν καλλοιογίαν, ἐν μέσῳ τῆς μεγάλης φιλολογικῆς ἀναπτύξεως, ἣτις ἀνεφάνη τότε ἐν Γερμανίᾳ, ἰδίως διὰ τῶν ἔργων τῶν δύο Σχελλίγων.

Πρῶτος ἀντενήργησε κατὰ τοῦ ὑποκειμενισμοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἰδανικόν τινὰ πανθεισμὸν ἀντικατέστησεν ὁ Σχελλίγγος, διασχυρισθεὶς ὅτι ἡ ἀληθὴς καὶ πλήρης ἐπιστήμη οὔτε ἐκ μόνου τοῦ ὑποκειμένου, οὔτε ἐκ μόνου τοῦ ἀντικειμένου δύναται νὰ προέλθῃ, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀπολύτου ταυτότητος ἀμφοτέρων ἐν τινι ἀνωτέρῳ ἐννοίᾳ συνηνωμένων. Ἡ ἀρχὴ τοῦ παντὸς δὲν εἶναι, κατὰ τὸν Σχελλίγγον, οὔτε τὸ ἐγῶ οὔτε τὸ οὐκ ἐγῶ, ἀλλὰ τὸ ἀπόλυτον, καὶ πᾶσα ἀληθὴς φιλοσοφία πρέπει νὰ ἦναι ἡ ἐπιστήμη τοῦ ἀπολύτου, ὅπερ οὔτε ὑποκείμενον εἶναι, οὔτε ἀντικείμενον, οὔτε πνεῦμα, οὔτε ὕλη, οὔτε πεπερασμένον, οὔτε ἀπειρον, οὔτε ἰδανικόν, οὔτε πραγματικόν, οὔτε ἐλεύθερον, οὔτε ἀναγκαῖον, ἀλλ' ἡ καθολικὴ ἀρχὴ, ἡ τελεία ἐνότης, τὸ ὅλως ἄνευ διαφορῶν, ἐν ᾧ ἀρμονικῶς συνεννοῦνται ἡ ἰδέα καὶ τὸ ὄν καὶ πάντα τὰ πρὸς ἄλληλα διάφορα καὶ ἐναντία, ἡ ἀπόλυτος ταυτότης, αὐτὸς ὁ Θεός. Αἱ δυνάμεις, ὅσαι ἐν τῷ βῆθει τοῦ ἀπολύτου εὐρίσκονται ἐν πλήρει ἀρμονίᾳ πρὸς ἀλλήλας, λαμβάνουσι διὰ τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ διπλῆν καὶ ἐναντίαν διεύθυνσιν. Ἐκ δὲ τῆς διπλῆς ταύτης ἀναπτύξεως τοῦ ἀπολύτου προκύπτει καὶ ἡ διαίρεσις τῆς φιλοσοφίας εἰς δύο μέρη ἀντικείμενα μὲν καὶ παράλληλα, εὐμφωνα δὲ ἐνταυτῷ καὶ συνδυαζόμενα ἐν τινι ἀνωτέρῳ ἐνότητι, καὶ παράγεται ἀπ' ἐνὸς μὲν ἡ φιλοσοφία τῆς φύσεως, ἢ τοῦ ἐπιστήμης τοῦ πραγματικοῦ, ἀπ' ἑτέρου δὲ ἡ ὑπερβατικὴ φιλοσοφία τουτέστιν ἡ ἐπιστήμη τοῦ ἰδανικοῦ, καὶ ἀμφοτέρων σύνδεσμος καὶ πηγὴ κοινὴ καὶ τέρμα εἰς ὃ καταλήγουσιν, εἶναι ἡ ἀνωτάτη θεωρία τοῦ ἀπολύτου, ἢ μόνη ἀξίη νὰ ὀνομάζηται κυρίως φιλοσοφία. Ἐντεῦθεν ὁ τριαδικὸς τύπος τοῦ Σχελλίγγου, ἡ ἀπόλυτος δηλ. ταυτότης καὶ οἱ δύο τρόποι τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς, ἀποτελοῦντες ὡς νόμος ἀνώτατος πάσης ἀναπτύξεως πᾶν τὸ ὑπάρχον καὶ τὸ μόνον ὑπάρχον. Ἐκάτερος δὲ τῶν δύο τρόπων, τουτέστι τὸ πραγματικὸν καὶ τὸ ἰδανικόν, ὑποδιαιρεῖται εἰς ἄλλα τρία στοιχεῖα καὶ τὸ μὲν πραγματικὸν ἀναπτύσσεται διὰ τῆς βαρύτητος, τοῦ φωτός καὶ τοῦ ὀργανισμοῦ, πρὸς ἃ ἀντιστοιχοῦσιν ἡ ὕλη, ἡ κίνησις καὶ ἡ ζωὴ, τὸ δὲ ἰδανικόν, διὰ τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ, πρὸς ἃ ἀντιστοιχοῦσιν ἡ ἐπιστήμη, ἡ θρησκεία καὶ ἡ καλλιτεχνία. Ἐκ τούτου ἡ ὑψηλὴ θέσις ἣν ἀποδίδει ὁ Σχελλίγγος εἰς τὴν καλλιτεχνίαν, ὡς ἀνώτατον ὄρον πάσης ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως, διότι ἐνθ' ἐν μὲν τῷ κόσμῳ τῆς φύσεως ὑπάρχει τὸ πραγματικόν, εἰς ἄκαμπτον ὑποκείμε-

νον εἰμαρμένον, ἐν δὲ τῷ ἠθικῷ κόσμῳ τὸ ἰδανικόν, ὅπερ εἶναι φύσει πνευματικόν καὶ ἐλεύθερον, διὰ τῆς καλλιτεχνίας, ἣτις εἶναι θυγάτηρ τῆς ἐμπνεύσεως, τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα συμφωνοῦσι καὶ συνδυάζονται, καὶ τὸ θαῦμα τοῦτο εἶναι τὸ ἔργον τῆς μεγαλονοίας. Ὅθεν τὸ καλὸν εἶναι ἡ συμφωνία τοῦ ἀπειρου καὶ πεπερασμένου, τοῦ ἰδανικοῦ καὶ τοῦ πραγματικοῦ, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ὕλης, αὕτη ἡ θεία δύναμις, ἣτις ἀναπτύσσεται διὰ τῶν ὄντων τῆς φύσεως καὶ λαμπρότερα καταφαίνεται ἐν τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ καλλιτεχνία εἶναι τὸ ὄργανον τῆς θρησκείας, ἡ ὑψηλοτέρα ἔκφρασις τοῦ πνεύματος, καὶ ἡ ποίησις εἶναι ἀνωτέρω καὶ αὐτῆς τῆς φιλοσοφίας, ἣτις εἰς αὐτὴν θέλει ἐπιτέλους ἐπανέλθει. Τοιοῦτον τὸ σύστημα τοῦ Σχελλίγγου, ὅστις θαυμασιῶς συνήνετο τὸ καλλιτεχνικὸν αἰσθημα μὲ τὴν πολυμαθεῖαν καὶ τὴν φιλοσοφικὴν μεγαλόνοιαν.

Ἐάν δὲ ὁ Σχελλίγγος εἶναι ὁ καθ' ἡμᾶς ποιητὴς τοῦ πανθεισμοῦ, ἀληθὴς αὐτοῦ φιλόσοφος εἶναι ὁ Ἐγγελος, καθόσον διώρθωσε καὶ συνεπλήρωσε καὶ τακτικώτερον δι' αὐστηρᾶς διαλεκτικῆς ἀνεπτύξε τὸ σύστημα τοῦτο, ὅπερ ἐν τῇ ἀνατολῇ γεννηθὲν καὶ διὰ τῆς Ἑλεατικῆς σχολῆς ἐν Ἑλλάδι ἐμφανισθὲν, ἀνεφάνη ἔπειτα καὶ ἐν τῇ Ἀλεξανδρινῇ καὶ ἐν τῇ μεσαιωνικῇ φιλοσοφίᾳ, καὶ ὑπὸ μὲν τοῦ Σπινόζα κατὰ τὴν ἰζ' ἑκκτονταετηρίδα εἰς τὴν γεωμετρικὴν μέθοδον ὑπεβλήθη, διὰ δὲ τῶν Γερμανῶν ἔφρασεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τούτων εἰς τὴν πλήρη αὐτοῦ ἀνάπτυξιν καὶ τὰς ἐσχάτας αὐτοῦ συνεπειάς. Ὁ λόγος, ὁ ἀπόλυτος καὶ καθαρὸς λόγος, ἢ ἡ ἰδέα εἶναι ἡ βῆσις τοῦ συστήματος τοῦ Ἐγγέλου. Ἄλλ' ἡ ἰδέα δὲν εἶναι πλήρης καὶ ἐντελής εἰμὴ ὅτε πραγματοποιεῖται.

Ἡ πραγματικότης ἐνυπάρχει δυνάμει ἐν τῇ ἰδέᾳ καὶ μετ' αὐτῆς συνεννοῦται, ὡς τε ἡ πραγματικότης καὶ ἡ ἰδέα δὲν εἶναι δύο στοιχεῖα ἀντίθετα, ἄτινα συνδυάζονται, ἀλλ' ἐν καὶ τὸ αὐτὸ στοιχεῖον, καθ' ὅσον ἡ πραγματικότης εἶναι ἡ ἰδέα τῆς ἰδέας ἀνάπτυξις· ἄρα ἡ ἰδέα καὶ τὸ ὄν δὲν διαφέρουσι παντελῶς, καὶ ἐπειδὴ ἡ τῆς ἰδέας ἐπιστήμη, ἣν μεταφυσικὴν ἢ πρώτην φιλοσοφίαν ὀνομάζουσιν ἄλλοι, καλεῖται λογικὴ ὑπὸ τοῦ Ἐγγέλου, ἔπεται ὅτι κατ' αὐτὸν ἡ λογικὴ καὶ ἡ ὄντολογία συνεννοῦνται εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν θεωρίαν. Ἡ ἀρχικὴ καὶ καθαρὰ καὶ γενικὴ ἰδέα πραγματοποιήσασα ἐκυτὴν μερικεύεται. Ἀλλὰ τὸ μερικὸν μετέχει τοῦ γενικοῦ καὶ συνεννοῦται μετ' αὐτοῦ, διότι, ὡς εἶπομεν, ἡ πραγματικότης δὲν εἶναι εἰμὴ ἀνάπτυξις τῆς ἰδέας. Ἡ ἰδέα λοιπὸν, ἣτις κατ' ἀρχὰς ἀπώλεσε μερικευομένη τὴν ἰδίαν γενικότητα, δι' αὐτῆς τῆς μερικεύσεως ἐπανέρχεται πάλιν εἰς ἐκυτὴν, ἔχει συναίσθησιν ἐκυτῆς,

καὶ τότε ἀποτελεῖται ἡ πλήρης ἀτομικότης καὶ ἡ τριαδικὴ ἐνότης, ἧτις εἶναι ἡ βᾶσις πάσης ὑπάρξεως καὶ πάσης ἐπιστήμης. Ὁ τριαδικὸς τύπος εἶναι ὁ χαρακτηριστὴρ τῆς τελειότητος καὶ ἐνταυτῷ ἡ κλεῖς πάσης θεωρίας· ἐντεῦθεν τρία εἶναι τὰ μέρη τῆς φιλοσοφίας, ἡ λογικὴ, ἡ φιλοσοφία τῆς φύσεως καὶ ἡ φιλοσοφία τοῦ πνεύματος, καὶ ἕκαστον τούτων ὑποδιαιρεῖται εἰς ἄλλα τρία, καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς.

Αὕτη, κατὰ τὸν Ἐγελον, ἡ θεία τριάς, καθ' ἣν ἐν μὲν τῇ σφαιρᾷ τῆς λογικῆς ὁ Θεὸς εἶναι ἡ ἀπόλυτος δυνατότης καὶ ὁ ἀπόλυτος τύπος, τὸ ὄν τὸ πρὸ πάσης δημιουργίας καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο περιέχον δυνάμει τὰ πάντα, ὁ Θεὸς ὁ πατήρ· ἐν δὲ τῇ σφαιρᾷ τῆς φύσεως εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξωτερικῆς καὶ ὁρατῆς πραγματικότητος, ἡ ἀρχὴ τοῦ χρόνου, τοῦ τόπου, τῆς κινήσεως, τοῦ φωτὸς κλπ. Θεὸς ὁ υἱός· καὶ ἐν τῇ σφαιρᾷ τοῦ πνεύματος ἀναγνωρίζεται ἑαυτὸν ὡς ἀπόλυτον ἀρχὴν τῆς αἰδίου δυνατότητος καὶ τῆς ὁρατῆς πραγματικότητος, ἡ ἀμφοτέρως ἐναγκαλιζέται ἐν τῇ ἀγάπῃ καὶ νοήσει αὐτοῦ, καὶ ὡν τὴν συγχώρευσιν ἐνεργεῖ οὕτω καὶ τὴν ἐνότητα. Ὁ Θεὸς εἶναι ἄρα ἀπλοῦς καὶ πολλαπλοῦς, εἰς ἐνταυτῷ καὶ τριαδικός. Ἡ διαίρεσις αὐτοῦ εἶναι ἡ οὐσιώδης διαίρεσις τῆς ἰδέας ἢ τῆς ἰδέας του, καὶ ἡ ἐνότης αὐτοῦ εἶναι ἡ ἐπανέλευσις τῆς ἰδέας εἰς τὴν ἰδίαν ἐνότητα. Καὶ οὕτως ἔχομεν τρεῖς ἰδέας, τρεῖς οὐσίας, ἢ τρεῖς ὑπάρξεις ἰδεώδεις καὶ νοητάς, ὧν ἡ δευτέρα ἐκπορεύεται ἐκ τῆς πρώτης, καὶ ἡ τρίτη ἐκ τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας, τρεῖς συναϊδίους καὶ ὁμοουσίους ὑπάρξεις, διακεκριμένας ἐνταυτῷ καὶ ταυτούσιους, προκαλούσας καὶ συμπληρούσας ἀλλήλας, καὶ ἐν τῇ ἀδιαλύτῳ ἐνότητι αὐτῶν εὐρισκούς τὸ πλήρωμα τοῦ εἶναι αὐτῶν καὶ τῆς αἰωνίου αὐτῶν εὐδαιμονίας. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀπόλυτος πραγματικότης, ἡ ἀπόλυτος διαλεκτικὴ καθ' ἣν τελεῖται ὁ θεῖος βίος. Ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἀπλὴ ἐνότης, ἀφηρημένη καὶ κενὴ ταυτότης, ὡς συλλαμβάνει αὐτὸν ἡ τοῦ ὀρθολογισμοῦ καὶ τοῦ πνεύματος φιλοσοφία, ἀλλὰ συγκεκριμένη ἐνότης, περιέχουσα τὴν πολλαπλότητα καὶ τὴν διαφορὰν, ἢ τῆς ταυτότητος καὶ ἐτερότητος ταυτότης. Ὡς ἐκ τούτου ἡ διαλεκτικὴ τοῦ Ἐγγέλου εἶναι ἐξ ἀνάγκης ἡ τῶν ἐναντίων ταυτότης, διότι ἐὰν ἕκαστον τῶν ὄντων εἶναι μία ἰδέα, ἐὰν αἱ ἰδέαι σχετίζονται πρὸς ἀλλήλας καὶ γεννῶνται ἐξ ἀλλήλων, ὡς τὰ ὄντα, καὶ ἐὰν ἡ γνώσις τῶν ὄντων εἶναι ἡ γνώσις τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν σχέσεων αὐτῶν, ἔπειτα ὅτι πᾶσα ἰδέα, καθὼ ἰδέα, εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ, ἀλλὰ καθὼ ἰδέα τοῦ δεῖνα ἢ δεῖνα ὄντος, καὶ οὐχὶ τοῦ δεῖνα ἄλλου, εἶναι διάφορος ἑαυτῆς καὶ ἐναντία πρὸς ἑαυτήν, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ διαφορᾷ τηρεῖ τὴν ἰδίαν ἐνότητα καὶ δι' ἑαυτῆς μάλιστα εἰς ἑαυτὴν ἐπανερχεται. Ὡστε ἡ διαλεκτικὴ πρόθεσις, ἡ

διαλεκτικὴ μέθοδος εἶναι ἐξ ἀνάγκης θεσις, ἀντιθεσις καὶ σύνθεσις, ἧτοι θεσις, ἀρνησις καὶ ἀρνησις τῆς ἀρνήσεως. Ἡ δὲ σύνθεσις γίνεται καὶ αὕτη θεσις, ἀλλ' ἀνωτέρα καὶ πληρεστέρα τῆς πρώτης, καὶ πάλιν ἀντίθεσις καὶ σύνθεσις καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς θεμελιώδης τριλογία, ἣν ὁ Ἐγγελοσ παρέλαβε παρὰ τοῦ Φίχτου καὶ ἐθεώρησεν ὡς τὴν μόνην μέθοδον τῆς ἀπολύτου ἐπιστήμης πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ἀπολύτου ἀληθείας. Τί εἶναι ἐν τοσοῦτῳ, κατὰ τὸν Ἐγγελοσ, ἡ λογικὴ, ἡ φιλοσοφία τῆς φύσεως καὶ ἡ φιλοσοφία τοῦ πνεύματος;

Ἡ μὲν λογικὴ, ἧτις εἶναι ἡ ἐπιστήμη τῶν καθαρῶν συλλήψεων τοῦ λόγου, τῶν νόμων τῆς νοήσεως, καθ' οὓς προβαίνει ὁ κόσμος, ἡ θεωρία τῆς νοήσεως ἀντικειμενικῶς μὲν ἐνυπαρχούσης ἐν τῷ κόσμῳ ὡς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ δυνάμεως, ὑποκειμενικῶς δὲ συνιστώσης τὸ μέτρον καὶ τὸν κανόνα τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, στηρίζεται εἰς τὸν ἀνωτέρω τριαδικὸν τύπον, καὶ περιέχει τὴν τριπλῆν διδασκαλίαν, τοῦ ὄντος τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἐννοίας. α) Ἡ περὶ τοῦ ὄντος διδασκαλία περιέχει τρεῖς κατηγορίας, τὸ ποιόν, τὸ ποσόν καὶ τὸ μέτρον. Καὶ κατὰ μὲν τὴν κατηγορίαν τοῦ ποιοῦ, τὸ ὄν θεωρεῖται κατὰ πρῶτον ἄπλως ἀφηρημένον καὶ ἀόριστον, μὴ δυνάμενον καθὼ τοιοῦτον νὰ ὑπάρχη, καὶ πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦν τὸ ἐναντίον αὐτοῦ, δηλ. τὸ συγκεκριμένον ὄν, καὶ ἀμφοτέρων ἡ σύνθεσις παράγει τὸ διακεκριμένον καὶ ἀτομικὸν ὄν, ὑπερ ἀντικείμενον πρὸς τὰ ἄλλα παράγει τὴν ἐνότητα, τὴν πολλαπλότητα καὶ τὴν ἐν τῇ πολλαπλότητι ἐνότητα. Οὕτω παρίσταται ἡ δευτέρη κατηγορία τοῦ ὄντος, τὸ ποσόν, ὑπερ καὶ τοῦτο διαίρεται εἰς διακεκριμένον καὶ συνεχῆς ποσόν καὶ ὀρισμένον μέγεθος ἐκ τῆς συνθέσεως τῶν δύο πρώτων, τουτέστι τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς ἐκτάσεως συνιστάμενον. Ἡ δὲ τοῦ ποιοῦ καὶ τοῦ ποσοῦ σύνθεσις παράγει τὸ μέτρον, δι' οὗ συμπληροῦται ἡ οὐσία, ἢ ἡ ὑπαρξίς τοῦ ὄντος. β) Ἀλλ' ἡ οὐσία εἶναι ἡ ἀλήθεια τοῦ ὄντος, καὶ ἐνταυθα τὸ ἀληθῶς οὐσιώδες διακρίνεται τοῦ μὴ τοιοῦτου ἀλλὰ φαινομένου, καὶ ἡ σύνθεσις τοῦ φαινομένου καὶ τῆς οὐσίας παράγει τὴν πραγματικότητα, ἧτις καὶ αὕτη διαίρεται καὶ ὑποδιαιρεῖται κατὰ τὴν αὐτὴν πάντοτε μέθοδον. γ) Ἐκ δὲ τῆς συνθέσεως τοῦ ὄντος καὶ τῆς οὐσίας προέρχεται ἡ ἐννοία αὐτοῦ, ἡ πλήρης καὶ ἀληθής, ἧτις καὶ αὕτη θεωρεῖται ὑποκειμενικῶς, ἀντικειμενικῶς καὶ ἐν τῇ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ἀντικείμενου ταυτότητι. Καὶ ὑποκειμενικῶς μὲν, ἡ γενικὴ ἐννοία μερικεύεται διὰ τῆς κρίσεως, διὰ δὲ τοῦ συμπεράσματος ἐνοῦται μετὰ τῆς μερικῆς ἐν τινὶ ἀνωτέρῳ συνθέσει. Ἀντικειμενικῶς δὲ τὸ γενικὸν ἐπίσης μερικεύεται κατὰ τινὰ προοδευτικὸν νόμον, καθ' ὃν ἀπὸ τοῦ μηχανισμοῦ, τῆς ἀπλῆς τουτέστι παραθέσεως τῶν

μερῶν, προβαίνει εἰς τὸν χημεισμόν, δι' οὗ τρίτον τι παράγεται ἐκ τῶν δύο πρώτων, καὶ τέλος φθάνει εἰς τὴν διὰ τοῦ φυσικοῦ καὶ ζωικοῦ βίου τελεολογίαν. Ἐν δὲ τῇ ἀνωτέρῳ συνθέσει τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ἀντικείμενου, διὰ τῆς πάσεως τῆς μεταξὺ αὐτῶν διαφορᾶς προκύπτει ὁ καθολικὸς βίος ἢ ἡ ἀπόλυτος τελεολογία. Τότε ἡ ἐννοία γίνεται ἰδέα, καὶ ὡς ἀληθῆς σχέσις μεταξὺ ὑποκειμένου καὶ ἀντικείμενου εἶναι ἀπόλυτος ἀλήθεια, πραγματοποιουμένη δὲ διὰ τῆς πράξεως εἶναι ἀπόλυτον ἀγαθόν. Ἡ ἰδέα ἄρα ἐπανερχεται εἰς τὴν συγκεκριμένην ἀπόλυτον πραγματικότητα, ἐν ᾗ τὸ ἄπειρον καὶ τὸ πεπερασμένον, τὸ γενικὸν καὶ τὸ μερικόν, ἡ οὐσία καὶ τὸ φαινόμενον, ἡ ἐνότης καὶ ἡ πολλαπλότης, ἡ ὑπόστασις καὶ τὸ συμβεβηκός, τὸ αἷτιον καὶ τὸ ἀποτέλεσμα, ἡ νόσις καὶ τὸ ὄν, τὸ ἰδανικὸν καὶ τὸ πραγματικὸν ἐνοποιοῦνται. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τῇ λογικῇ

Ἐν δὲ τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς φύσεως ἀποδεικνύει ὁ Ἐγγελοσ, ὅτι ἡ φύσις ὑπόκειται κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς εἰς τοὺς νόμους τῆς λογικῆς. Ἡ ἰδέα ἐξωτερικεύεται καὶ διηλεκτικῶς ἀντικειμενοῦται, ὅ ἐστιν ἀρνεῖται ἑαυτὴν διὰ τῆς ἐτερότητος καὶ ἐτερουσιότητος. Καὶ πρὸς μὲν τὸ ἐν τῇ λογικῇ ἀφηρημένον ὄν ἀντιστοιχεῖ ἐν τῇ φύσει ἡ ὕλη κατὰ τὸ ἀδιάφορον καὶ ἀμερικεῦτον αὐτῆς, τείνουσα ὁμῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν διὰ τῆς ἔλξεως καὶ τοῦ βάρους. Πρὸς δὲ τὴν οὐσίαν ἀντιστοιχεῖ ἡ τῶν μεριστικῶν ἀνάπτυξις, ἣν διδάσκουσιν ἡ μηχανικὴ, ἡ φυσικὴ καὶ ἡ ὀργανικὴ, ἧτις ὑποδιαιρεῖται εἰς γεωλογίαν, βοτανικὴν καὶ ζωολογίαν. Καὶ πρὸς τὴν ἐννοίαν ἀντιστοιχεῖ οὐχὶ πλέον ἡ φιλοσοφία τῆς φύσεως, ἀλλ' ἡ φιλοσοφία τοῦ πνεύματος, τὸ τρίτον μέρος τῆς φιλοσοφίας.

Ὅτι εἶναι ἐν τῇ λογικῇ ἡ ἐννοία δηλ. ἡ ταυτότης τοῦ λογικοῦ καὶ τοῦ πραγματικοῦ ὄντος, εἶναι ἐν τῇ πραγματικότητι τὸ πνεῦμα, ὑπερ καὶ τοῦτο θεωρεῖται ὑποκειμενικῶς, ἀντικειμενικῶς καὶ ἀπολύτως. Καὶ ὑποκειμενικῶς μὲν εἶναι βεβουλισμένον κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν γενικὸν βίον τῆς φύσεως καὶ ἀπ' αὐτῆς κυριεύεται, ἔπειτα χειραφετούμενον φθάνει εἰς τὴν συνείδησιν ἑαυτοῦ καὶ τὴν ἠθικὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἀνθρωπολογία, ἡ φαινομενολογία τοῦ πνεύματος καὶ ἡ ψυχολογία. Ἀντικειμενικῶς δὲ τὸ πνεῦμα τῶν λαῶν ἢ τῆς ἀνθρωπότητος ἐκφράζεται ἐν τῷ δικαίῳ, ἐν τῇ ἠθικότητι καὶ ἐν τῇ κοινωνικῇ συστάσει, καὶ ἀντιτίθεται πρὸς τὸ ὑποκείμενον ὡς ἐξωτερικὴ δύναμις. Ἀλλὰ τὸ ὑποκειμενικὸν πνεῦμα, εἰς ἀνωτέραν ἀνάπτυξιν ἀφικνούμενον, ἀποκτᾷ τὴν συνείδησιν τῆς μετὰ τοῦ ἀντικειμενικοῦ ἰδίας ἐνότητος, καὶ τοῦτο δὲν θεωρεῖ πλέον ὡς δυνάμιν ἄλλοτρίαν, ἀλλ' ὡς λογικὴν καὶ ἠθικὴν πραγματικότητα πρὸς ἑαυτὸ συνουσιώδη. Ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ταύτῃ φάσει τῆς γενέ-

σεως αὐτοῦ τὸ ὑποκειμενικὸν πνεῦμα δὲν κυριεύεται πλέον ὑπὸ τῆς φύσεως, οὐδὲ ὑπὸ τῆς ἐξωτερικῆς ἐξουσίας τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας τὸ ἀντικειμενικὸν καλὸν τῆς φύσεως, τὸ ἀντικειμενικὸν δίκαιον, ἡ ἀντικειμενικὴ ἠθικότης γίνονται ἰδιότης τοῦ ὑποκειμένου, ὑπερ ἀφομοιοῦται αὐτά. Καὶ ὁ ἄνθρωπος ὅστις κατὰ πρῶτον κατεθλίβετο ὑπὸ τῆς φύσεως, οὐδὲ συνείδησιν εἶχε τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ καὶ εἶτα συνέλαβε τὸν Θεὸν ὡς ἀλλότριον καὶ ἀντικείμενον ὄν, εἶναι ἀπὸ τούτου εἰς μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ μετέχων τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος τοῦ κόσμου, εἶναι ἀνεξάρτητος καὶ ἐν γνώσει συνεργάτης τοῦ Θεοῦ καὶ μετ' αὐτοῦ βασιλεύει. Πῶς δὲ ἡ ἐνότης αὕτη πραγματοποιεῖται διὰ τῆς τέχνης, τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐπιστήμης, τοιοῦτον εἶναι τὸ σχετικὸν ἔργον τῆς αἰσθητικῆς, τῆς θρησκευτικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἀπολύτου ἐπιστήμης. Αὕτη εἶναι τὸ ἄθροισμα πάσης ἀνθρωπίνης σοφίας καὶ διδάσκει ἡμᾶς ν' ἀναγνωρίσωμεν τὸ ἀπόλυτον ὡς ἀπόλυτον πραγματικότητα τῆς λογικῆς ἰδέας, ὡς ἀπόλυτον ταυτότητα τοῦ ἰδανικοῦ καὶ τοῦ πραγματικοῦ.

Τοιοῦτον εἶναι τὸ πανθεϊστικὸν σύστημα τοῦ Ἐγγέλου, ὑπερ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ καὶ τῇ βοηθείᾳ τῶν νοσημονοτέρων ἐρμηνέων ἠθελήσαμεν νὰ ἐκθέσωμεν κατὰ τὰς θεμελιώδεις αὐτοῦ ἀρχὰς, καὶ ἵνα δώσωμεν δείγμα τῆς μεθόδου αὐτοῦ, καὶ ἵνα κατανοήσῃ ἕκαστος τί ἐν μεσῷ τοιοῦτων διδασκαλιῶν ἔπρεπε νὰ ἴηαι τὸ καλόν. Τὸ καλὸν εἶναι, κατὰ τὸν Ἐγγελοσ, ἡ αἰσθητικὴ δῆλωσις τῆς ἰδέας. Ἀλλ' ἡ δῆλωσις αὕτη, ἀτελής κατὰ τὴν φύσιν, γίνεται πληρεστέρα καὶ καθαρωτέρα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ διὰ τῆς καλλιτεχνίας ἐτι λαμπρότερα καθίσταται, καὶ δι' ἐκάστης τῶν τεχνῶν ἀπὸ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μέχρι τῆς ποιήσεως ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον φανεροῦται, καὶ διὰ τῆς ἱστορικῆς τῶν τεχνῶν ἀναπτύξεως προβαίνει εἰς ἀείποτε τελειότεραν ἐκφρασιν τῆς ἰδέας καὶ συνταύτησιν τῆς μορφῆς καὶ τῆς ὑποστάσεως. Ἡ τέχνη δὲν κατέχει ἐπομένως παρ' Ἐγγέλω τὴν ὑψηλὴν θέσιν, ἣν ἀπέδιδεν αὐτῇ ὁ Σχελλίγγος, διότι κατωτέρα εἶναι καὶ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἐν ᾗ μόνη ἡ πλήρης συνταύτισις τοῦ ἰδανικοῦ καὶ τοῦ πραγματικοῦ, τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ κόσμου τελειοῦται. Καὶ εὐκολον μὲν νὰ προῖδη τις ὅτι ἐν ἐκάστη περὶ καλοῦ θεωρίᾳ, ἐν ἐκάστη τέχνῃ, ἐν ἐκάστῳ προϊόντι αὐτῆς καὶ ἐν ἐκάστη σχέσει καὶ ἐποχῇ τῆς καλλιτεχνίας ὁ αὐτὸς πάντοτε ἀληθεύει λογικὸς τύπος, καθ' ὃν ἡ ἰδέα μερικεύει ἑαυτὴν ἐν τινὶ πρὸς ἑαυτὴν ἐναντίῳ στοιχείῳ καὶ διὰ τούτου εἰς ἑαυτὴν ἐπανερχεται. Ἀδίκον δὲ ἠθελεν εἶσθαι νὰ μὴ ὁμολογήσωμεν ὅτι μόνον παρ' Ἐγγέλω καὶ διὰ τοῦ Ἐγγέλου ἡ φιλοσοφικὴ τοῦ

καλοῦ ἐπιστήμη, καὶ σύστασιν ἔλαθεν ὀριστικὴν καὶ πλήρη ἀνάπτυξιν, καθ' ὅσον καὶ τὰς πρώτας αὐτῆς ἀρχὰς οὗτος ἠρεύνησε, καὶ ὅλην κατείδε τὴν ἔκτασιν αὐτῆς καὶ τὰς κυριωτέρας αὐτῆς διαιρέσεις ἀκριβῶς διέγραψε, καὶ πάσας ἐξήγαγε τῶν πρώτων ἀρχῶν τὰς συνεπείας, καὶ τὴν πρὸς τὰ ἄλλα κοινωνικὰ στοιχεῖα σχέσιν τῆς τέχνης ἀνεγνώρισε, καὶ τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς ἀνάπτυξιν μεγαλοπρεπῶς ἐξέθηκε καὶ θαυμασιῶς διεφώτισε. Καὶ μολοντί ἀδυνατούμεν ν' ἀποδεχθῶμεν ὡς ἀλήθειαν τὴν φιλοσοφικὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν, ἢ καὶ τὴν πρώτην ἀρχὴν καὶ τὴν μέθοδον καὶ τὰ συμπεράσματ' ἐκ πλήρους πεποιθήσεως ἀποκρούομεν, μὴ δυνάμενοι νὰ πιστεύσωμεν ὡς ἀρχὴν τοῦ παντός τὴν ψιλὴν δυνατότητα τοῦ ὄντος, ὃ ἐστὶ τὸ μηδὲν, ὅπερ διὰ τῆς ἀτελευτήτου παραγωγῆς τοῦ ἐναντίου ἐκ τοῦ ἐναντίου καὶ τῆς ἀμφοτέρων συνθέσεως βαθμηδὸν καὶ προοδευτικῶς γίνεται τὸ πᾶν, οὐχ ἤττον πλείστας ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν χάριτας εἰς τὸν ἔξοχον ἐκεῖνον νοῦν, ὅστις, διὰ σπανίας λογικῆς ἰσχύος καὶ βραχυτάτων γνώσεων πᾶν τὸ ἐπιστητὸν ἀνήγαγεν εἰς ἓν μόνον σύστημα καὶ ὡς ἓν ὀργανικὸν ὅλον ἐθεώρησε καὶ τὴν φύσιν καὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν κόσμον, καὶ ἐν πᾶσι καὶ διὰ πάντων εἶδεν αὐτὸν τὸν Θεόν, ἀποδείξας καὶ δι' αὐτῆς τῆς πλάνης ποῦ κεῖται ἡ ἀληθὴς γνῶσις καὶ πίστις, ἧτις ἐν τῇ πρώτῃ ἀρχῇ τοῦ παντός δὲν βλέπει ἀπλὴν δυνατότητα, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας τὴν μεγίστην πραγματικότητα, μεταξὺ Θεοῦ καὶ κόσμου, ἀναγνωρίζει σχέσιν οὐχὶ ταυτότητος ἀλλ' αἰτιότητος καὶ ἐξαρτήσεως, καὶ θαυμαστὰς ἀνακαλύπτει μεταξὺ φύσεως καὶ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἁρμονίας, δι' ὧν ἡ ἐνότης τῆς φύσεως ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἐνότητα καὶ ὑπὸ ταύτης νοεῖται, καὶ αὕτη διὰ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ ἰδίου προορισμοῦ ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ Θεοῦ.

II. ΒΡΑΙΛΙΑΣ ΑΡΜΕΝΗΣ.

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ.

(Συνέχ. Ἰθα φυλλάδ. 427.)

ΙΑ'.

Συνεταιρισμοὶ ἐν Ἀμερικῇ.

Πολυάριθμοι εἶναι ἐν Ἀμερικῇ αἱ ἑταιρίαι, αἷτινες σκοπὸν ἔχουσι τὴν συγκρότησιν σωματείων δικαιουμένων ὑπὸ νόμων οὐχὶ τῶν κοινῶν, ἀλλ' ἰδιαιτέρων, ἠνωμένων πολλάκις μετὰ θρησκευτικῶν δογμάτων. Γεννῶνται δὲ καὶ καθίστανται ἀκωλύτως μηδὲν ἐπεμβαίνουσας τῆς ἐξουσίας, εἰς μόνην τῆς χώρας τὴν πολιτικὴν ἀσχολουμένης. Τὰ ἰδιαίτερα

συμφέροντα εἶναι ὅλως ἀνεξάρτητα· καὶ καθὼς ἡ κυβέρνησις ἀπέχει αὐστηρῶς πάσης ἀναμίξεως εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας, μηδεμίαν ἐπιβάλλουσα θρησκείαν εἰς τοὺς πολίτας, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπιτρέπει εἰς αὐτοὺς νὰ συγκροτῶσιν ἑταιρίας ὅπως νομίζουσι συμφερότερον. Πλὴν τούτου αἱ ἑταιρίαι οὐδενὸς κινδύνου γίνονται παραίτιοι εἰς τόπον θεμελιωδῶς ἐλευθερον, καὶ ἐλεύθερον διπλάσι διὰ τε τὴν ἔμφυτον ἀνεξαρτησίαν τῶν κατοίκων, καὶ διὰ τοὺς γενναίους καὶ προοδευτικούς αὐτοῦ θεσμούς.

Οἱ ἀπολαύοντες τῶν εὐεργετημάτων τῆς ἐλευθερίας, δὲν καταχρῶνται αὐτῆς πρὸς βλάβην τῆς ἰδίας αὐτῶν εὐδαιμονίας· ἀναντιρρήτος δὲ ἀπόδειξις πρόκειται ἡ ἀπίστευτος εὐτυχία τῆς Ἀμερικανικῆς συμπολιτείας, συγκροτηθείσης ἀνεκαθεν ἐξ ἀνδρῶν πάσης φυλῆς, πάσης θρησκείας καὶ πάσης γλώσσης, ὧν τινες ἀληθῶς καὶ ἦσαν καὶ εἶναι ἔτι περιτρίμματα τῆς Εὐρώπης.

Ἐν Ἀμερικῇ ἡ ἐλευθερία καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους συνετωτέρους μὲν διότι ἀνοίγει πρὸς αὐτῶν πᾶν στάδιον, ἠθικωτέρους δὲ καὶ εὐγενεστέρους, διότι καταστρέφει τὴν ὑπόκρισιν, ὑπερφηνοτέρους διότι παραδέχεται τὴν ἰσότητα, γενναιοτέρους διότι ἀπελάττει τὴν δουλείαν, καὶ ἐπὶ τέλους ἰσχυροτέρους διότι ἐπιτρέπει μεταξὺ ἄλλων πολυτίμων πλεονεκτημάτων καὶ τὰς ἑταιρίας αἷτινες, συννοῦσαι τὰς δυνάμεις πάντων, δεκαπλασιάζουσι τὴν δυνάμιν ἐκάστου.

Ἡ ἀνάγκη αὕτη, ἔμφυτος εἰς τὸν ἀνθρώπινον ὀργανισμόν ἀπαιτοῦντα κοινωνικὴν συμβίωσιν ὑπὸ νόμων κοινῶν, τείνοντας εἰς τὴν ἰσοστάθμισιν καὶ τὸν πολλαπλασιασμόν τῶν τρόπων τῆς εὐζωίας ἐκάστου, ἡ ἀνάγκη λέγομεν τοῦ συνεταιρίζεσθαι πρὸς ἀναζήτησιν τῆς εὐτυχίας, ἐγέννησεν ἐν Ἀμερικῇ σωματεία τινὰ ἄξια προσοχῆς.

Ὡς πολλὰ ὀρθῶς ἐβρέθη, παντός ἄλλου ὀλιγώτερον ὁ ἄνθρωπος γνωρίζει αὐτὸς ἑαυτόν· ἀλλὰ καὶ παντός ἄλλου πλέον συκοφαντεῖ αὐτὸς ἑαυτόν. Αἱ εὐμενεῖς καὶ γενναῖαι ἀρεταὶ τὰς ὁποίας ἐδώρησεν ἡμῖν ἡ φύσις ὡς ἰσχυρὸν ἀντίβροπον τῶν παραφορῶν τῶν παθῶν, αἱ ὠραῖαι λέγομεν αὐταὶ ἀρεταὶ τὰς ὁποίας μόνη ἡ ἐλευθερία ἀναπτύσσει καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν, παραγνωρίζονται παραδόξως ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους συχνάκις ἀποτυφλοῖ τὸ συμφέρον. Εἶναι φέρ' εἰπεῖν ποτὲ πιστευτὸν ὅτι δύναται νὰ συγκροτηθῇ κοινωνία ἀνθρώπων ἄνευ νόμων, ἄνευ κανονισμῶν, ὀδηγὸν μόνον ἔχουσα τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὴν φυσικὴν εὐθύτητα; Καὶ ὅμως τοιαύτη τις κοινωνία συνεστήθη πρὸς ἄρκτον τῶν Ἀμερικανικῶν πολιτειῶν, καὶ προκόπτει, καὶ οὐδὲν φαίνεται ἀναχαιτίζον τὴν εὐτυχῆ αὐτῆς πρόδον.

Οἱ ἀποφασίσαντες νὰ ζήσωσιν ὑπὸ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς κυβερνήσεως, τὸ ὁποῖον, ὡς βλέπομεν, βᾶσιν ἔχει τὴν ἔλλειψιν πάσης κυβερνήσεως, ἐπίστευσαν βεβαίως εἰς τὰ ἀγαθὰ αἰσθήματα τοῦ ἀνθρώπου, ἀφιεμένου καθ' ὅλοκληρίαν εἰς τὴν συνείδησιν αὐτοῦ· ἐπίστευσαν ὅμως καὶ εἰς τὴν ὑπερφιλανθίαν ἐκάστου, τὴν διευθύνουσαν τὴν διαγωγὴν πάντων· διότι, κατ' αὐτοὺς, ἡ τύχη καὶ ἡ εὐδαιμονία ἐκάστου κρέμαται πρὸ πάντων ἐκ τοῦ πολιτεύματος αὐτοῦ. Τὰ ἐλαττώματα, εἰς τῶν ὁποίων τὴν τιμωρίαν δὲν ἀρκεῖ πολλάκις ὁ νόμος, καταδικάζονται, λέγουσιν, ὑπ' αὐτῆς τῆς κοινωνίας, ὅπου μόνη ἡ ἀρετὴ ἀμείβεται καὶ μόνη ἡ τιμιότης φέρει πρὸς τὴν εὐτυχίαν τὸ ἰδιαίτερον συμφέρον, συνδεόμενον μετὰ τοῦ γενικοῦ, μόνον κανὸνα διαγωγῆς ἔχει, τὴν ἀνεξίθρησκείαν, τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην.

Τοῦ διεφθαρμένου ἀνθρώπου, προσθέτουσι, τοῦ κατ' ἐπίγνωσιν ψευδομένου ἢ ἀθετοῦντος ἕνεκα πλεονεξίας τὸν λόγον αὐτοῦ, ἡ ὑπόληψις ἐλαττοῦται, διότι ἡ τιμὴ καὶ ὁ λόγος εἶναι ἡ μόνη ἐγγύσις πασῶν τῶν ἐμπορικῶν πράξεων. Ὅπως δὲ ἀναλάβῃ αὐτὴν ὁ ψεύστης ἢ ὁ παραβάτης τοῦ ἰδίου λόγου, ἀναγκάζεται νὰ καταβάλῃ μεγάλους ἀρετῆς κόπους, καὶ οὕτω τιμωρεῖται δραστηριώτατα καὶ ἠθικώτατα, ἅμα δὲ καὶ διορθοῖ τὸ ἐλάττωμα αὐτοῦ.

Ἐάν τις εἶναι παράφορος, κακὸς, ἐκδικητικὸς, ἢ ἔχη ἄλλο ἐλάττωμα, πάντες ἀπομακρύνονται ἀπ' αὐτοῦ, καὶ τοῦτο χρησιμεύει ἀντὶ τιμωρίας καὶ διορθώσεως· εἰ δὲ ἡ ὀργὴ εἶναι ἀχαλίνωτος καὶ ἡ κακία παρεκτρέπεται μέχρις ἐγκλήματος, ἡ κοινωνία ὅλη, ἀγανακτοῦσα καὶ ἀπειλουμένη ὑπὸ τοῦ κοινῶς τούτου ἐχθροῦ, ἢ ἀποκτείνει, ἢ ἐγκαταλείπει αὐτὸν εἰς τὴν τύφιν τῆς ἰδίας συνειδήσεως. Ἐπειδὴ δὲ πολλάκις κατεκρίθησαν, αὐτοὶ δικαιολογούμενοι ἀπαντῶσιν ὅτι μὴ ψηφίζοντες νόμους ὑπὲρ τοῦ ἀδυνάτου, οὐ μόνον δὲν καθιεροῦσι τὴν παντοδυναμίαν τῆς κτηνώδους δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ ἀσφαλεστάτην ἐγγύτησιν παρέχουσιν αὐτῷ. Καὶ πρὸς συμπλήρωσιν τῆς παραδοξολογίας αὐτῆς ἀξιοῦσιν, ὅτι εἰς μόνους τὰς ἐχούσας θεσμούς καὶ συντάγματα κοινωνίας γίνεται κατάχρησις τῆς ἰσχύος πρὸς βλάβην τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς δικαιοσύνης, χάριν τῶν ἰσχυρῶν καὶ ἐναντίον τοῦ κοινῶς συμφέροντος· καὶ ὅτι οἱ νόμοι κατὰ τε τὴν Ἀμερικὴν καὶ Εὐρώπην εἶναι ἐγγύσις τῶν δυνατῶν κατὰ τῶν ἀδυνάτων, καὶ οὐχὶ τῶν ἀδυνάτων κατὰ τῶν δυνατῶν. Ἀλλ' ὅσον ἐσφαλμένοι εἶναι αἱ ἀρχαὶ αὐταὶ, τόσον παραδοξότερα φαίνεται ἡ προκοπὴ τῆς ἑταιρίας ὑπὸ τὴν ἀπλὴν προστασίαν τοῦ συμφέροντος καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου τῶν μελῶν αὐτῆς.

Τὴν περὶ τῆς ὀργῆς ἑταιρίαν ἐθεμελίωσε, νομίζω, ὁ Κ. Andrews, ὁ πατὴρ τῆς λέσχης τοῦ

ἐλευθέρου ἔρωτος (1). Τοσοῦτο δὲ ἐκπύχθη ἐνθερμῶς ζηλωτῆς τῆς προόδου αὐτῆς, ὥστε καὶ πόνημα περιεργον καὶ πλήρες γενναίων αἰσθημάτων ἐδημοσίευσεν. Μὴ λησμονώμεν δὲ ὅτι καὶ ἡ Καλλιφρονία, ἐπὶ πολλὰ ἔτη μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν χρυσαυρῶν, ἐκυβερνήθη ἄνευ νόμων, διὰ μόνου τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τοῦ αἰσθήματος τῆς δικαιοσύνης. Σημαντικώταται ὑποθέσεις ἐγένοντο ἄνευ ἐγγράφων· εἰ δὲ ποτε ἀνεκαλύπτετο κλέπτῃς ἀπηγγονίζετο ὑπὸ τοῦ λαοῦ δυνάμει τοῦ κεφαλαϊώδους νόμου τοῦ καλομένου Lynch.

Ὅλως ἀντίθετος εἰς τὴν ἑταιρίαν ταύτην εἶναι ἡ τοῦ Φιλανστηρίου, διοργανωθείσα κατὰ τὰς θεωρίας τοῦ Φουριε, καὶ τὰ πάντα ὑπάγουσα εἰς κανόνας. Καὶ ἔχει μὲν πλεονεκτήματά τινα ὡς πρὸς τὸ ὕλικόν μέρος τοῦ βίου, τοσοῦτον ὅμως καὶ τοιοῦτον τὸ εἰσάχθην ὁμοιόμορφον εἰς τε τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις καὶ αὐτὰς τὰς εὐθυμίας, ὥστε ἡ ἐξ αὐτοῦ ἐπιρροὴ ἐπὶ τοῦ ἥθους καταντᾷ ὀλεθρία· διότι ἡ παντελής ἔλλειψις περιπετειῶν, ἀνταγωνισμῶν, συγκρούσεων καταστρέφει τὰς νοητικὰς δυνάμεις. Εὐτυχῶς ὅμως οἱ κίνδυνοι τῆς ἐλευθερίας ταύτης συμβιώσεως ἐγένοντο καταφραεῖς, καὶ φόβος ἐγεννήθη μὴ καὶ τὰ μέλη τῆς ἑταιρίας περιέλθωσιν εἰς τὴν ἠθικὴν διαστροφήν, εἰς ἣν κατήντησαν ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἀλλ' ἠλιθίαν διοίκησιν τῶν Ἰησοῦιτῶν οἱ κάτοικοι τῆς Παρχουίας· δι' ἣν ἡ ἑταιρία διελύθη καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς ἐπανῆλθον εἰς τὴν κοινωνίαν, ἧτις καί τοι ἔχει πολλὰς ἔλλειψεις, ὅμως εἶναι πολὺ προτιμότερα τοῦ Φιλανστηρίου.

Ὁ Κ. Βίκτωρ Κονσιεδρὰν, ἐκ τῶν ἀποστόλων τῆς κοινοκτημοσύνης, συνέστησεν οὐ πρὸ πολλοῦ πρὸς ἄρκτον τοῦ Τεξᾶς, ἀγρονομικὴν τινα ἑταιρίαν, ἧτις κατ' ἐμὲ οὔτε θὰ ἐπιτύχῃ οὔτε θὰ διαρκέσῃ. Ἡ κοινοκτημοσύνη εἶναι ἀληθὴς μηχανὴ, ἐνεργοῦσα τακτικῶς ὡς πᾶσα μηχανὴ καὶ ἐλατήρια ἔχουσα ἀνθρώπους· ἡ φύσις ὅμως δὲν ἐπλάσε τὸν ἄνθρωπον τεμάχιον, ἀλλὰ ὃν ὀλόκληρον, ἔχον τὴν συνείδησιν ἑαυτοῦ ὡς αὐτοτελοῦς τοσοῦτο ζῶηράν, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐνεργῇ μηχανικῶς. Πλὴν τούτου, ἡ κοινοκτημοσύνη στερεῖται ἀνταγωνισμοῦ, ἐν ᾧ καὶ ἐν τῷ φυσικῷ καὶ ἐν τῷ ἠθικῷ κόσμῳ ὁ ἀνταγωνισμὸς εἶναι νόμος τῆς φύσεως· πᾶν ὅ,τι ζῆ παλαίει καὶ πρέπει νὰ παλαίῃ ἕνα ζῆση· ἡ μὲν ζῶη φέρει τὸν θάνατον, ὁ δὲ θάνατος γεννᾷ τὴν ζῶην διὰ τῆς πρὸς ἄλλα ἀδιακόπου πάλης πάντων τῶν ὄντων, κατὰ τὸ εὐρύτατον πεδῖον τῆς μάχης τὸ καλούμενον οἰκουμένη. Τοιοῦτοι οἱ μυστηριώδεις νόμοι τῆς φύσεως, τοὺς ὁποίους θὰ ἔκρινε πολλὰ αὐστηρῶς ὁ ἄνθρωπος, ἂν μετεχειρίζετο πρὸς τοῦτο τὸ λογικόν

(1) Ὁρα φυλλάδ. 421, σελ. 251.

μόνον και τὰ αἰσθήματα τῆς ἀγαθῆς και γενναίας αὐτοῦ καρδίας.

Ἰπάρχει δὲ και ἑτέρα τις ἑταιρία πρὸς ἀνταλλαγῆς τοῦ Νεοεβοράκου, ὑπερβίνουσα κατὰ τὴν κοινοβιότητα και αὐτοὺς τοὺς Μορμόνους, καθὼς ἔχουσα τὰ πάντα κοινὰ, τὴν τε περιουσίαν και τὰ αἰσθήματα. Με ἐβεβαίωσαν δὲ ὅτι οὐδέποτε διαταράχθη ἡ μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς ἁρμονία. Αἱ γυναῖκες ἔχουσι κατὰ πάντα τὰ αὐτὰ δικαιώματα τῶν ἀνδρῶν. Ἐνίοτε οἱ νέοι ἐπιδίδονται εἰς ἐρωτοτροπίας (coquetteries) ὡς γυναῖκες, αἱ δὲ γυναῖκες τολμῶσιν ὡς ἄλλοι ἄνδρες, και τὰ τέκνα ἀνατρέφονται δημοσίᾳ διαπάνῃ. Καὶ ὅμως ἡ ἑταιρία ἄξιον ἑαυτὴν πρότυπον χρηστοθείας και ἀγαθοῦ κοινωνικοῦ ὄργανισμοῦ. Τὴν ἠθικὴν, τὴν ὁποῖαν ἀντιποιοῦνται πᾶσαι αἱ ὀρησκεῖαι και πᾶσαι αἱ κοινωνίαι, ἀντιποιοῦνται ἐπιπλέον οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἑταιρίας ταύτης, λέγοντες ὅτι ἐκπληροῦσιν ἀκριβῶς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ἐνεργοῦντες τὸ ἱερώτατον πάντων τῶν καθηκόντων, ἤτοι τὸ καθῆκον τοῦ ἀγαπᾶν και ἀγαπᾶσθαι ἀκωλύτως. Τοὺς παραλογισμοὺς ὅμως αὐτοὺς καταδικάζουσι και ὁ νοῦς και ἡ καρδία.

Καὶ ὁ γνωστὸς ἡμῖν Βαρνοὺμ ἐπεχείρησε πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἠθικῆς τὴν ἰδρυσιν τοιαύτης τινὸς ἑταιρίας, τῆς τῶν ὑδροποτῶν και λαχανοφάγων. Λέγεται ὅμως ὅτι τὸ εὐάρεστον σχέδιον τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀνδρὸς ἀπέτυχε, ἔνεκα τῆς χρεωκοπίας εἰς ἣν ὑπέπεσαν· ἀλλ' εἶναι τάχα ἀληθινὴ ἡ χρεωκοπία, και πρέπει ν' ἀπελπισθῶσιν οἱ ὑδροπόται και οἱ λαχανοφάγοι;

Ὁ Κ. Βαρνοὺμ, ἔχων εἴκοσι περίπου ἑκατομμυρίων δραχμῶν περιουσίαν, προτίθεται νὰ συστήσῃ ἐν Νεοεβοράκῳ ἀπέραντον κῆπον μετὰ θεάτρων, καφενείων, ξενοδοχείων και ἄλλων παντὸς εἶδους εὐθυμιῶν· προσποιούμενος τὸν χρεωκόπον σκοπὸν ἴσως ἔχει ν' αὐξήσῃ τὴν χρηματικὴν αὐτοῦ πίστιν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ στρατήγημα τοῦτο φαίνεται βεβαίως παράδοξον εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, θέλομεν διαλάβει ἐν παρεκβάσει περὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ πτωχεύσεων.

Αἱ ἀμερικανικαὶ πτωχεύσεις καταλήγουσιν εἰς δύο ἀντιθέτους ἐκβάσεις· ἢ ἐξολοθρευοῦσιν ἐμπορικῶς τὸν πτωχεύοντα, ἢ ἐπαυξάνουσι τὴν πίστιν αὐτοῦ· και ἰδοὺ πῶς·

Ἐάν ὁ πτωχεύσας εἶναι τῶντι δυστυχῆς, ὅστις ἀπῆλοτριώθη ἐκουσίως παντὸς ὅ,τι εἶχεν ὅπως πληρώσῃ τοὺς δανειστὰς, κατατρέφει διὰ παντὸς τὸ μέλλον αὐτοῦ· διότι ἐάν θεμελιούμενος εἰς τὴν τιμιότητα τῆς ὁποίας ἔδωκε δείγματα, θελήσῃ νὰ ἐπαναλάβῃ ἐμπορικὰς ἐργασίας και ἀποταθῇ χάριν πιστώσεως πρὸς τοὺς ἀρχίους αὐτοῦ δανειστὰς, βέβαιον ὅτι θέλει ἀποτύχει· οἱ δανεισταὶ θ' ἀπαντήσωσιν οὕτω πῶς·

— Δὲν ἔχομεν πλέον οὐδεμίαν πίστιν εἰς σέ, διότι ἀπεδείχθη ὅτι δὲν σὲ συντρέχει ἡ τύχη, ὅτι διὰ τοῦτο ἐπτώχευσε, και ὅτι, ὅπως πληρώσῃς τὰ χρέη σου, κατέβλαες και τὸν τελευταῖόν σου ὄβολόν· ἄρα δὲν ἔχεις πλέον καμμίαν ἐγγύησιν.

Ἐάν ὅμως ὁ πτωχεύσας, ἐμπειρότερος τοῦ εἰρημένου, δώσῃ ὀλίγα μόνον εἰς τοὺς δανειστὰς, φυλάξῃ δὲ εἰς ἑαυτὸν τὸ πλουσιώτερον μερίδιον, τότε δύναται νὰ ἐπαναλάβῃ τὰ ἐμπορικὰ ἔργα και τὴν ἐπαύριον τῆς χρεωκοπίας, βέβαιος ὢν ὅτι θέλει τύχει τῆς συνδρομῆς αὐτῶν ἐκείνων, τῶν ὁποίων τὰ χρήματα ἐσφραγίσθη. Ἐπειδὴ, λέγουσιν αὐτοὶ, ἠπάτησεν ἡμᾶς ἐπιτηδεῖας, ἔπαται ὅτι ἔχει και περὶ τὰς ἐμπορικὰς ὑποθέσεις ἐπιτηδειότητα και ὅτι θὰ εὐδοκιμήσῃ. ἔχει δὲ και χρήματα, ὅπως κελῶς γνωρίζομεν ἡμεῖς, τὰ θύματα αὐτοῦ. Ἄρα πρέπει νὰ ἐμπιστευθῶμεν εἰς αὐτόν.

Πλὴν δὲ τῶν ἑταιριῶν, αἵτινες ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν ἀλλοίωσιν τῆς κοινωνικῆς τάξεως, ὑπάρχουσι και πληθὺς σωματείων σκοπὸν μόνον ἔχόντων τὴν ἀμοιβικίαν συνδρομὴν. Τὰ μέλη τῶν σωματείων αὐτῶν συνεργούμενα τὰς ἐορτὰς περιέρχονται εἰς τοὺς δρόμους, προπορευομένων μουσικῶν ὀργάνων και σημαιῶν.

Ἀγαπῶσι δὲ περιπαθῶς οἱ Ἀμερικανοὶ τὰς πράξεις τῶν στρατευομένων πολιτῶν, τὰς παντὸς εἶδους πομπὰς, τὰς σημαίας, τῶν ὁποίων μέγαν ἀριθμὸν ἀνυψοῦσι και κατὰ τὴν ἐλαχίστην περίστασιν, και τὰς στρατιωτικὰς μουσικὰς, αἵτινες προηγούνται πάσης ὁποιασδήποτε συνοδείας.

Εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις ἀκριβῶς τὴν πανήγυριν, ἣτις τελεῖται ἐν Νεοεβοράκῳ τὴν ἡμέραν τῶν γενεθλίων τοῦ Οὐασιγκτῶνος, τὴν ἐορτὴν τῆς ἀνεξαρτησίας και τὴν ἡμέραν τῶν δημοσίων πρὸς θεὸν εὐχαριστήσεων. Πανταχοῦ βλέπεισιν πολυάριθμα πολιτικὰ και φιλανθρωπικὰ σωματεία, μειγνύμενα μετὰ πυροσβεστικῶν ἀντλιῶν, και κολοσσιαίας σημαίας, και ποικιλοχρόους ταινίας, και ἐμβληματικὰς γραφὰς, και ἐπιγραφὰς, και στεφάνους, και πανταχοῦ ἀκούεισιν τύμπανα, και αὐλοὺς, και κύμβαλα και παντὸς εἶδους ὄργανα.

Ἀξιόπαινοι ἀληθῶς αἱ τελεταὶ αὐταί· ἀλλὰ μήπως δὲν ὠφελῶνται οἱ Ἀμερικανοὶ και ἀπὸ τῆς ἐλαχίστης εὐκαιρίας ὅπως φορέσωσι μαῦρον ἔνδυμα, και ζώνην εὐχρουν, και ταινίας περὶ τοὺς βραχίονας, και ἐμβλήματα εἰς τὸ στῆθος, και νὰ βαδίσωσιν ὡς ἄλλοι στρατιῶται; Οὐτε τέσσαρες ἔθνοφυλακὰς συνέρχονται ποτε ὅπως ἀπέλθωσιν εἰς σκόπευσιν, χωρὶς νὰ πορευθῶσι βήματι στρατιωτικῶ προηγούμενης μουσικῆς, και ἐπομένων μαζῶν φερόντων τὸ σῆμα και στεφάνους διὰ τοὺς ἀριστεύσαντας.

Ἀπαγόρευσον τὰς σημαίας, τὰς ταινίας, τὰ τύμ-

πανα, τοὺς αὐλοὺς και τὰς ποικιλοχρόους σημαίας, και κατατρέφεισ τὴν φραγμασορίαν, τὴν ὁποῖαν ἔχουσιν ἐν μεγίστῃ τιμῇ οἱ Ἀμερικανοί. Ἡ πρὸς τὰς ἐπιδείξεις αὐτὰς κλίσις τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ εἶναι πολλὰ φυσικὴ· διότι καταγιγόμενοι ἀδιακόπως εἰς ὑποθέσεις, και κερδὸν ὀλίγον ἔχοντες ὅπως εὐθυμῆσωσιν, αἰσθάνονται ἀληθῆ μακαριότητα ὁσάκις τύχωσιν εὐκαιρίας ἵνα περιέλθωσι μετ' ὀργάνων και σημαιῶν.

Μίαν τῶν ἡμερῶν εὐρισκόμενος ἐντὸς ζαχαροπωλείου, εἶδον εἰσελθόντας δύο κυρίους, τῶν ὁποίων ὁ ἕτερος ἰδὼν τινὰς συνηγμένους ἐπλησίασεν εἰς αὐτοὺς και εἶπε χαμηλῇ τῇ φωνῇ τὴν λέξιν ταύτην «ἀλεξιβροχον.» Τὴν μαγικὴν ταύτην λέξιν ἀκούσαντες οἱ συνηγμένοι ἔστρεψαν τὴν κεφαλὴν και προσηγόρευσαν τὸν ξένον, τρίς ἐπαναλαβόντες τὴν λέξιν «ἀλεξιβροχον.» Καὶ τότε μὲν οὐδὲν ἐνόησα ὅτε ὅμως μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀπάντησα συνοδείαν ἀνδρῶν οὐκ εὐάριθμον φέρουσαν ἀνοικτὰ ἀλεξιβροχα ἐν καιρῷ αἰθρίας, ἐνόησα ὅτι οἱ ἐν τῷ ζαχαροπωλείῳ ἐκεῖνοι ἀνήκον εἰς σωματεῖον ἀλεξιβροχῶν, οὕτινος ἀγνοῶ τὸν σκοπὸν.

Κατὰ μίμησιν τῶν σαινισμονικῶν δογμάτων, καθ' ἃ ἡ γυνὴ ἐκηρύττετο κατὰ πάντα ἴση πρὸς τὸν ἄνδρα, συνεκροτήθη ἐν Ἀμερικῇ τῶν Βλουμεριστριῶν ἡ αἵρεσις. Αἱ μεγάλαι αὐτῆς ἱερίσσαι εἶναι αἱ κυρία Λουκρετία Μότ, Ρόζα και Ἀντωνία Βράουν, ἡ δυναμομαστοτέρα πασῶν τῶν ἄλλων διὰ τὸ ἀνεξάρτητον τῶν ἰδεῶν και τὸ πρῆρησιαστικὸν τοῦ λόγου, ἀξιοῦσαι ὅτι, ἐάν ἡ γυνὴ ἐξευτελιζέται και κατατρέφεται τόσῳ συνεχῶς, και ἐάν ἡ κακοῦθαι εἶναι κοινοτέρα εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, ὅπου αἱ ἀνάγκαι παρουσιάζονται πολυαριθμότεραι, τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς πλεονεξίας τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες οἰκιοποιούμενοι πάντα τὰ ἐπικερδῆ ἔργα, ἀφίνουσιν εἰς τὰς γυναῖκας τὰ ταπεινά, ἢ ἐκ τῶν ὁποίων πρόσδοδος και ἀνεπαρκῆς εἶναι και τὴν καρδίαν ἐξαχρησῶν.

— «Κατακρίνετε, ἔλεγε ποτε μετ' ἀγανακτήσεως ἡ Κ. Ἀντ. Βράουν ὀμιλοῦσα ἐν Βοστώνῃ πρὸς πολυάριθμον δμηγυριν ἀνδρῶν, κατακρίνετε τὰς γυναῖκας ὡς παρεκτρεπομένας, ὡς ἄνδρες ὑποκρίται, ἐνῶ σεῖς διεφθείρατε αὐτὰς ἀφαιρῶντες διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἔνεκα ὑπερφιλανθείας, ὅτι δίδετε διὰ τῆς ἑτέρας εἰς αὐτὰς ἔνεκα διαφθορᾶς. Γινώσκοντες ὅτι ἡ παρεκτροπὴ γεννᾶται πολλάκις ἐκ τῆς ταλαιπωρίας, και ὅτι πολλάκις ἡ πείνα εἶναι ἰσχυροτέρα τῆς ἀρετῆς, στερεῖτε τοῦ ἄρτου τὰς γυναῖκας ὅπως, ἐν τῷ καταχθονίῳ δεσποτισμῷ και τῇ ἀγενεῖᾳ ὑμῶν καταστήσετε αὐτὰς διεφθαρμένας!.. Δότε ὅμως εἰς αὐτὰς τὰς ἐπικερδαῖς θέσεις, τὰς ὁποίας ὑμεῖς κατέχετε μόνοι, και θέλετε ἰδεῖν ὅτι, ὅταν ἀποκτήσωσι τρόπους τοῦ ζῆν, σπανίως θέλουσι παρασύ-

ρονται ὑπὸ τῆς ἐξευτελιστικῆς τῶν ἀνδρῶν γενναϊοδωρίας.»

Καὶ ὁμολογῶ μὲν ὅτι οἱ ἄνδρες, ἰσχυρότεροι ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν γυναικῶν, κρατοῦσι δι' ἑαυτοὺς μερίδιον λέοντος· ἀλλ' αἱ κυρία Βλουμεριστρίαι δὲν πρέπει νὰ λησμονῶσιν ὅτι δὲν προγεύονται οἱ ἄνθρωποι θέσεις και ὑπουργήματα, οὔτε γέγονται καταπίνοντες λίρας. Ἡ χύτρα, ἡ ταπεινὴ χύτρα πρέπει τὸ ἐσπέρας, μετὰ τὸ τέλος τῶν ὑποθέσεων, νὰ ἔχη ἑτοιμον τὸ φαγητόν. Καὶ ἐάν ἡ κυρία δὲν φροντίσῃ περὶ αὐτοῦ, πρέπει λοιπὸν ὁ κύριος νὰ μαγειρεύσῃ; Τὸ κατ' ἐμὲ, δὲν μοι φαίνεται φυσικόν, και ἐπομένως οὔτε λογικόν. Πλὴν τούτου ὑπάρχει και ἄλλη σπουδαιότερα φροντίς ἰδιάζουσα εἰς τὰς γυναῖκας, ἡ ἀνατροφή τῶν ἰδίων τέκνων. Αἱ Βλουμεριστρίαι, αἵτινες ἄλλως και κατὰ πολλὰ ἔχουσι δίκαιον, ἐξοκέλλουσιν εἰς ὑπερβολὰς ἀξιοῦσαι νὰ γίνωνται ὅπως και οἱ ἄνδρες δικασταί, δικηγόροι, ἱερεῖς, στρατιῶται, ἱατροὶ, βουλευταὶ, πρέσβεις, ὑπουργοὶ και ἀντλιοφόροι.

Εἶδον δὲ πολλὰς Βλουμεριστρίας εἰς τὴν λέσχην τοῦ ἐλευθέρου ἔρωτος, φερούσας πανταλῶνια, κοντὰς ἐσθῆτας και στρογγύλα σκιαδία· πᾶσαι δὲ ἦσαν γραφαῖ, ἰσχυραὶ, ἄσχημοι και ἀπαισίως στρηνοφῶνοι· ἀλλὰ και πᾶσαι ἐβρῆτόρευον ἀδιακόπως ὀμιλοῦσαι μετὰ πολλῆς χάριτος ἐναντίον τοῦ γάμου και τῶν ἐγγάμων.

Εἶναι ὅμως ἀξιοπίστα τὰ ἄσχημα, και ἰσχυρά, και φωνακλάδικα γερωντοκρίτσα ὁσάκις ὀμιλοῦσιν ἐναντίον τοῦ γάμου; (Ἐπεταὶ συνέχεια.)

ΤΟ ΚΙΤΡΙΝΟΝ ΡΟΔΟΝ.

(Συνέχ. 18α φυλλάδ. 427.)

☉☉☉

Ἐνῶ δὲ ἦτο εἰς τὴν κλίνην ὁ Ἀνδρέας, ἐλθὼν ὁ Νικόλαος ἐνεχείρισεν αὐτῷ ἐπιστολήν.

— Εἶναι τοῦ Τεσιᾶ, εἶπεν ἀποσφραγίζων αὐτήν· τί ἄρα γε με γράφει;

«Ἀγαπητέ μου φίλε, ἔλεγεν ὁ πρόην γαμβρὸς τοῦ Κ. Σιμάρ. Μάτην ἀπὸ τεσσάρων ἡμερῶν, ἀφ' οὗ του δηλαδὴ σὲ ἀφῆκα, περιμένω ἐπιστολήν σου, ἢ καὶ σέ· διὸ σὲ ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἐννοῶ οὔτε τὴν σιωπὴν, οὔτε τὴν παράτασιν τῆς ἀπουσίας σου· ὑποθέτω μόνον ὅτι ἡ διαπραγματεύσεσις τὴν ὁποῖαν σὲ ἀνέθεσα δὲν ἐτελείωσεν ἐτι. Ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ ἀνεπόλησα, φίλε μου, πολλὰ εἰς τὴν κεφαλὴν μου. Γάμος τόσον ἐπωφελῆς και τόσον προσεχῆς ὡς ὁ ἐμὸς, δὲν πρέπει, νομίζω, νὰ διαλυθῇ ἀπερισκέπτως ἔνεκα παιδαριωδῶν αἰτιῶν, διότι ἀληθῶς

παιδαριώδης υπήρξεν ἡ διαγωγή τῆς Οὐρανίας. Ἐγὼ δὲ ὁμολογῶ ὅτι ἐσφαλὰ πλέον αὐτῆς· διότι ἂν αὐτὴ ἔχει ἰδιοτροπίας, ἐγὼ πολλὰκις εἶμαι μεύγγικτος, οὐδὲ ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ δικαιολογηθῶ προτεινῶν τὴν ζωρότητα τὴν ἰδιάζουσαν εἰς τὴν νεανικήν ηλικίαν. Διὰ τοῦτο φρονῶ ὅτι κακῶς ἐξηγήσαμεν καὶ οἱ δύο τὸ κίνημά της εἰς τὴν αἰθουσαν τοῦ σφαιριστηρίου· ἡ Οὐρανία ἔχει ζωροτάτας τὰς χειρονομίας, κινεῖ σχεδὸν πάντοτε τὴν χεῖρα ὅταν ὁμιλήῃ, καὶ τὸ κίνημα τὸ ὅποιον ἐξελάδομεν ἀντὶ ἀπειλῆς, ἦτο, βεβαιώθητι, ἀπλή χειρονομία. Πλὴν τούτου καὶ ἄτοπον ἂν εἶχε πρόθεσιν, ἐγὼ ἔπρεπε νὰ φανῶ συγκαταβατικός, διότι δικαίως ἐρεθίσθη ὅτε μὲ εἶδε δέροντα βραδύως τὸν Σολιμάν. Σὲ παρακαλῶ λοιπὸν, φίλε μου, νὰ συμβιβάσῃς τὸ πρᾶγμα μὲ τὴν συνήθη σου διπλωματικὴν ἱκανότητα, καὶ νὰ εἶπῃς εἰς τὸν Κ. Σιμάρ ὅτι μὴ οὐσίας ἐπικινδύνου τῆς ἀποπληξίας τοῦ θεοῦ μου, θέλω ἐπανέλθει αὐτοῦ μετὰ τινος ἡμέρας. Ἄσπασόν με τὴν Κ. Ρενιὲ καὶ τὴν θεῖάν της, εἰς δὲ τὴν Οὐρανίαν εἰπέ...»

— Εἰς τὸν διάβολον! ἀνέκραξεν ὁ Ἄνδρῆς σχίσας τὴν ἐπιστολήν πρὶν τελειῶσθαι τὴν ἀνάγνωσιν. Ἐὰν ἡ Οὐρανία δὲν τὸν ἀγαπᾷ, αἰσθάνομαι τύψιν συνειδήσεως νὰ τὴν βιάσω, διότι εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν θὰ τὴν κάμῃ εὐτυχῆ. Μόνος του ἐφυγε· τίς τὸν πταίει; τὴν παροιμίαν τὴν γνωρίζεις. Καὶ ἐπειδὴ ἐγὼ ἐπίστευσα ὅτι διέλυσε τὸν γάμον, ἐθεώρησα τὸν ἐκυτὸν μου ἐλεύθερον ν' ἀγαπήσω τὴν Οὐρανίαν, καὶ τὴν ἠγάπησα, καὶ θὰ ὑποστηρίξω τὸ δικαίωμα μου.

Ἡ ἰδέα ὅτι ὑπεσκέλιζε τὸν φίλον του καὶ ἀντὶ παρνούμφου ἐγένετο νυμφίος, δὲν ἐσκανδάλισε διόλου τὴν συνειδήσιν του, ἥτις ἐνώπιον τοῦ πάθους ἐσίγα σιγῇ θανάτου· ἄλλως καὶ διὰ διλήμματος ἐζήτει νὰ δικαιολογήσῃ τὴν διαγωγὴν του· ἡ τὸν ἀγαπᾷ, ἔλεγεν, ἢ δὲν τὸν ἀγαπᾷ· καὶ ἐὰν μὲν τὸ πρῶτον, θὰ μὲ ἀποβάλῃ, ἐὰν δὲ τὸ δεύτερον, τότε δὲν ὑπάρχει λόγος παραπόνων ἐναντίον μου.

Οὕτω πως ἀνακρούσας ἑαυτὸν ἀθῶον ἀπεφάσισε, πρὶν ἐπιστρέψῃ ὁ φίλος του, νὰ σαφηνίσῃ τὸ πρᾶγμα· ὅθεν μετὰ τὸ γεῦμα πλησιάσας τὴν Κ. Ρενιὲ εἶπεν αὐτῇ ὅτι ἐπεθύμει νὰ τῇ ὁμιλήσῃ κατ' ἴδιαν· ἡ δὲ ὡραία ξανθὴ ὑπομεριδιάσασα ἐδέχθη τὴν πρότασιν, καὶ ὅτε κατέβησαν εἰς τὸν κήπον ὁ Ἄνδρῆς ἐξεμυστηρεύθη τὸ πάθος του.

— Κυρία, εἶπε, φανερόν εἰς ὑμᾶς ὅτι ἀγαπῶ τὴν ἐξαδέλφην σας δὲν λέγω βεβαίως νέον πρᾶγμα, διότι τὸ ἐνόησατε.

— Τί, κύριε! ἀνεφώνησε μὲ ἦθος προσπεποιημένου ἡ Κ. Ρενιὲ.

— Ναί, τὸ ἐνόησατε· ὅπως μ' ἐμάντευσατε, σᾶς ἐμάντευσα καὶ ἐγὼ. Ἐμάντευσα ὅτι ὁ γάμος τοῦ

Τεσιέ δὲν σᾶς ἤρεσκε; καὶ ὅτι δὲν ἐνοστιμεύεσθε τὸν φίλον μου... Μὴ με διακόπτετε παρακαλῶ. Ἐνόησατε ὅτι ὁ χαρακτήρ του δὲν ἐδίδεν ἀρκετάς ἐγγυήσεις εὐζωίας καὶ εὐτυχίας εἰς τὴν σύζυγόν του, καὶ ἔχετε δίκαιον· ἀρὰ γε ἔχετε εὐμενεστέραν ἰδέαν δι' ἐμέ; Ἀγαπῶ τὴν Οὐρανίαν... τὸ ἠξεύρετε· διστάζω δὲ νὰ φανερώσω εἰς αὐτήν, τόσῳ νέαν καὶ τόσῳ ἀθῶον, τὴν ἀγάπην μου, ἂν καὶ καίωμαι ἀπὸ ἐπιθυμίαν νὰ τὸ κάμω. Φοβοῦμαι μὴν εἶπῃ τις ὅτι κακῶς ἀμείβω τὴν φιλοξενίαν σας· ἡ μὲν θεῖά σας θὰ ἐλησμόνησε τὴν ἀγάπην, ὁ δὲ Κ. Σιμάρ, τὸ ὑποπτεύομαι πολὺ, δὲν θὰ τὴν ἐδοκίμασε ποτὲ, καὶ ὁ σύζυγός σας, ἂν καὶ ἔχει λόγους ἰσχυροὺς νὰ τὴν γνωρίζῃ κάλλιστα, ἔχει σοβαρότητα ἢ ὁποία δὲν μὲ ἐπιτρέπει νὰ τὸν ὁμιλήσω. Ἰδοὺ διατὶ καταφεύγω εἰς ὑμᾶς, ἔχων τὴν πεποίθησιν ὅτι μόνη ὑμεῖς μὲ ἐννοεῖτε. Συγχωρήσατε παρακαλῶ τὴν τὸλμην μου καὶ ὑποσχεθῆτέ με τὴν προστασίαν σας. Ὁ Κ. Σιμάρ γνωρίζει τὴν οἰκογενεῖάν μου, εἶναι πλουσιωτέρα τοῦ Τεσιέ, καὶ ἔχει χαρακτηριστὰ φρονῶ λοιπὸν ὅτι θὰ κάμω εὐτυχιστάτην τὴν Οὐρανίαν. Δὲν εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν τὸν ἀγαπᾷ;

— Πῶς τὰ διορθῶντε ἀξιόλογα! ὑπέλαθε μείδιωσα ἡ Κ. Ρενιὲ. Λησμονεῖτε λοιπὸν ὅτι ὁ Κ. Τεσιέ δὲν ἔχει ἀνάγκη τῆς συγκαταθέσεώς μου διὰ νὰ ὑπανδρευθῇ τὴν Οὐρανίαν;

— Ὁ γάμος δὲν ἐγίνετο, καὶ ἀπὸ ὑμᾶς κρέμαται νὰ μὴ γείνη ποτέ. Ὁ Τεσιέ ἀναχωρῶν μὲ παρήγγειλε νὰ τὸν διαλύσω ὀριστικῶς. Ναί μὲν μετὰ ταῦτα ἀνεκάλεσε τὰς ὁδηγίας του, ἐγὼ ὅμως ἀναλαβὼν νὰ ἐκτελέσω τὰς πρώτας ἀπορρίπτω τὰς δευτέρας. Αἱ πρὸς αὐτὸν ὑποχρεώσεις τοῦ Κ. Σιμάρ δὲν ὑπάρχουν πλέον, διότι ὁ Τεσιέ πρῶτος ἀποσύρεται. Εἶμαι ἄρα ἐλεύθερος νὰ ζητήσω εἰς γάμον τὴν ἐξαδέλφην σας.

— Ἀμπερὸς συλλογισμός! ἂν καὶ φοβοῦμαι ὅτι δὲν εἶναι πάντῃ ἀμέτοχος ἰησουϊτισμοῦ, ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ θεὸς μου· ἀδιάφορον ὅμως, ἔχετε πνεῦμα καὶ πρῶρησιν, ἐγὼ δὲ δὲν ἔχω τὴν γενναϊότητα ν' ἀποδοκιμάσω τὸ κίνημά σας, ἂν καὶ δὲν εἶναι πολλὰ τακτικόν. Μὲ ἐμάντευσατε εἰπόντες ὅτι δὲν ἀγαπῶ τὸν φίλον σας, διὰ τὸν ὅποιον, ὡς βλέπω, καὶ σεῖς δὲν τρελαίνεσθε, καὶ εὐχαρίστως θὰ ἐβλεπα διαλυόμενον τὸν γάμον. Ἐὰν δὲ δὲν εἶναι ἀργὰ θὰ συντελέσω καὶ ἐγὼ.

— Πόσον θὰ σᾶς εἶμαι εὐγνώμων!

— Καλὰ, καλὰ, εἶπεν ἡ Κ. Ρενιὲ ἀναλαθοῦσα τὸ φιλοσκόμμον ἠθὸς της· ὁ σύζυγός μου, ὁ ὅποιος μᾶς βλέπει ἀπὸ τὸ παράθυρον, δὲν πολυνοστιμεύεται νὰ μὲ ὁμιλοῦν τὴν ὥραν καὶ μὲ τὴν ζέσιν.

— Μίαν λέξιν ἀκόμη, παρακαλῶ· ἀφοῦ εἰσθε

πόσον καλὴ, δὲν μὲ συγχωρεῖτε νὰ εἰπῶ εἰς τὴν Οὐρανίαν ὅτι τὴν ἀγαπῶ;

— Ὀχι, κύριε, διότι τὸ ἔμαθε πρὸ ἡμερῶν ἀπὸ τὰ βλέμματά σας. Χθὲς τὴν ἐκάμετε νὰ κοκκινίσῃ, καὶ καθόσον ἠξεύρω πρώτην φοράν τὴν συνέβη αὐτὸ ἐξ αἰτίας τοιαύτης.

— Ἐκοκκίνισεν!... εἴσθε βεβία; ἀνεφώνησεν ὁ Ἄνδρῆς, ὅστις ἐκ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ του ἠθέλησε ν' ἀρπάξῃ καὶ ν' ἀσπασθῇ τὴν χεῖρα τῆς ὡραίας ξανθῆς.

— Ὁ σύζυγός μου! ἀνέκραξεν αὐτῇ, ἀποσύρουσα τὴν δεξιάν της. Θέλετε νὰ πιστεύσῃ ὅτι δι' ἐμέ λέγετε ὅσα λέγετε; Ἐλάτε εἰς τὸν νοῦν σας, καὶ μὴ λησμονεῖτε ὅτι σᾶς ἀπαγορεύω νὰ φανερώσετέ τι εἰς τὴν Οὐρανίαν.

— Οὕτε ἐμπροσθέν σας;

— Ἐμπροσθέν μου;... Βλέπω καὶ εἶμαι πολλὰ καλὴ... Ἐλα, φθάνει τὸ πένθιμον αὐτὸ ἦθος. Βλέπω τὴν Οὐρανίαν ἐκεῖ κάτω εἰς τὸ σκηνώμα' ἄς ὑπάγωμεν· δὲν ἤμπορῶ νὰ σᾶς ἐμποδίσω νὰ τὴν ὁμιλήσετε.

— Μὲ ὑπόσχεσθε νὰ μὴ μὲ βιάτετε πάλιν ν' ἀναγνώσω τὴν Ἰνδιάναν;

— Τὸ ὑπόσχομαι, διότι δὲν ἠξεύρετε τί ἀναγινώσκετε ὅταν εἶναι παρούσα· ἐγὼ μόνη θὰ διαβάσω ὅσα δὲν ἐνόησα, καὶ ἐν τοσούτῳ σεῖς προσπαθήσατε νὰ φανῆτε ἀρεστός, χωρὶς ὅμως νὰ λησμονήσετε ὅτι ἀκούω ἐνῶ διαβάζω.

Καὶ ἦλλον ὅπου καὶ ἡ Οὐρανία, ἥτις τὸ ἦθος ἔχουσα σκεπτικὸν καὶ οὐχὶ φαιδρὸν, ὡς συνήθως, ἐκέντει. Ὁ ἦλιος τὴν ὥραν ἐκείνην, ἐξακοντίζων τὰς ἀκτίνας του ἐντὸς τοῦ σκηνώματος, ἀνεδείκνυεν ἐτι μᾶλλον τὸ κάλλος τῆς Οὐρανίας, ἥτις, φοβουμένη ἵσως μὴ γείνη κατ' ἀφανέστερον τὸ ἐρήθημά της, παρεκάλεσε τὸν νέον μὲ φωνὴν δειλὴν καὶ γλυκειὰν νὰ κλείσῃ τὸ παράθυρον.

Τὸ παράθυρον ἔκειτο ἐπάνω δρομίσκου διασχίζοντος τὸν κήπον· ἐνῶ δὲ ἐκεῖνος ἐκυψεν ἔνα κλείσῃ αὐτὸ, εἶδεν ἄνθρωπον ἐρχόμενον καὶ ἀνεγνώρισε τὸν Τεσιέ. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν τῷ ἦλθεν ἡ ἰδέα νὰ ρίψῃ κατεπάνω του μίαν γάστραν, ἀνανεῶν ὑπὲρ τοῦ φίλου του τὸ πάθημα τοῦ βασιλέως Πύβρου· μετὰ μικρὰν ὅμως σκέψιν ἀπέχωρησεν ἀφείς ἡμίκληστον τὸ παράθυρον.

— Προτιμῶ ν' ἀκούσῃ, εἶπε καθ' ἑαυτὸν, διότι θὰ μάθῃ μίαν ὥραν ἀρχήτερα τὴν ἀλήθειαν.

Καὶ ἐπανελθὼν ἔλαβε χαμηλὸν σκαμνίον καὶ ἐκάθησε πλησίον τῆς Οὐρανίας.

Εἶ.

Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς Πηροσίους ὁ Τεσιέ, ἠγείρετο τὸ πρωτὸ ἔχων ἀμετάθετον ἀπόφασιν νὰ

μὴ ἴδῃ πλέον τὴν Οὐρανίαν· τὸ ἐσπέρας ὅμως εἶχεν ὄλως διόλου ἐναντίαν· ἀλλὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν ἢ ἀπόφασιν τῆς ἐσπέρας ἤρχισεν ἀπὸ τῆς αὐγῆς. Διψῶν τὴν ἀγάπην τῆς μνηστῆς του, ἔγραψε πρὸς τὸν φίλον του τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολήν· μὴ ἰσχύων δὲ νὰ κρατήσῃ ἑαυτοῦ, ἀνέβη μετὰ τινος ὥρας εἰς τὸ λεωφορεῖον τὸ μεταβιβάζον εἰς τὴν ἐξοχὴν τοῦ πενθεροῦ του. Ἀτελείωτοι ἐφαίνοντο αὐτῷ αἱ ὥραι· ὅτε ὅμως ἐφθασεν, ἐνόμισεν ὅτι οἱ ἵπποι ἔτρεχον ὡς περρωτοί, καὶ ἐδίστασε νὰ καταβῇ· διότι πῶς νὰ παρυσιασθῇ; τί νὰ εἶπῃ ἂν ὁ φίλος του εἶχεν ἐκπληρῶσθαι τὴν ἀγάπην τῆς μνηστῆς του; Ταῦτα σκεπτόμενος διευθύθη βραδυπορῶν πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ Κ. Σιμάρ, ὅπου φθὰς ἠθάνθη λυόμενα τὰ γόνατά του. Ὡς κλέπτῃς εἰσέδουσε μέχρι τῆς θύρας τοῦ κήπου, καὶ ἀντὶ νὰ κρούσῃ ἐτρέπη περὶ τὸν φραγμὸν καὶ διὰ δρομίσκου ἐφθασεν εἰς τὸ σκηνώμα ὅπου συνείθειζε νὰ ἐργάζεται ἡ φιλιότης τοῦ Οὐρανία.

— Θὰ εἶναι μόνη, εἶπε καθ' ἑαυτὸν, ἔχουσα ἵσως τὸν νοῦν της εἰς ἐμέ. Διὰ τί νὰ μὴ τοιμήσω νὰ τὴν ἴδω καὶ νὰ τὴν ὁμιλήσω;

Καὶ ἀποδιώξας τὴν δειλίαν του ἐπλησίωσεν εἰς τὴν γωνίαν τοῦ σκηνώματος, ἥτις ἔχουσα τοὺς λιθούς ἐξέχοντας ὡς βαθμίδας κλίμακος, εὐκόλυε τὴν ἀνάβασιν. ἤρχισε λοιπὸν νὰ ἀναβιάνη, ὀλίγον φροντίζων ὅτι ἐπλήγων τὰς χεῖράς του· ὅτε δὲ ἐφάνη ὁ φίλος του εἰς τὸ παράθυρον ἐστάθη· ἀλλὰ νομίσας μετὰ μικρὸν ὅτι δὲν τὸν πηρετήρησεν, ἐδιπλασίασε τὰς προσπαθείας του καὶ ἀνέβη εἰς τὸ παράθυρον, ὅπου ἐστάθη, τοὺς μὲν πόδας ἔχων ἐντὸς ὀπίς, διὰ δὲ τῶν χειρῶν κρατῶν τὰς κιγκλίδας· καὶ θείας τὴν κεφαλὴν ὀπισθεν γάστρας ἠεροάζετο μετὰ μεγίστης προσοχῆς.

Καὶ ἡ μὲν Οὐρανία, προσηλωμένους ἔχουσα τοὺς ὀφθαλμούς εἰς τὸ κέντημα, εἰσώπκ' ἡ δὲ Κ. Ρενιὲ λαβοῦσα κατὰ τὴν ὑπόσχασιν της τὴν Ἰνδιάναν ἐφαίνετο μὲν ἐγκύπτουσα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, εὐκόλως ὅμως θὰ περετήρει τις ὅτι ἔστρεψε τὰ φύλλα μετὰ τῆς αὐτῆς βραδύτητος, μεθ' ἧς καὶ ἡ ἐξαδέλφη της ἐκέντει. Ὁ δὲ Ἄνδρῆς, καθήμενος εἰς τὸ σκαμνίον του, ἐφαίνετο ἀνήσυχος ὡς ἄλλος καταδίκος. Μεταφέρειν ἀδιακόπως τὸ βλέμμα ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ἐξαδέλφη, καὶ ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸ παράθυρον, ἀπὸ δὲ τοῦ παραθύρου εἰς τὴν ἄκρην τῶν ὑποδημάτων του, ἐθεύσθη ἐπὶ τέλους εἰς σκέψεις, ὅπως πάντες, καὶ οἱ τοιμηρότεροι, ὁσάκις πρόκειται νὰ πράξωσι τι ὀριστικὸν καὶ ἀμετάθετον.

— Τὸ πρᾶγμα, εἶπε καθ' ἑαυτὸν, εἶναι δυσκολώτερον ἢ ὅσον ὑπέθεσα κατ' ἀρχάς· πῶς ν' ἀρχίσω; Ἐν τοσούτῳ ἡ Κ. Ρενιὲ, βλέπουσα λάθρα τὸν νέον, ἐνόησε τὴν ἀμυχάναν του· εἰ δὲ καὶ εἶχεν ὑποσχεθῆ αὐτῷ τὴν συνδρομήν της, ὑπήκουσε τὴν ὥραν

ἐκείνην εἰς τὴν φιλοσοφώμομον διάθεσίν της, καὶ ἠρώτησεν αὐτὸν εἰρωνικῶς·

— Δὲν μὲ εἶπατε, Κ. Ἀνδρέα, ὅτι σὰς ἔγραψεν ὁ Κ. Τεσιέ;

Ὁ Ἀνδρέας ἐνόησε τὴν εἰρωνείαν· ἀλλ' ἀντὶ τὴν ἀπαρτήν εὐχαριστήθη μᾶλλον ὅτι ἐδόθη αὐτῷ ἀφορμὴ νὰ ἐξηγηθῆ ἄνευ περιφράσεων ὁ συντομώτερος δρόμος, εἶπε καθ' ἑαυτὸν, εἶναι καὶ ὁ καλῆτερος.

— Μάλιστα, κυρία, μὲ ἔγραψεν ὅτι μετ' ὀλίγον ἐπιστρέφει, καὶ μὲ παραγγέλλει νὰ σὰς διακονήσω τὴν ἐπιστροφὴν του.

— Καὶ ἱατρῶν ὁ θεὸς του;

— Ὁ θεὸς του, κυρία, δὲν ἦτον ποτὲ ἀρρώστος· ἐπενοήσαμεν μόνον τὴν ἀποπληξίαν, διότι ὁ φίλος μου εἶχε κρίνει ἀναγκαῖον νὰ λείψῃ μερικὰς ἡμέρας.

Ἡ δὲ Οὐρανία ἀνοψώσασα τὴν κεφαλὴν προσήλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν νέον καὶ εἶπεν·

— Ἄν ὁ φίλος σὰς ἔκρινεν ἀναγκαῖαν τὴν ἀπουσίαν του, ἐγὼ δὲν κρίνω ἀναγκαῖαν τὴν ἐπιστροφὴν του, καὶ παρακαλῶ νὰ τοῦ τὸ γράψετε.

— Μὴν εἶσαι μνησικακος, ὑπέλαθεν ἡ Κ. Ρενιώ μὲ τόνον φωνῆς πένθιμον, διότι ἀφοῦ ἐπιστρέφει θὰ εἴπῃ ὅτι ὁμολογῆ τὸ σφάλμα του. Καὶ ἂν μετανοῆ, ἂν ὁμολογῆ ἑαυτὸν ἔνοχον, δὲν πρέπει νὰ φωνῆς τὸσον σκληρά.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ κρεμᾶμενος Τεσιέ, κατέκρινεν ἑαυτὸν ὅτι ἠδίκησεν ἄλλοτε τὴν ὀμιλοῦσαν ἐκλαβὼν αὐτὴν κακῶν.

Ἡ Οὐρανία ἐσιώπησε μετὰ μικρὸν δὲ ἀποτεινάς τὸν λόγον πρὸς τὸν νέον, χωρὶς ὅμως νὰ στρέψῃ πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν κεφαλὴν·

— Εἶσθε, ἠρώτησε, καὶ σὲς τῆς αὐτῆς γνώμης;

Καὶ ὁ Ἀνδρέας, ἀτενίζων αὐτὴν μὲ βλέμμα φλογερὸν, ὅμοιον πρὸς βλέμμα ἐρημίτου βλέποντος θεῖαν ὀπτασίαν·

— Ἐμὲ, ἀπεκρίθη μὲ φωνὴν χαμηλὴν, ἐμὲ πρέπει νὰ συγχωρήσῃς, ἐμὲ ὅστις σὲ ἀγαπῶ καὶ τίνομαι. Οὐρανία, ἀγγελέ μου, ἡ ζωὴ μου κρέμεται ἀπὸ μίαν σου λέξιν· εἶπε ὅτι δὲν τὸν ὑπανδρεύεσαι.

Καὶ δὲν ἀπεκρίθη μὲν ἡ Οὐρανία, ἡ χεὶρ της ὅμως, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀρπάσει ὁ Ἀνδρέας, ὀμίλησεν ἀντ' αὐτῆς. Καὶ οὗτος δὲ νομίσας περιττὰ τὰ λόγια, ἔπεσεν εἰς τὰ γόνατά της ὅπως ἐρμηνεύσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του. Τὸν σιωπηλὸν αὐτὸν διάλογον θεωρήσασα ἡ Κ. Ρενιώ ὡς παράθασιν τῶν συνθεσιμῶν, ἔκλεισε τὸ βιβλίον καὶ εἶπε μὲ δηκτικωτάτην εἰρωνείαν·

— Σὰς ἐπικινῶ ὅτι συνηγορεῖτε ὑπὲρ τοῦ φίλου σὰς· περιττὸν ὅμως νομίζω τὸν τόνον ἔνθεμον ζήλον· ἄλλως καὶ ἔστοπον εἶναι νὰ συνομιλῆτε κρυφίως.

— Τὴν ὀμιλεῖ δὲ ἐμὲ, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Τεσιέ· τί ἄρα θ' ἀποκριθῆ;

Ἡ δὲ Οὐρανία ἐρυθρίασασα ἐσηκώθη, ἐπεριπάτησεν ὡς παιδίον ἐπιπληχθὲν, καὶ καθήσασα πλησίον τῆς ἐξαδέλφης της ἔκρυψε τὸ πρόσωπόν της ὀπίσθεν τῶν ὤμων της, ἐνῶ αὐτὴ ἔσειε τὸν δάκτυλον πρὸς τὸν Ἀνδρέαν. Ἀλλ' οὗτος σηκωθείς ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας τῆς Κ. Ρενιώ, ἥτις καμφθεῖσα ἐμειδίασε φιλικῶς.

Ἐν τοσοῦτῳ ὁ Τεσιέ, μὴ ἀκούων πλέον ὀμιλίαν, ἔσειε τὸ παράθυρον ὡς ἂν ἔπνεεν ἄνεμος· ἀλλὰ μόνος ὁ Ἀνδρέας ἐγίνωσκε τὸν σεῖοντα.

— Σὰς παρακαλῶ, εἶπε μεγαλοφώνως, νὰ μὲ ἀποκριθῆτε τί νὰ γράψω εἰς τὸν φίλον μου.

— Ἐχετε δίκαιον, ἀπεκρίθη ἡ Κ. Ρενιώ μὲ φωνὴν μητρικὴν· πρέπει, Οὐρανία μου, ν' ἀποφασίσῃς· ἐὰν ἀγαπᾷς τὸν Τεσιέ, ὅλαι αἱ φιλόνεικίαι εἶναι παιδαριώδεις· ἐὰν πάλιν δὲν τὸν ἀγαπᾷς, εἶπέ το εἰς τὸν πατέρα σου, ὁ ὁποῖος βεβαίως δὲν θὰ σὲ βιάσῃ.

— Δὲν τὸν ἀγαπῶ, ἀπεκρίθη ἐντόνος ἡ Οὐρανία.

Ὁ Ἀνδρέας παρετήρησε τὸ παράθυρον ὅπως ἴδῃ ἂν ἦτο ἀνοικτὸν· σπασμωδικῶς δὲ τις κίνησις τοῦ παραπετάσματος ἔπεισεν αὐτὸν ὅτι ὁ κρεμᾶμενος Τεσιέ ἤκουσε τὴν ἀπόκρισιν τῆς Οὐρανίας. Τότε στραφείς πρὸς αὐτὴν εἶπεν ὑποκριτικῶς·

— Καὶ ὅμως, κυρία, πρὸ πολλοῦ ἐμνηστεύθητε αὐτόν.

— Ἦμην τότε τόσῳ νέα καὶ τόσῳ τρελῆ, ὥστε χωρὶς νὰ ἐννοῶ ἔδωκα τὸν λόγον μου· ὁ πατὴρ μου τὸ ἠθέληεν, ἠθέλα καὶ ἐγὼ νὰ κατοικήσω εἰς Πηριεῖς· ἀλλὰ καὶ ὁ Κ. Τεσιέ, νομίζω, δὲν θὰ ἐθεώρησε σπουδαιότερον τὸ πρᾶγμα. Εὐτυχῶς ἡ πείρα μᾶς ἐδίδασκεν ἐγκρίως ὅτι δὲν συμφωνοῦμεν οἱ δύο· δὲν τὸν κατηγορῶ, ὁμολογῶ ὅτι ἐγὼ πταίω. Φαίνεται ὅτι ἔχω πολλὰ ἐλαττώματα, ὅτι εἶμαι ἀνόητος, ἰδιότροπος, κακὴ μάλιστα· διὰ τοῦτο ἔχω ἀνάγκην συγκαταβάσεως ἐκ μέρους ἐκείνου ὅστις θὰ μὲ ὑπανδρευθῆ· ὁ Κ. Τεσιέ δὲν ἐφάνη τοιοῦτος. Σήμερον ἐννοῶ ὅτι δὲν θὰ ζήσω εὐτυχῶς. Λέγω μὲ παρρησίαν τὴν γνώμην μου· ἐὰν τὸν ὑπανδρεύσῃς θὰ ἀνεκάλυπτε γρήγορα ὅτι δὲν τὸν ἀγαπῶ, καὶ ἴσως θὰ ἐλυπεῖτο.

Ὁ Ἀνδρέας περιήρχετο εἰς τὸ σκῆνωμα τεταραγμένος.

— Καὶ ἂν ἐπιστρέψῃ, πῶς θὰ τὸν δεχθῆτε; ἠρώτησε.

— Θὰ τὸν εἰπῶ ὅ,τι εἶπα καὶ εἰς σὰς.

— Πῶς! ἂν τὴν ὥραν ταύτην ἐπαρουσιάζετο καὶ ἐπιπτεν εἰς τὰ γόνατά σας...

— Θὰ τὸν ἔλεγα ἀδιστακτικῶς· «Δὲν σ' ἀγαπῶ, καὶ δὲν θὰ σὲ ὑπανδρευθῶ ποτέ.»

Ὁ Ἀνδρέας, εὐρεθείς τὴν στιγμήν ἐκείνην πλησίον εἰς τὸ παράθυρον, παρεμέρισε τὸ παραπέτασμα, καὶ ἀμέσως ἐφάνη ἡ ἐξηγητικὴν κεφαλὴν τοῦ Τε-

σιέ. Καὶ ἡ μὲν Κ. Ρενιώ νομίσασα ὅτι ἦτο κλέπτῃς ἀφῆκε κραυγὴν, ἡ δὲ Οὐρανία, ἀναγνωρίσασα τὸν μνηστῆρά της, ἀπελιθώθη, καὶ ὁ Ἀνδρέας, προσποιηθεὶς ὅτι τότε πρῶτον ἐβλεπεν αὐτὸν ἀνέκραξε.

— Καλῶς ὦρισε, φίλε μου; τί κάμνεις;

Ὁ δὲ Τεσιέ ὄλωσεν κατὰκοπος, τρέμων τοὺς πόδας καὶ πονῶν τοὺς δακτύλους, κατεβρέχθη ὑπὸ ψυχροῦ ἰδρώτος. Καὶ ἠθέλησε μὲν νὰ μειδιάσῃ, ἀλλὰ τοσοῦτῳ γελοῖον κατέστη τὸ ἥθός του, ὥστε αἱ δύο κυρίαι ἀνακαγγάσασα ἐφυγον δρομαίαι. Μόνος ὁ Ἀνδρέας μείνας ἠρώτησεν αὐτὸν μετὰ σοφροῦτος τείνας τὴν δεξιάν·

— Πῶς εὐρέθης αὐτοῦ, Ἀριστείδη, κολλημένος ὡς κισσός;

(Ἐπεταὶ συνέχεια.)

ΛΟΓΙΩΝ ΧΙΩΝ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ.

ΛΕΩΝ Ο ΑΛΛΑΤΙΟΣ.

Ὁ πολυμαθὴς καὶ πολυγράφος οὗτος τῆς προπαρελθούσης ἑκατονταετηρίδος συγγραφεὺς (α), ὁ μέγχι μανίας τῆς Παπικῆς Ἀρχῆς ἔνθερος ὑπέρμαχος (β) καὶ τοῦ Ὀρθόδοξου πατρῖου ἡμῶν δόγματος ἄσπονδος κατήγορος (γ), ὁ ἅπαντας σχεδὸν Ἑλλήνας τε καὶ ἄλλοδαποὺς συγγραφεῖς ἀναγνοὺς, καὶ τὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν χωρὶς τὰ πλείω ἐν τῇ ἑαυτοῦ εὐρείᾳ καὶ ὄντως τεραστίᾳ μνήμῃ προχειρὰ ἔχων, ὡς τοῦτο δηλοῦται ἐκ τῶν ἐν τοῖς πολυπληθεῖσι καὶ παλυειδέσι πονήμασιν αὐτοῦ ἐντύποις ἢ χειρογράφοις μνημονοουμένων, ἐγεννήθη μὲν ἐν Χίῳ τῷ 1586 ἔτει, Ἰουλίῳ μηνὸς 22 (δ), ἐξ ἰθαγενῶν γονέων τὸ δυτικὸν θρησκευμα πρεσβεύοντων (ε), καὶ εἰς τὰς μεσαιῶς τῆς κοινωνικῆς κλίμακος βαθμίδας ἀνυψώτων, ἐτελεύτησε δὲ ἐν Ρώμῃ, τῷ 1669, Ἰανουαρίου 19 (ς), καθ' ἃ οἱ τὸν βίον αὐτοῦ ἱστορήσαντες βιογράφοι μνημονοοῦσι (ζ).

Καὶ τὰ μὲν περὶ γεννήσεως, πατρίδος, γονέων καὶ θρησκείας Ἀέοντος τοῦ Ἀλλατίου τοιαῦτα· ὅποια δὲ τὰ περὶ ἐκπαιδείσεως, ἀμυθῆς καὶ τελευτῆς αὐτοῦ;

Ἐνεκατῆς, κατ' ἄλλους δεκαετῆς μόλις τὴν ἡλικίαν ὄν, ἐστάλη ἐκ Χίου εἰς Καλαβρίαν τῆς Νεαπόλεως, ἐνθα ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ εὐγενοῦς καὶ κραταίου Σπινελλείου οἴκου ἤρξατο τῶν προκαταρκτικῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων ἐν τῇ ἐκεῖ Σχολῇ, ὑπὸ πάντων τῶν διδασκάλων διὰ τὸ ὄξυμαθῆς καὶ ἄοκνον καὶ φιλόπονον ἐπαινούμενος, καὶ διὰ τὸ εὐπροσήγορον, ἀστείον καὶ ἐπίχαρι τοῦ ἤθους ἀγαπώμενος.

Δεκαεταετῆς (1660) μετέβη εἰς Ρώμην, καὶ διὰ τῆς τοῦ προστάτου αὐτοῦ Καρδινάλιου Φιλίππου Σπινέλλου ἐπιβροχῆς κατετάχθη εἰς τὸ ἐκεῖ πνευματικὸν μετ' ἄλλων νέων Ἑλλήνων ὑπὸ τοῦ τῆς Ρώμης κλεινοῦ Ποντίφηκος Ἀέοντος Δεκάτου, κατὰ προτροπὴν Ἰωάννου Λασκάρως τοῦ Ρυνδακίνοῦ, ὅστις μετὰ τὴν τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου κατάλυσιν εἶχε καταφύγει εἰς Ἰταλίαν σὺν τῷ πατρὶ καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς τὴν πανωλεθρίαν ἐκείνην διαφυγοῦσι. Τὸ Πανεπιστήμιον τοῦτο εἶχεν ἰδρυθῆ τὸ 1513, καὶ ὡς μέγας πυρὸς ἐν νυκτὶ ἀσελήνῳ ἐξέπεμπε τὰς λάμψεις αὐτοῦ καθ' ἅπασαν τὴν Ἑσπερίαν Εὐρώπην. Διήκουσε δὲ ὁ Ἀέων τῶν μαθημάτων τῆς φιλοσοφίας, τῆς θεολογίας καὶ τῆς φιλολογίας.

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω· Βερνάρδος δὲ Ἰουστινιανὸς ὁ Χίος, ὁ τῆς ἐν Νεαπόλει Ἀγγλῶνης τότε ἐπίσκοπος, ἀνὴρ τὰ μάλιστα νουεχῆς καὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων οὐκ ἄμοιρος, ἀκούσας τὸν ἑαυτοῦ νεκρὸν συμπολίτην ὑπὸ πολλῶν σοφῶν ἀνδρῶν θαυμαζόμενον καὶ ἐπευφημούμενον, προσεκάλεσεν εἰς συνέντευξιν καὶ προσέφερεν αὐτῷ, ἀντὶ ἀδράς χρηματικῆς μηνιαίας ἀμοιβῆς, τὴν θέσιν μεγάλου τοποτηρητοῦ, ἣν δεχθεὶς ὁ Ἀλλάτιος μετὰ διετίαν ἐγκατέλιπε, ποθῶν ἀσπάσασθαι τοὺς γονεῖς, καὶ τὸν αἴθριον καὶ ποιητικὸν τῆς φυσάσεως αὐτὸν γῆς οὐρανὸν ἰδεῖν.

Μετὰ πολυώδυνον καὶ ἐπίπονον πλοῦν ἀφικνεῖται τέλος εἰς Χίον, καὶ ὑπὸ τῆς μαγευτικῆς θέας τῶν ὑπὸ μυροδόλων δένδρων καταφύτων καὶ ὑπὸ χλόης κεκαλυμμένων ὀρέων καὶ πεδιάδων αὐτῆς θελχθεὶς, τὸν λοιπὸν τοῦ βίου χρόνον ἐν τῇ τερπνῇ ταύτῃ τῆς εὐκράτου Ἰωνίας νήσῳ διεληθεῖν ἀπεφάσισε, καὶ μετὰ χραῆς τὸ αὐτὸ ὑψηλὸν ὑπόγειον θ' παρά τῷ τῆς Ἀγγλῶνης κατεῖχε, παρά τῷ ἐκεῖ Λατίῳ ἐπισκόπῳ Μάρκῳ Ἰουστινιανῷ τῷ Χίῳ δέχεται.

Χρόνου δὲ προϊόντος, ἀσθενεὶς (θ) περιπεσὼν, τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην ἐκαθεῖν ἐπόθησεν, ἵνα δι' αὐτῆς τοῖς συμπολίταις αὐτοῦ ὠφέλιμος γένηται. Διὸ ἐπανέρχεται εἰς Ρώμην καὶ τῶν τοῦ σοφοῦ Ἰουλίῳ Καίσσαρος Λαγάλλα μαθημάτων ἀκροασάμενος, ἅμα δὲ καὶ τὸν διδακτορικὸν στέφανον προσκτησάμενος, εἰς Χίον ἐπανέρχεται, ἐνθα οὐχὶ τοῦ σώματος μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς ἱατρὸς καθίσταται, διδάσκων τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν τοῖς ἐν τῷ διαδραπέσει αὐτοῦ ἐγεσθῆντι Σχολείῳ (ι) φοιτῶσι τῶν Δυτικῶν Χίων πασίαν.

Οὐ πολλὸν δὲ μετὰ τὴν τοῦ πικιδευτηρίου ἀνέγερσιν, οἱ ὑπὲρ δύναμιν μόχθοι ἐξησθῆθησαν τὸ σῶμα αὐτοῦ· διὸ ἀναθεὶς εἰς ἄλλους τὴν διεύθυνσιν καὶ διδασκαλίαν, κατέλιπε καὶ ἐκ δευτέρου τὴν προσφιλεῖ γένεθλον χώραν, ἣν ἐπέπερωτο μὴ ἐπανιδεῖν πλέον, καὶ εἰς Ρώμην μετέβη κατὰ πρόσκλησιν τοῦ τότε

ἀρχιερατεύοντος Γρηγορίου ΙΕ', τοῦ κατὰ τὸ 1622 ἔτος (α) ἀποστειλάντος αὐτὸν εἰς Εἰδελεβέργην, ἵνα παραλάβῃ καὶ ἐκείθεν εἰς τὸ Βατικανὸν μεταφέρῃ τὴν πλουσίαν χειρογράφων πολυτίμων καὶ σπανίων ἐντύπων βιβλίων βιβλιοθήκην τοῦ Παλατινοῦ Ἐκλεκτοῦ Φρειδερίκου Ε', ἣν αὐτῷ ὁ τῆς Βυαρίας Δούξ Μαξιμιλιανὸς ὁ Μέγας ἐδωρήσατο.

Ἐπανελθὼν εἰς Ρώμην, καὶ τὸν προστάτην καὶ φίλον αὐτοῦ Πάπαν εὐρὼν τεθηκῶτα, ἀντὶ ἀμοιβῆς (ιβ), ἦν δικαίως καὶ ἐπαξίως ἀνεμένον, ἐτέθη εἰς εἰρκτὴν, συκοφαντηθεὶς ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Γάσπαρον Σκίοπιον, ὡς σφετερισθεὶς τῶν πολυτιμωτέρων τῆς βιβλιοθήκης κειμηλίων. Καὶ εἰ μὲν ἡ κατὰ τοῦ Λεοντος κατηγορία ἦτο βράσιμος οὐκ οἶδαμεν οἶδαμεν ὅμως ὅτι ἀγθεις εἰς δίκην, καὶ δικασθεὶς ἠθώθη, καὶ ἀποφυλακισθεὶς ὑπὸ τοῦ Καρδινάλιου Λαιλίου Βήσκια (ιγ) φύλαξ τῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ ἀνεδέχθη· τούτου δὲ τελευτήσαντος τῷ 1638, Νοεμβρίου 29 (ιδ), μετετέθη ὡς τοιοῦτος ἐν τῇ τοῦ Φραγγίσκου Βερβερίνου (ιε) Καρδινάλιου καὶ τούτου, παρ' ᾧ μέχρι τοῦ 1661 ἔτους διέμενε, ὅτε ἀποβιώσαντος τοῦ βιβλιοφύλακος τοῦ Βατικανοῦ Λουκᾶ Ὀλστενίου (ισ), διωρίσθη διάδοχος αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Πάπα Ἀλεξάνδρου τοῦ Ζ'.

Τοιαῦτα καὶ τὰ περὶ ἐκπαιδύσεως καὶ βιοτῆς Λέοντος τοῦ Ἀλλατίου ὑπὸ τῶν ἱστοριογράφων μνημεύονται. Ἰάκωθος δὲ Παστρίκιος, ὁ τὰ μετὰ τὴν ἐκ γήρατος τοῦ Ἀλλατίου τελευτην βιβλία (ιζ) αὐτοῦ κληρονομήσας ἱστορεῖ, καθ' ἃ Ἰωάννης ὁ Μαβιλῶν ἐν τῷ ἐκτουτοῦ συγγράμματι τῷ ἐπιγραφόμενῳ *Italicor Museior* μνημονεύει, ὅτι, ἐρωτηθεὶς ποτε ὁ Ἀλλατίος ὑπὸ τοῦ Ποντίφηκος Ἀλεξάνδρου τοῦ Ζ' «Ἴνα τί οὐ νυμφεύεται;» — «Ἴνα εἶμαι ἐλεύθερος τὸ μοναχικὸν σχῆμα λαβεῖν, ἀπήντησεν. — «Ἴνα τί οὖν αὐτὸ οὐ λαμβάνεις;» — «Ἴνα δύναμαι γυναῖκα νυμφεῦσθαι ὅπταν βούλωμαι, ἀντάπηντησε;» (ιη). Διήλθε δὲ ἅπαντα τὸν βίον ταλαντευόμενος μεταξὺ γυναικὸς καὶ ἐνορίας. Καὶ πιθανὸν μὲν μετενόησε γηράσας ὅτι οὐδεμίαν ἐξέλεξε· ἴσως ὅμως εἰ ἐξέλεγε μετενόει ἀκαταπαύστως ἐπὶ πεντηκονταετίαν. Ὁ αὐτὸς Παστρίκιος ὅστις, ὡς γνωστὸν, οἰκειότατος αὐτῷ ἐπὶ πολὺν χρόνον διετέλεσε καὶ ἐγίνωσκε πάντα τὰ κατ' αὐτὸν, μαρτυρεῖ ὅτι ἐπὶ τεσσαράκοντα ὄλους ἐνιαυτοῦς μίαν μόνην καὶ τὴν αὐτὴν γραφίδα μετεχειρίσθη πρὸς γραφὴν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης (ιθ), καὶ ὅτι ἀπολέσας αὐτὴν περίλυπος μέχρι δακρύων ἐγένετο. Πρὸς δὲ, ὅτι καθ' ἐκάστην σχεδὸν ἐσπέραν ἐσύχναζεν εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ θέατρον τῶν νευροσπᾶσων, ἃ ἐνησμενίζετο λίαν θεώμενος, καὶ ὅτι ἐπὶ μίαν μόνην νύκτα ἀντέγραψε χειρόγραφον ἐπιγραφόμενον, «*Diagno Romanorum Pontificum*» (κ), ὅπερ Μο-

ναχῆς τοῦ Σιστέρσιανοῦ τάγματος, Ἰλλαρίων Ἑσχατίος καλούμενος, ἐδάνεισεν αὐτῷ.

Τοσαῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα περὶ τοῦ αἰοιδίμου χιογενοῦς σοφοῦ τούτου ἀνδρὸς ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν συγχρόνων καὶ μεταγενεστέρων χρονογράφων ἀνέκδοτα, ζωηρότατα τὰς ἐξεις καὶ τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ ἐξεικονίζοντα. Δεῦτε νῦν ἰδωμεν ὁποῖα καὶ πόσα τὰ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθέντα ἢ μεθερμηνευθέντα συγγράμματα, ἐξετάζοντες πρῶτον ἐν ἐκτάσει καὶ χρονολογικῇ τάξει, ὡς εἰκός, τὰ διὰ τοῦ τύπου δημοσιευθέντα (κα), καὶ ἔπειτα διὰ βραχέων τὰ ἐν ταῖς δημοσίαις καὶ ἰδιωτικαῖς τῶν τῆς ὕψηλιου μεγαλοπόλεως βιβλιοθήκῃς ἀνέκδοτα εἰσέτι μετὰ πολλῶν ἄλλων τῆς ἀρχιαιότητος εὐρωτιῶν τῶν χειρογράφων κείμενα (1).

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΛΟΓΓΟΙ ΠΟΙΜΕΝΙΚΩΝ τὰ κατὰ Δάφνιν καὶ Χλόην λόγοι τέταρτοι, ἐπιμελεῖς καὶ διορθῶσι καὶ προσθέσει πλείστων σημειώσεων Ν. Σ. ΠΙΚΚΟΛΟΥ. Ἐν Παρισίαις 1873.

Τούτο ὑπάρχει τὸ τελευταῖον φιλοπρόνημα τοῦ μακαρίτου Πικκόλου, οὗ τινος τὴν εἰς τὰ ἄνω μετὰστασιν ἀνηγγείλαμεν τὸ 1865 ἔτος (2). Ἐξεδόθη δὲ εἰς φῶς μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἐπιστολάς τοῦ ἐν Παρισίαις σοφοῦ καθηγητοῦ K. Egger. Τοῦ δὲ Λόγγου, Ἕλληνας μὲν συγγραφέως ἀμάσσαντος τὴν Δ' ἑκατονταετηρίδα μ. Χ, μὴ ἔχοντος ὅμως καὶ τὸ ὄνομα ἑλληνικὸν, δι' ὃ καὶ παραρτηρῆν ἢ ὑποβολιμαῖον νομίζεται, εἶναι τὸ μόνον σωζόμενον ἔργον.

Ὁ μῦθος τῶν Ποιμενικῶν εἶναι ἀπλοῦστατος. Δύο ποιμένες Μιτυληναῖοι εὐρον κατὰ τύχην εἰς τοὺς ἀγρούς δύο βρέφη, ἄρβεν καὶ θῆλυ, γαλακτουχοῦμενα τὸ μὲν ὑπὸ αἰγός, τὸ δὲ ὑπὸ οἴδς ἢ προβατίνας. Λαθόντες δὲ υἱοθέτησαν καὶ ἀνέθρεψαν αὐτὰ μετὰ πλείονος ἐπιμελείας ἢ ὅση ἔπρεπε εἰς βοσκούς, διότι τὰ παρ' αὐτοῖς εὐρεθέντα γνωρίσματα ὅτε ἀνεκκλύθησαν εἰδείκνυον ἐπίσημον καταγωγὴν.

Τὰ δύο παιδιά «ταχὺ μάλα ἠῤῥησαν, καὶ κάλλος αὐτοῖς ἐξεφαίνετο κρεῖττον ἀγροικίας» καὶ ἐπειδὴ ὀδηγοῦντα ποίμνι εὐλάμβανον ἀφορμὰς νὰ συναντῶνται καθ' ἐκάστην, καὶ νὰ συνδιαλέγωνται, καὶ νὰ συμπαίζωσι, καὶ νὰ συντρώγωσιν, ἠσθάνθησαν ἀμοιβαίαν τινὰ κλίσην, τὴν κλίσην ἐκείνην, τὴν ὁποῖαν, ὡς ἀξιοῖ-

(1) Εἰς ἐπόμενα φυλλάδια θέλουσι καταχωρηθῆ αἱ τε σημειώσεις καὶ ὅσα ἄλλα ὑπόκειται ὁ συγγραφεὺς τῆς ἀνωτέρω διατριβῆς. Σημ. Πανδ.

(2) Παγδ., τόμ. ΙΣΤ', σελ. 168.

ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς, «οὐδαὶς ἔφυγεν ἢ φεύζεται, μέχρι ἂν κάλλος ἢ καὶ ὀφθαλμοὶ βλέπωσι.»

Μετὰ τὰς ἀπαρχὰς ταύτας τῆς κλίσεως εὐκολὸν νὰ ἐννοήσωμεν ποῦ ἔληξε τὸ πρᾶγμα· ὁ Δάφνης καὶ ἡ Χλόη, οὕτω ὠνομάζοντο οἱ δύο νέοι, ἦλθον εἰς γάμου κοινωνίαν, ἀνευρόντες καὶ τοὺς πλουσίους αὐτῶν γονεῖς. Ἔως οὗ ὁμοῦ φθάσῃ τὸ μακάριον αὐτὸ τέλος, πολλὰ παρενέπεσαν ἐπεισόδια, ἅτινα διὰ τὸ ἀνεύμενον τῆς διηγήσεως «εὐστομα κείσθω».

Καὶ τὸ ὄφρος δὲ τοῦ συγγραφέως ἀφελέστατον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ περιγραφὴν φέρ' εἶπεν τοῦ ἔκρου φαίνεται ἡμῖν φυσικώτατη καὶ ὄλως τερπνὴ. «Ἦρος ἦν ἀρχὴ καὶ πάντα ἤμαζον ἄνθη, τὰ ἐν δρυμοῖς, τὰ ἐν λειμῶσι, καὶ ὅσα ὄρεα· βόμβος ἦν ἡδὴ μελιττῶν, ἤχος ὄρνιθων μουσικῶν, σκιρτήματα ποιμνίων ἀρτιγεννήτων· ἄρνες ἐσκίρτων ἐν τοῖς ὄρεσι, ἐδόμβουν ἐν τοῖς λειμῶσι αἱ μελιτταί, ἐν ταῖς λόχμαῖς κατῆδον ὄρνιθες.»

Οὐδὲν ἦττον χαρίεσσα καὶ ἡ τοῦ τέλους τοῦ ἔκρου περιγραφή· «Ἦρος ἦν ἡδὴ τέλος καὶ θέρους ἀρχὴ, καὶ πάντα ἐν ἀκμῇ· δένδρα ἐν καρποῖς, πεδία ἐν ληίοις. Ἦδεῖα μὲν τεττίγων ἠχή, γλυκεῖα δὲ ὄπυρας ὄδμη, τερπνὴ δὲ ποιμνίων βλαχή. Εἴκασεν ἂν τις καὶ τοὺς ποταμοὺς ἄδειν ἠρέμα βέοντας, καὶ τοὺς ἀνέμους συρίττειν ταῖς πίτυσιν ἐμπνέοντας, καὶ τὰ μῆλα ἐρῶντα πίπτειν χαμαὶ καὶ τὸν ἥλιον φιλόκαλον ὄντα πάντα ἀποδύειν.»

Λακωνικαὶ μὲν ἀμφότεραι αἱ περιγραφαί· οἱ νεώτεροι ἤθελον ἀφιερῶσι εἰς ἐκάστην αὐτῶν ἀνά μίαν τοῦλάχιστον σελίδα, πλήρη πολλακῆς ἀνοουσιῶν λεπτολογιῶν· ἀλλ' ὁμοῦς ἀληθέσταται, φυσικώταται καὶ τερψίθυμαί.

Χαρίεστατος δὲ καὶ ὄλως παιδικὴν καὶ ἀθῶν ἐμφανῶν καρδίαν ὁ μονόλογος τῆς Χλόης, ὅτε ἠσθάνθη ἐκυτὴν πάσχουσαν, καὶ πάσχουσαν πάθος οὐ ἕνεκα «τροφῆς ἡμέλει, νύκτωρ ἠγρόπνευ, τῆς ἀγέλης κατεφρόνει· νῦν ἐγέλα, νῦν ἐκλαεν· εἶτα ἐκάθειθεν, εἶτ' ἀνεπήδα· ὠχρία τὸ πρόσωπον, ἐρυθρήματι αὐθὶς ἐφλέγετο.» Ὅποιον ἄρα γε τὸ ἀλλόκοτον τοῦτο πάθος; ἠρώτα ἐαυτὴν ἢ ταλαίπωρος. Βλέπω ὅτι πονῶ, λυποῦμαι, τήκομαι, κλαίω, ἀλλὰ δὲν ἐννοῶ διατί. «Νῦν ἐγὼ νοσῶ μὲν, τί δ' ἡ νόσος ἀγνοῶ· ἀλγῶ καὶ ἔλκος οὐκ ἔστι μοι· λυποῦμαι καὶ οὐδὲν τῶν προδῶτων ἀπώλοκαί μοι· κάομαι καὶ ἐν σκιᾷ τοσαύτη κίθημαι. Πόσοι βᾶτοι με πολλακῆς ἤμυξαν, καὶ οὐκ ἐκλαυσα· πόσοι μελιτταὶ κέντρον ἐνήκαν, ἀλλ' ἔφερα· τουτί δὲ τὸ νύττον μου τὴν καρδίαν πάντων ἐκείνων πικρότερον. Καλὸς ὁ Δάφνης, καὶ γὰρ τὰ ἀνθη· κάλον ἢ σύριγγ' αὐτοῦ φθέγγεται, καὶ γὰρ αἱ ἀπρόδονες· ἀλλ' ἐκείνων οὐδαὶς μοι λόγος. Εἶθε αὐτοῦ σύριγγ' ἐγενόμην, ἵν' ἐμπνέη μοι· εἶθε αἶψ', ἵν' ὕπ' ἐ-

κείνου νέμωμαι. . . Οἶχομαι, νύμφαι φίλαι. . . ! (1)

Τοιοῦτο τὸ πόνημα δ' ἐπιδιόρθωσε καὶ διὰ μακρῶν σχολίων ὑπεμνημάτισεν ὁ ἡμέτερος Πικκόλος, ὅστις, ὡς καὶ ἐξ ἄλλων αὐτοῦ ἔργων συμπεραίνομεν, ἠγάπα τὰς συγγραφὰς ἐξ ᾧ μανθάνομεν τὴν ἱστορίαν τῆς κοινωνίας. Ἐπειδὴ δὲ αἱ περὶ αὐτοῦ προδημοσιυθεῖσαι εἰδήσεις ἦσαν ἀτελεῖς, παραθέτομεν τὰς ὑπὸ τοῦ K. Egger προταχθείσας εἰς τὸ ἀνά χεῖρας κομψότατα τετυπωμένον βιβλίδιον.

«Τὴν 4 (16) Μαρτίου 1866 ἀπέθανεν ἐν Παρισίαις μετὰ βραχείαν νόσον ὁ Νικόλαος Σάββα Πικκόλος, βαθύς σοφός, τὸ ἦθος ἔχων ἀξιεράστον καὶ γλυκὺ, ὄνομα μὲν οὐχὶ πολύκροτον ἀλλὰ διαρκῆς ἀποκτήσας ἐν Εὐρώπῃ. Γεννηθεὶς τὸ 1792 ἔτος ἐν Τυρνάβῳ τῆς Βουλγαρίας ἐκ γονέων Ἑλληνοβουλγατρῶν, καὶ γνωστὸς γενόμενος μετὰ τινα ἔτη ἔκ τινος τραγωδίας παρ' αὐτοῦ συντεθείσης, καὶ διδαχθείσης τὸ 1823 ἐν Ὀδησσῷ, ἐκλήθη παρα τοῦ Γκυλφορδ καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν Κερκύρῃ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἔργον ἦτο ἐπίπονον καὶ αὐτὸς ἐπεθύμει ν' αὐξήσῃ τὰς ἰδίας γνώσεις, ἀπήλθεν εἰς Βολωνίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν λατρικῶν αὐτοῦ μελετῶν, ἃς εἶχεν ἀρχίσαι προτοῦ ἐν Παρισίαις. Στεφθεὶς δὲ διδάκτωρ μετέβη εἰς Βουκουρέστιον, ὅπου μετέλλε τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ, ὀνομασθεὶς συγχρόνως γενικὸς ἔφορος τῶν σχολείων καὶ ἀνώτατος τοῦ νοσοκομείου ἐπιθεωρητῆς. Ὅτε δὲ κατεσκεύασε τινα περιουσίαν ἐπανήλθεν εἰς Παρισίους, ὅπου πάλαι ὑπῆρξε μαθητῆς τοῦ ἐνδόξου Κοραῆ, καὶ διήγε τὸν βίον καλλιερῶν τὰ τε γράμματα καὶ τὴν φιλίαν, καὶ ἐπιμελούμενος τὴν πάσχουσαν αὐτοῦ υἱείαν. Δύο συλλογαὶ ποιήσεων πρωτοτύπων καὶ μεταπεφρασμένων, πολλὰ τιμώμενοι ὑπὸ τῶν εἰδημόνων, αἱ μεταφράσεις τοῦ περὶ Μεθόδου λόγου καὶ τῶν ὡραίων μυθιστοριῶν τοῦ Σαμπιέρου, ἢ ἐπιδιόρθωσις τοῦ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Καίσαρος ἀρτίως ἀνακαλυφθέντος πονηματίου Νικολάου τοῦ Δαμάσκηνου, τὸ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀνθολογίαν παράρτημα, ἢ μετὰ κριτικῶν ἐπιστᾶσιων ἐκδοσις τῆς περὶ Ζώων ἱστορίας τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ πολλὰ ἄρθρα δημοσιευθέντα διὰ περιοδικῶν συγγράμματων, μαρτυροῦσι τὸ φιλόπονον τοῦ ἀνδρὸς. Περὶ δὲ τὸ τέλος τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἠσχολήθη εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν σήμερον ἐκδιδόμενων Ποιμενικῶν τοῦ Λόγγου, τὴν ὁποῖαν καὶ εἶχε τελειώσει.»

(1) Ὁ βουλόμενος ἐκτενεστέραν ἀνάλυσιν τοῦ συγγράμματος ἀναγνώτω τὴν «ἱστορίαν τῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις μυθιστοριογραφίας» τοῦ Κ. Κωνσταντίνου Ἰ. Δραγούμη, πρώτου δημοσιεύσαντος ἑλληνοιστὶ μονογραφίαν περὶ αὐτῆς.

Η ΧΡΥΣΑΛΛΙΣ, ἡμερολόγιον τοῦ Βισκίτου 1668. Ἐν Βενετίᾳ ἐκ τοῦ ἑλλήν. τυπογραφείου τοῦ Ἀγ. Γεωργίου.

Ἀφοῦ ἀνηγγείλαμεν τὰ σταλέντα ἡμῖν τρία *ἡμερολόγια* (α), ἐλάθουμεν καὶ τὸ ἐν Βενετίᾳ ἀπὸ δεκαετίας δημοσιεύμενον ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Βελοῦδων ὑπὸ τὸ ὄνομα *Χρυσάλλης*. Ἡ *Χρυσάλλης*, μικρὰ μὲν τὸ μέγεθος, ὡς ἀνεκάθεν εἰθισται νὰ ἐκδίδωνται τὰ ἐν Βενετίᾳ ἡμερολόγια, οὐ μικρὰν ὅμως ἔχει τὴν ἀξίαν διότι, πλὴν τῶν χρονολογικῶν εἰδήσεων, περιέχει καὶ ἄλλας, ἱστορικές, φιλολογικὰς, καὶ βιογραφικὰς, πολυτίμους πρὸς τε τοὺς καταγινομένους εἰς μελέτας καὶ πρὸς τοὺς ἀγαπῶντας νὰ καλλιεργῶσι τὸν νοῦν διὰ τῆς ἀναγνώσεως· ἰδίως δὲ τὸ περὶ τῆς ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικῆς ἀποικίας ὑπόμνημα, συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Κ. Ἰωάννου Βελοῦδου, ἔχει πολὺ τὸ διαφέρον. Οὐδὲν ἦττον περιέρχον καὶ τὸ *Κυθήριον Χρονικὸν* τῆς 1Ε' ἐκατονταετηρίδος, τὸ ὁποῖον χειρόγραφον τέως κείμενον ἐν τῇ Μαρκεῖᾳ βιβλιοθήκῃ, πρῶτος ἐξέδοτο τὸ ἔτος τοῦτο μετὰ σημειώσεων ὁ αὐτὸς Κ. Βελοῦδης.

Τῆς *Χρυσάλλης* τὰ θεμέλια κατέθετο πρῶτος ὁ τῆν 25 Ἰουνίου τοῦ 1866 ἔτους ἀποβιώσας Σπυρίδων Βελοῦδης, οὐ τις ἐργα καταχωρίσθησαν καὶ ἐν τῇ *Πανδώρα*. Ὅπόσον δὲ χρήσιμον μέλος ἀπέλασε προῶρος ἢ πολιτεία τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων μαρτυρεῖ ἐπιστολή τις, ἣν τινα ἔγραψε κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἄλλος σοφὸς Ἕλληνας, ὁ Κ. Αἰμ. Τυπάλδος, ἡ παραθέτομεν ὀλίγα τεμάχια.

«Ὁ Σπυρίδων Βελοῦδης ἐγεννήθη ἐν Βενετίᾳ καθ' ὃ ἔτος μετὰ τηλικαῦτα πολυτάραχα συμβάντα, εἶχεν ὀρισθῆ τελευταῖον ὑπὸ τῆς ἀπολύτου βουλήσεως τῶν νικητῶν ἢ τύχη τῆς ἀνατετραμμένης καὶ αἵματοφύρτου Εὐρώπης. Λαβὼν τὴν προκαταρκτικὴν αὐτοῦ ἐκπαίδευσιν, ἐν τῷ ἑλληνικῷ Γυμνασίῳ τοῦ Φλαγγίνου, ἔσχε παιδαγωγὸν τὸν ἐνδοξόν καὶ φιλόπονον Σπυρίδωνα τὸν Βλαντήν...»

«Ἀπολέσας τοὺς γεννήτορας κατὰ τὴν νεανικήν ἐτι ἡλικίαν, ἀπεδύθη αὐτοπροαιρέτως εἰς τὸ στάδιον τῆς διανοητικῆς ἐκπαίδευσως, διὰ τῆς μελέτης τῶν ἑλλήνων καὶ τῶν ἰταλῶν συγγραφέων. Πρὸς διατροφήν δὲ τῆς πρὸς τὸ εἰδέναι ἀκορέστου αὐτοῦ ἐφέσεως, καὶ ζωογόνησιν τῆς ἑαυτοῦ φαντασίας, ἦν ἐτήρησεν ἀρβενωπὸν καὶ θάλλουσαν μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ βίου, συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον ἢ μετὰ τοῦ λογίου καὶ πρεσβυτέρου αὐταδέλφου Ἰωάννου συνδιαίτησις, καὶ ἡ μετὰ διασήμεων ἀνδρῶν τῆς τε Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰταλίας συν-

(α) Φυλλ. 42 σελ.

διάλεξις, οὗς ἔγνω εἰς τινὰς τῶν ἐν Βενετίᾳ περιφανῶν οἰκογενειῶν.

«Γενόμενος οἰκείος τοῦ Κόμητος Ἀντωνίου τοῦ Παπαδοπούλου, ἀνδρὸς κοσμίου καὶ ἐνθέρμου θιασώτου τῶν Μουσῶν, οὐχ ἦττον δὲ καὶ ἐλευθερίου προστάτου φιλολόγων τινῶν, ἠγάπησεν αὐτὸν τοσοῦτον περιπαθῶς, ὥστε μετὰ τῶν ἐνδελεχστέρων φροντίδων, καὶ μετὰ σπανίας ὄντως ἀφιλοκερδείας ἀπεπειράθη ἵνα ἀνακουφίσῃ τὸν δύσφορον αὐτοῦ βίον, κατατρυχόμενον ὑπὸ ἀνιάτου νόσου. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου ὁ Σπυρίδων Βελοῦδης συνεχέντρωσεν ἅπασαν τὴν ἑαυτοῦ στοργὴν εἰς ὀλίγους μὲν, ἀλλὰ βελτίστους φίλους, καὶ εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ αὐταδέλφου Ἰωάννου, ἣν ἐθεώρει ὡς ἑαυτοῦ ἰδίαν...»

«Ἀπέναντι τοσοῦτω εὐελπίδων προσδοκιῶν, ἐπέπρωτο νὰ ἐνσκήψῃ ὁ αἰφνίδιος αὐτοῦ θάνατος ἐν ἀκμαίᾳ ἐτι ἡλικίᾳ καὶ ἐν ὄλοσχερῇ ὑγείᾳ...»

«Μεταξὺ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων τοῦ θεοῦ ἐπεκράτει τὸ φίλτρον τῆς ἀγάπης. Ἀναιδῆς τις ἀγνωμοσύνη, λίαν βραδέως ἀποκαλυφθεῖσα αὐτῷ, ἠνέωξε πρὸ ὥρας τὸν ἑαυτοῦ τάφον. Φύσει φιλόφρων τὴν συμπεριφορὰν, καὶ εὐθυμὸς τὸν χαρακτήρα, ἐτύγγανεν ἐδραίας μνήμης καὶ ἀπροπαρασκευάστου φαντασίας. Αἰσθανόμενος ἐνδομύχως τὴν φιλίαν, προὔλαμβανεν ἀείποτε τὰς ἐπιθυμίας τῶν φίλων, προσφερόμενος αὐτοῖς μετὰ περιπαθοῦς μερίμνης, φιλοφροσύνης τε καὶ εἰλικρινείας.

«Τὸ γοργόν αὐτοῦ διαλέγεσθαι, καὶ αἰ ποιικίαι γνώσεις, ἃς προσεκτήσατο διὰ τῆς μελέτης τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς, ἰταλικῆς καὶ γαλλικῆς φιλολογίας, καθίστων αὐτὸν ἱκανὸν νὰ ἀφηγητῆ μετὰ πλείστης ὄσης ἐτοιμότητος, ἐμπεριστατωμένως καὶ χρονολογικῶς ποικίλα καὶ διάφορα γεγονότα. Ἐπιμελής ἀναγνώστης, ὅσον ἐνεστι, τῶν ἑφημερίδων, ἠθολόγει πᾶν νεοφανὲς βιβλίον, ἐναποταμιεύων ἑαυτῷ οὐ μόνον πάσας τὰς ἀξίας λόγου γνώσεις, ἀλλὰ καὶ τὰς λαθνοῦσας τοὺς πλείστους τῶν ἀναγνώστων. Ἀφθονα εἰσὶ τὰ παρ' αὐτοῦ συλλεχθέντα ἀπανθίσματα, ἀφορῶντα ἰδίως τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν βιογραφίαν καὶ γραμματολογίαν, ἅτινα, καὶ περ παριστάμενα τοῖς ἄλλοτριῶν ἀμορφῶς τις συλλογῇ, ἀλλ' οὐχὶ βεβαίως καὶ αὐτῷ, εὐθετὸς τις ἐκλογὴ τούτων ἠθελε παράσχει ὕλην καινοφανῶν εἰδήσεων τῷ μέλλοντι νὰ συγγράψῃ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἡμετέρου πολιτισμοῦ, ἀπὸ τῆς τελευταίας πεντηκονταετηρίδος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μέχρι τῆς ἐνεσώσεως ἐποχῆς.

«Ἐπαροτρυνθεὶς πολλάκις παρ' ἐμοῦ, ὅπως

διευθετήσῃ τὰ ρηθέντα ἱστορικά ἀπανθίσματα, οὗτος προϋτίθετο νὰ ἀναμορφώσῃ τὸ περὶ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς Φιλολογίας σύγγραμμα τοῦ Ρίζου Νερουλοῦ· ὅπερ, καὶ τοι σύντομον καὶ ἀτελές, θεωρεῖται καὶ τὴν σήμερον ὡς ἡ μόνη πραγματεία, ἣτις διαλαμβάνει ὑπὸ γενικὴν τινα ἐποψίν πᾶν ὅ,τι ἐπραξάν, ἢ ἀπεπειράθησαν νὰ πράξωσιν οἱ ἡμέτεροι ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ὀθωμανικῆς δουλείας. Ἐκτὸς τοῦ συγγράμματος τοῦ Ρίζου, ὁ Βελοῦδης ἠθελε βεβαίως συμβουλευθῆ καὶ ἑτέρους ἐκ τῶν συγγραφέων, οἱ τινες διεπραγματεύθησαν σποράδην ἐν τοῖς ἑαυτῶν πονήμασι περὶ τῆς ἡμετέρας Φιλολογίας.

«Διανοεῖτο δὲ προσέτι νὰ συγγράψῃ τὸν βίον Δημητρίου τοῦ Βαρδαλάχου, καὶ τὸν τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ, ὑπηρετήσαντος τούτου τὰ μάλιστα τὴν πατριὸν φιλολογίαν διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἑαυτοῦ Λεξικοῦ. Τοὺς βίους τούτων ὀλίγοι ἴσως ἠθέλον δυνηθῆ νὰ συντάξωσι μετὰ πλείονος πολυμαθείας ἢ ὁ Σπυρίδων. Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι αἱ πολλά αὐτοῦ οἰκογενειακαὶ φροντίδες, ὁ παρ' αὐτοῦ δαπανώμενος χρόνος εἰς διηνεκὴ ἀλληλογραφίαν καὶ εἰς ὑπηρεσίαν τῶν φίλων, οἱ τινες πολλάκις ἐπεκαλοῦντο τὴν αὐτοῦ φιλικὴν σύμπραξιν, ἀπειλον αὐτῷ τὸν χρόνον, ὃν ἐπωφελέστερον ἠθέλεν ἀφιερῶσαι εἰς τὴν μελέτην, καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν τοῦ ἰδίου ἐθνους. Οὐχ ἦττον ὁμοῦς οὗτος ἐξέδωκε διὰ τοῦ τύπου τὰ ἐξῆς·»

«1. Ἄρθρον περὶ τῶν πολεμικῶν Ἀπομνημονευμάτων διαφόρων μαχῶν μεταξὺ ἑλλήνων καὶ Ὀθωμανῶν ἀπὸ τοῦ 1820-1829, παρὰ Χριστοφόρου Περρβαίου. Ἐν Βενετίᾳ, 1837.

«2. Ἄρθρον περὶ ἑλληνομνημονος, ἦτοι ἀνάμικτα ἑλληνικά· πόνημα συνταχθὲν μὲν ὑπὸ... (τουτέστιν Ἀνδρέου τοῦ Μουστοξύδου), ἐκδοθὲν δὲ ὑπὸ Χ. Νικολαΐδου Φιλαδελφῆως. Ἐν Βενετίᾳ, 1848.

«3. Ἄρθρον περὶ τοῦ Προδρόμου τῶν Ἰνδικῶν μεταφράσεων Δημητρίου τοῦ Γαλανοῦ Ἀθηναίου. 1846.

«4. Ὑπόμνημα περὶ Νεοφύτου Βάμβα. Ἐν Βενετίᾳ, 1855.

«5. Σύντομον ὑπόμνημα περὶ Διονυσίου τοῦ Σολομοῦ. Βενετία, 1857.

«6. Ἄρθρον περὶ τοῦ Βίου τοῦ Αἰσώπου ὑπὸ Α. Μουστοξύδου, ἐξελληνισθέντος ὑπὸ Ἰωάννου Βερβιτσιώτου. Ἐν Κερκύρα, 1857.

«7. Βιογραφία Δημητρίου τοῦ Προύση. Ἐν Βενετίᾳ, 1858.

«8. Νύξεις περὶ Κωνσταντίνου τοῦ Κούμα. Ἐν Βενετίᾳ, 1858, μετενεχθεῖσαι καὶ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἑλληνικὴν.

«9. Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν κύριον Ι. Π. Viesseux περὶ τινος Ἀρθροῦ τοῦ Ἰταλικῆς ἱστορικοῦ Ἀρχεῖου, ὑπὲρ Ἀνδρέου Μουστοξύδου, ἀδίκως κατηγορηθέντος ὡς ὀλίγον ἀγαπήσαντος τὴν Ἰταλίαν 1860.

«Πλὴν δὲ τοῦ παρ' αὐτοῦ δημοσιευθέντος πονήματος «Ἡ Μέλισσα τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς Φιλολογίας,» ἐξέδοτο Ἰταλιστὶ ἐκ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς,

«10. Ἄρθρον νεκρολογικὸν περὶ Κόμητος Αὐγουστίνου Καποδιστρίου, ἐν τῇ ἑφημερίδι «τὰ Ἡμερήσια,» ἣτις ἐδημοσιεύετο ἐν Κερκύρα, 1858, ὅπερ καίτοι ἀνώνυμον, ἀποδίδεται Ἀνδρέᾳ τῷ Μουστοξύδῳ, ἐπιστηθίῳ τῆς οἰκογενείας.

«Ἐδημοσίευσεν προσέτι μετὰ προλόγων·»

«11. Ἐξ Ἐπιστολᾶς Ἀρισταίνετου, ἐρανισθείσας ἐκ τῆς μεταφράσεως Φραγκίσκου τοῦ Νήγρη, κατὰ τοὺς γάμους Milan-Massari-Comello. Βενετία, 1843.

«12. Ἐπιστολᾶς Ἀνδρέου Μουστοξύδου, Ἰππολύτου Πινδεμόντου καὶ Φραγκίσκου Νήγρη, κατὰ τοὺς γάμους Comello-Totto. Βενετία, 1864.

«Ἐν δὲ τῷ ἑλληνικῷ ἡμερολόγιῳ «Ἡ Χρυσάλλης,» ἐκδομένῳ παρ' αὐτοῦ ἐτησίως ἀπὸ τοῦ 1858 κατεχώρισεν οὐ μόνον προλόγους καὶ σημειώσεις, ἀλλὰ συνεπλήρου τοῦτο διὰ τῆς καταχωρίσεως σπανίων καὶ ἀξίων λόγου ἄλλοτριῶν διατριβῶν, ὡς, λ. χ. τῆς περὶ τῆς ἀρχαίας καὶ ἐνεστώσεως καταστάσεως τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Πατριαρχείου—τοῦ Βίου Ἀδαμαντίου Κοραῆ—τοῦ Σπυρίδωνος Βλαντή—καὶ ἰδίως τοῦ Ὑπομνηματίου περὶ τῆς ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικῆς Ἀποικίας, ὑπὸ τοῦ αὐταδέλφου αὐτοῦ Ἰωάννου, πόνημα λίαν πολυτίμιμον. Ἐν τῇ Πανδώρα τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐν τισὶ τῶν ἰταλικῶν ἑφημερίδων, ἀπαντᾷ τις διάφορα αὐτοῦ ἄρθρα. Περισπούδαστον ὁμοῦς αὐτοῦ μέλημα ἦτο τὸ ἑλληνικὸν Τυπογραφεῖον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, οὗτινος καὶ πρὸ δύο ἡδὴ ἐτῶν ἐγένετο ἰδιοκτήτης. Κατέβαλλεν ἡδὴ πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν βιβλίων, συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ αὐταδέλφου, ὅπως αἱ ἐκδόσεις, καὶ ἰδίως αἱ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, ἐξέρχωνται ἄνευ τῶν σφαλμάτων, ἅτινα δυστυχῶς εἶχον παρεϊσθῆσαι ἕνεκα τοῦ ἀνεπιτηδείου τῶν τε συνθετῶν καὶ διορθωτῶν. Εὐηρεστεῖτο βλέπων τὸ ρηθὲν τυπογραφικὸν Κατάστημα, βαῖνον ὀσημέραι ἐπὶ τὰ πρόσω, καὶ διατρέφον διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἐμπορικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας διαφόρους οἰκογενείας, αἱ τινες νῦν πενθοῦσι μᾶλλον τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τοῦ φίλου, ἢ τοῦ κυρίου.

» Ο Βελούδης ἔσχεν ἀλληλογραφίαν μετὰ φιλολόγων τῆς τε Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος.

» Ο Μουστοξύδης ἐν τῷ αὐτοῦ Ἑλληνομνήμονι, θησαυρῷ Ἑλληνικῆς πολυμαθείας, οὐτινος ἢ διακοπῆ ζῆμοι μεγάλως τὴν γραμματολογία, μνημονεύει τὸν Βελοῦδην μετ' ἐπαίνου. Αἰσθανόμενος οὗτος διακαῆ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτα, ἀνεφλέγετο ἐνδομύχως, ὡσάκις ἐγένετο λόγος περὶ τῶν ἐνδόξων ἀνδραγαθμάτων τῆς Ἑλληνικῆς Ἔθνεγερσίας, καὶ δὴ ἐθρήνει ἔτι μᾶλλον τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν, ἐν ἣ τὰ διάφορα κόμματα εἶχον ῥίψει ἐσχάτως τὴν πολυπαθῆ Ἑλλάδα, φοβούμενος μήπως αὕτη δὲν ἤθελεν ἀνακούψει πλέον ἐκ τῶν βασιάνων αὐτῆς. Ἄλλ' ἐγὼ ἐνεθάρρυνον αὐτὸν, οὐδέποτε ἀπολέσας τὴν πρὸς τὴν θείαν Πρόνοιαν ἐλπίδα, ἧς ἡ ἀντίληψις ἀνεδείχθη φαινότατον ἡλίου, καθ' ὃν καιρὸν εὐάριθμοι ἄνδρες ἐπολέμησαν ἠρωϊκῶς καθ' ὑπερτέρων... »

ΔΙΔΑΧΟΡΑ.

ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΑΡΑ ΓΟΤΘΟΙΣ. Τὰ παῖδια ἀπὸ τῆς τρυφερωτέρας αὐτῶν ἡλικίας ἐξησκούντο εἰς τὸ ψῦχος, εἰς τὸν κόπον καὶ εἰς τὴν πείναν. Ἐδιδάσκοντο νὰ μεταχειρίζωνται τὰ ὅπλα, νὰ κυνηγῶσιν ἄγρια ζῶα, νὰ διαβαίνωσι κολυμβῶντα τοὺς εὐρυτέρους ποταμούς καὶ νὰ πολεμῶσι γυμνοὶ μὲ ὅπλα ἀμυντικά. Δεκαπενταετῆ γινόμενα ἀνεθίζοντο εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀνδρῶν, καὶ εἰσῆγοντο εἰς τὸν στρατὸν ἂν διεκρίνοντο ἐπὶ ῥώμῃ καὶ ἐμπειρίᾳ. Εἰς ταύτην τὴν περίστασιν ἰδιαίτερα τις τελετὴ ἐτελεῖτο. Ἐλάμβανον τὸ ξίφος, τὴν λόγχην καὶ τὴν ἀσπίδα, καὶ συγχρόνως εἰδοποιοῦντο ὅτι ἐξ ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἠδύναντο νὰ θεωρῶνται ἐχυτῶν κύριοι, καὶ ἐχρεώστον νὰ φροντίζωσιν ὑπὲρ τῆς ἰδίας διατηρήσεως καὶ ὑπερασπίσεως διὰ τοῦ κυνηγίου καὶ τοῦ πολέμου. Ἡ προσφερομένη αὐτοῖς ἀσπίς ἦτο λευκὴ καὶ λεῖα· ἀπηγορεύετο δὲ εἰς τοὺς νέους πολεμιστὰς νὰ ζωγραφῶσι ποικίλα ἐπ' αὐτῆς, πρὶν πράξωσι λαμπρὸν τι καὶ ἐνδοξον. Ἡ ἀσπίς αὕτη ἐκαλεῖτο τῆς προσδοκίας.

Ὁ ζῆλος αὐτῶν ἵνα στολίσωσι διὰ σχημάτων καὶ ποικιλιμάτων τὰς ἀσπίδας των ἦτο τόσοσιν μέγας, ὥστε συνεχῶς ἐξετέλουν τῶντι θαύματα ἀνδρείας καὶ θάρρους, ὁρμῶντες ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρικῶν τάξεων, ἀγωνιζόμενοι εἰς πρὸς ἕνα ὑπὲρ τῆς τιμῆς τοῦ νὰ πράσχωσι μεγάλας εἰς τὸ ἔθνος αὐτῶν ἐκδουλεύσεις, καὶ ν' ἀπολαύσωσι τὸ ἐπαθλον τῆς ἀνδρείας, ἣτι τὴν ἄδειαν τῶν ζωγραφῶν.

ΠΡΩΤΗ ΕΦΕΥΡΕΣΙΣ ΤΟΥ FUSIL A AIGUILLE.
Τὰ ἀκκιφλεγῆ λέγεται ὅτι εἶναι ὅλως γαλλικῆς ἐφευρέσεως, καὶ ἦσαν γνωστὰ, ὡς διατείνονται, ἀπὸ τοῦ 16 αἰῶνος· ὁ δὲ Δακνὴλ ἐν βιβλίῳ 5^ῳ κεφ. Ε' τοῦ συγγράμματός του Milice des Français, ἐμικεῖ περὶ τῶν ἀκκιφλεγῶν, ἐπαινῶν αὐτά. Ἐπὶ τῆς βασιλείας Λοδοβίκου τοῦ 17^{οῦ} ὁ d'Arcy ἐφεύρεν ἐν ὄπλῳ ἄνευ λόγχης, ὃ ἐπληροῦτο ἐκ τοῦ πυθμένου (culasse), τοῦ ὁποῦ ἡ μὲν κατασκευὴ ἦτο στερεωτάτη, ἡ δὲ χρῆσις ἀκίνδυνος (Mémoires secrets). Ἐκθεσίς τις περὶ τοῦ ὄπλου τούτου ἀνεγνώσθη ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιστημῶν τῇ 23 Μαρτίου 1776, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τῶν συζητήσεων ὑπῆρξεν εὐνοϊκώτατον πρὸς τὸν ἐφευρετὴν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Γριβωβᾶλ, διοικητὴς τοῦ πυροβολικοῦ, ἀπεφάνθη ἐναντίον τοῦ νέου σχεδίου, πάντες ἀπεθάρρυνθησαν, καὶ οὕτω οὐδὲν ἐπράχθη.

Τριάκοντα μετέπειτα ἔτη Ναπολέων ὁ Α' ἀνεμνήσθη τῆς τοῦ d'Arcy ἐφευρέσεως, καὶ καλέσας ἕνα τῶν καλητέρων αὐτοῦ ἀξιωματικῶν, τὸν Pauly, ἐπεφόρτισεν αὐτὸν ἵνα ἐξετάσῃ ἐκ νέου τὸ ὄπλον. Ὁ Pauly ἔθετο une amorce fulminante, ἣν ὁ ἴδιος ἐπφεύρεν, ἀλλὰ τὸ ὄπλον ἐθεωρήθη πολὺ περίπλοκον, καὶ δὲν ἐπεδοκιμάσθη. Ἐν τούτοις ὁ Pauly ἀντημείφθη γενναίως. Οὗτος εἶχε μεταξὺ τῶν ἐργατῶν του πτωχὸν τινα νέον ἐξ Ἐρφοῦρθης, ὅστις οὐδόλως εὐδοκίμησας εἰς τὴν κλειτροποιεῖν ἐπεδόθη ἐξ ἀνάγκης εἰς τὴν ὀπλοποιεῖν, καὶ σιωπηλῶς ἐσπούδασε τὸ σύστημα ὃ ὁ κύριος αὐτοῦ ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ· διὸ λαθῶν τὸ ἀποβλήθην ὄπλον, τὸ ἔφερεν ἐν Πρωσσίᾳ καὶ ἐκεῖ τὸ ἐτελειοποίησεν. Ὁ ἔσχημος οὗτος ἐργάτης ἦτο ὁ Δρέιζος. Ἐξήκοντα μετέπειτα ἔτη οἱ κόποι αὐτοῦ ἀντημείφθησαν, ἡ δὲ τρομερὰ ἐφευρέσις ἔφερε τὸν θρίαμβον τῆς Πρωσίας κατὰ τὴν ἐν Σαδόβα μάχην.

Φ. Α. Μ.

Λύσις τοῦ ἐν τῷ 428. φυλλαδίου
αἰνίγματος.

Φῶς — φόρος — ὄρος = Φωσφόρος.